

Studiestödet 2020

Vi gör studier möjligt.

Studiestödet 2020

Centrala studiestödsnämnden (CSN)

Producent CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Malin Lundquist
060-14 63 04
malin.lundquist@csn.se

Webbsida www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter.html

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning.....	16
1.1. Uppdraget.....	16
1.2. Faktaunderlag.....	16
1.3. Avgränsningar m.m.....	16
1.4. Covid-19-pandemin	17
2. Regler och mål för studiestödet	18
2.1. Studiestödet i korthet.....	18
2.2. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse	20
3. Övergripande utveckling	22
3.1. Antal studiestödstagare och låntagare.....	22
3.2. Utbetalningar och inbetalningar	23
4. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	28
4.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	28
4.2. Studiehjälp för studier i Sverige	29
4.3. Studiehjälp för studier utomlands.....	38
4.4. Lärlingsersättning	40
4.5. Rg-bidrag.....	42
4.6. Utvecklingen för indikatorerna inom studiehjälpsområdet.....	44
5. Studiemedel	45
5.1. Studiestöd till vuxna studerande	45
5.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp	45
5.3. Studiebidrag.....	61
5.4. Lån under studietiden	70
5.5. Inkomster under studietiden.....	81
5.6. Studiemedlens köpkraft	83
5.7. Nyttjande av studiemedel.....	84
5.8. Veckobegränsning	87
5.9. Åldersgränser	88
5.10. Studieresultat.....	89
5.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående	92
5.12. Utvecklingen för indikatorerna inom studiemedelsområdet	94
6. Studiestartsstöd	98
6.1. Studiestartsstöd	98
6.2. Kommuner och medelstilldelning	98
6.3. De studerande	100
6.4. Studierna	103
6.5. Studiemedel efter studierna med studiestartsstöd	104
6.6. Avbrott i studierna	104
6.7. Antal med studiestartsstöd – utveckling av indikatorn	105
7. Studiestöd för utländska medborgare	106
7.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd	106
7.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd	106
7.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd	111
8. Återkrav	119
8.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt	119
8.2. Återkravsbeslut och orsaker	119
8.3. Återkravsskulder.....	122
8.4. Betalning av återkrav	124

9. Återbetalning	127
9.1. Återbetalningsregler.....	127
9.2. Låntagare och fordran	129
9.3. Debitering och inbetalning	134
9.4. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster.....	141
9.5. Nedsatta årsbelopp.....	142
9.6. Avskrivning av lån.....	146
9.7. Låntagare som inte betalar i tid.....	149
9.8. Reserveringar för låneförluster	152
9.9. Låntagare bosatta utomlands	156
9.10. Saknade adresser.....	160
9.11. Ränteutveckling	161
9.12. Utvecklingen för indikatorerna inom återbetalningsområdet	162
10. Studiestödets måluppfyllelse.....	165
10.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer	165
10.2. Studiestödet ska rekrytera till studier	165
10.3. Studiestödet ska utjämna skillnader	167
10.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin	168
Referenser.....	170

Sammanfattning

Covid-19-pandemin

År 2020 var ett speciellt år i och med covid-19-pandemin som drabbade både Sverige och övriga världen. Pandemin och osäkerheten på arbetsmarknaden som den medförde fick fler att studera i Sverige. Samtidigt valde färre att studera utomlands. Under året infördes även flera regelförändringar kring studiestödet för att mildra pandemins effekter. Det är ännu för tidigt att bedöma pandemins långsiktiga effekter på studiestödet och samhället i stort.

Fler än någonsin studerar med studiestöd

Under 2020 ökade antalet studerande som har studiehjälp och studiemedel. Antalet studerande med studiestartsstöd minskade. Under året studerade 559 300 personer med studiemedel, vilket var fler än någonsin tidigare. Dessutom studerade 433 100 med studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag och 5 900 hade studiestartsstöd.

Många har lån att betala

Den 31 december 2020 hade 1 653 300 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 48 200 personer jämfört med samma tidpunkt under 2019. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare var 1 376 500 personer. Fordran på lån uppgick 2020 till 241,7 miljarder kronor.

Utbetalningarna ökar men inbetalningarna minskar

Under 2020 ökade utbetalningarna av både bidrag och lån med sammanlagt 4,7 miljarder kronor jämfört med 2019. Utbetalningarna uppgick till sammanlagt 42,1 miljarder kronor. Inbetalningarna av återkrav ökade med 3 miljoner kronor, medan inbetalningarna av lån minskade med 159 miljoner kronor under 2020. Totalt betalades 14,0 miljarder kronor in för lån och återkrav under 2020.

Studiehjälp

Fler studerar med studiehjälp

Totalt fick 433 100 ungdomar studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag för gymnasiala studier i Sverige eller utomlands under 2020. Av dem hade 431 900 studiebidrag. Antalet som fick studiebidrag ökade därmed för fjärde året i rad. Att antalet studerande med studiebidrag ökar beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större. Av de studerande var 52 procent män och 48 procent kvinnor. Under året betalades det ut 4,3 miljarder kronor i studiehjälp.

Något fler får inackorderingstillägg

Under 2020 fick 7 200 studerande inackorderingstillägg, varav 6 900 hade det för studier i Sverige. Det innebär en mindre ökning jämfört med föregående år. Utbetalningarna av inackorderingstillägg uppgick till 68 miljoner kronor.

Färre får extra tillägg

Extra tillägg ges till personer från inkomstsvaga hushåll och gavs under 2020 till 21 400 studerande vilket var en minskning med 31 procent jämfört med 2019. En förklaring till minskningen är att många som kommit till Sverige som ensamkommande barn under 2015 nu börjar bli för gamla för att få studiehjälp. Av mottagarna av extra tillägg var 64 procent män under 2020, vilket var en minskning med 7 procentenheter jämfört med 2019. Under året betalades det ut 125 miljoner kronor i extra tillägg.

Lärlingsersättningen fortsätter att öka

Under 2020 fick 18 800 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med 1 500 personer under året. Det innebär att antalet studerande med lärlingsersättning har ökat varje år sedan införandet 2014.

Studiemedel

Rekordmånga studerar med studiemedel

Under 2020 ökade antalet studerande med studiemedel med 56 400 personer till 559 300 personer. Den stora ökningen av antalet studiemedelstagare kan bland annat förklaras av covid-19-pandemin, då pandemin medförde en vikande konjunktur och högre arbetslöshet. Det gjorde att fler personer började att studera med studiemedel. Andra förklaringar är de satsningar som gjordes på utbildningsområdet under pandemin, bland annat att fribeloppsgränsen avskaffades tillfälligt. Precis som tidigare år var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent.

Antalet vuxenstuderande på gymnasienivå ökar mest

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ökade på samtliga utbildningsnivåer. Antalet studerande ökade mest på gymnasienivå, från 125 000 personer 2019 till 146 800 personer 2020. Det motsvarar en ökning med 17 procent.

På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med 11 procent till 394 200 personer. Antalet studerande med studiemedel för eftergymnasiala studier vid universitet och högskolor i Sverige ökade med 9 procent och vid yrkeshögskolan ökade antalet med hela 29 procent.

Antalet utlandsstuderande minskar kraftigt

Antalet utlandsstuderande minskade med 960 personer på gymnasienivå och med 5 200 personer på eftergymnasial nivå. Totalt studerade 23 000 personer utomlands

med svenska studiemedel för utlandsstudier under 2020. Det var 1 700 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på gymnasienivå och 21 400 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på eftergymnasial nivå.

Antalet studerande på utbytesprogram minskade med 47 procent, antalet språkstuderande med 38 procent och antalet free-movers med 6 procent. En förklaring till den kraftiga minskningen av antalet utbytesstuderande är att vissa planerade utbyten ställdes in på grund av covid-19-pandemin. Det har varit ett osäkert läge i världen med inreseförbud till vissa länder och olika lokala restriktioner, vilket sannolikt påverkat antalet studerande utomlands.

Antalet deltidstuderande ökar kraftigt

Antalet deltidstuderande ökade med hela 35 procent under 2020, vilket motsvarar en ökning med 26 000 personer. Antalet studerande på heltid ökade med 9 procent. Ökningen bland deltidstuderande kan bland annat förklaras av att fribeloppsgränsen tillfälligt avskaffades. Deltidstuderande tar förhållandevis sällan studiemedel och arbetar ofta vid sidan av studierna. Avskaffandet av fribeloppsgränsen innebar därför att fler kunde ta studiemedel för deltidstudier som bedrivs vid sidan av ett arbete.

Andelen med högre bidrag minskar på grundskole- och gymnasienivå

Antalet studerande ökar både bland dem med generellt bidrag och bland dem med högre bidrag. De som studerade med högre bidrag under 2020 ökade med 2 900 personer till 56 800 personer och de som hade generellt bidrag ökade med 54 000 personer till 511 300 personer.

Det finns fyra kvotgrupper för högre bidrag och antalet studerande ökade i samtliga utom i gruppen för arbetslösa ungdomar, där antalet istället minskade med 2 400 personer. Störst ökning i procent skedde bland studerande som fick det högre bidraget för studier vid en kompletterande pedagogisk utbildning.

Av dem som studerar på grundskolenivå var det 55 procent som har högre bidrag och bland de gymnasiestuderande har 31 procent det högre bidraget. Det är en minskning med 5 respektive 2 procentenheter.

Fler föräldrar får tilläggsbidrag

Under 2020 fick 113 100 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Det är en ökning med 16 400 personer jämfört med 2019, vilket motsvarar en ökning med 17 procent. Av samtliga studerande med studiemedel var det 20 procent som fick tilläggsbidrag, varav 80 procent var kvinnor.

Det är stora skillnader mellan studerande på olika utbildningsnivåer när det gäller andelen som får tilläggsbidrag. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2020 hade 16 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på grundskole- och gymnasienivå var 48 respektive 27 procent.

Liten ökning i lånebenägenhet

Antalet studerande som tog studiemedlens lånedel var 405 300 under 2020. Det är en ökning med 12 procent jämfört med 2019. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta lån har kontinuerligt ökat sedan 2012. Under 2020 valde 72,5 procent att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med 0,2 procentenheter sedan 2019 och med 5,6 procentenheter sedan 2011, då lånebenägenheten var som lägst. Män har en högre lånebenägenhet än kvinnor.

Antalet studerande som tog tilläggs lån var 61 600, vilket är en ökning med 14 600 studerande eller hela 31 procent. Av studiemedelstagarna är det därmed 11 procent som tar tilläggs lån. Antalet studerande som tog merkostnadslån var 32 600 och de utgör 6 procent av studiemedelstagarna. Andelen med merkostnadslån minskade under 2020, vilket kan förklaras av att merkostnadslån är betydligt vanligare bland utlandsstuderande än bland studerande i Sverige.

Skulden minskar för nya återbetalare

Den 1 januari 2021 blev 79 400 personer återbetalningsskyldiga för sina lån. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna var 165 900 kronor, vilket är en minskning med 2 500 kronor jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2020. Det beror bland annat på att antalet nya återbetalningsskyldiga som studerat på eftergymnasial nivå minskade, samtidigt som antalet som studerat på grundskole- eller gymnasienivå ökade. De som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har lägre genomsnittliga skulder än de som studerat på eftergymnasial nivå.

Ny högstanivå för studiemedlens köpkraft

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex, vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Om det inte görs någon separat höjning eller sänkning av studiemedelsbeloppen följer de därför kostnadsutvecklingen.

Under 2020 nåddes en ny högstanivå för studiemedlens köpkraft. Nivån var därmed den högsta som uppmätts sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

Studiestartsstöd

Färre studerar med studiestartsstöd

Under 2020 var 285 av Sveriges kommuner anslutna till det studiestartsstöd som infördes 2017. Av anslaget medel, 552 miljoner kronor, betalades 294 miljoner kronor eller 53 procent ut. Det kan jämföras med år 2019 då 74 procent av 440 miljoner kronor användes.

Det var 5 900 studerande som hade studiestartsstöd under året. Antalet män med studiestartsstöd minskade med 650 personer under 2020 medan antalet kvinnor ökade med drygt 240 personer. Andelen kvinnor ökade därmed med 8 procentenheter till

68 procent av de studerande. Utländska medborgare utgjorde 71 procent av dem som studerade med studiestartsstöd. Av samtliga som fick studiestartsstöd studerade 45 procent på en yrkesutbildning som klassificeras som en bristyrkesutbildning.

Studiestöd till utländska medborgare

Något fler utländska medborgare får rätt till svenskt studiestöd

Under 2020 fick 105 900 utländska medborgare svenskt studiestöd, vilket motsvarar 11 procent av samtliga som får studiestöd. Mellan 2019 och 2020 ökade antalet utländska medborgare som fick svenskt studiestöd med 1 procent.

Färre får studiehjälp men fler studerar med studiemedel

Antalet utländska medborgare som hade studiehjälp minskade med 11 900 personer under 2020. Det innebär att 33 400 utländska medborgare studerade med studiehjälp. Under året uppgick andelen män till 59 procent och andelen kvinnor till 41 procent.

Samtidigt studerade 76 000 utländska medborgare med studiemedel, vilket är en ökning med 8 700 personer. Andelen kvinnor var 51 procent och andelen män 49 procent. De flesta av de utländska medborgare som studerade med studiemedel läste på gymnasienivå.

Återkrav

Färre beslut om återkrav

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Under 2020 fattade CSN 65 000 beslut om återkrav, vilket är en minskning med 3 500 beslut jämfört med 2019. Antalet beslut om återkrav minskade för såväl studiehjälp som för studiestartsstöd medan de ökade för studiemedel. Totalt beslutades återkrav för 544 miljoner kronor under 2020.

Höga inkomster ger många återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster. Under 2020 fattade CSN 21 700 återkravsbeslut med anledning av att inkomsten för 2018 var högre än fribeloppsgränsen. Antalet återkrav på grund av inkomst överstiger nu åter antalet återkravsbeslut före den höjning av fribeloppet som gjordes 2014.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt. Under året fattades 12 500 återkravsbeslut av detta skäl. Det är en minskning med 4 400 beslut jämfört med 2019. Antalet elever med indragen studiehjälp minskade när gymnasieskolan övergick till hemundervisning under vårterminen 2020.

Större inbetalningar av återkrav

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2020. Fordran minskade med 1 procent jämfört med 2019. Återkravsskulderna var fördelade på 60 100 personer, vilket var 1 100 personer färre än året innan. Antalet personer med återkrav har minskat flera år i följd. Av personerna som hade en återkravsskuld 2020 var 48 procent kvinnor och 52 procent män.

Under 2020 betalade personer med återkrav in 534 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 3 miljoner kronor mer än under 2019. Det finns en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier inte betalar sina återkrav omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta sina återkrav direkt.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och studieskulden ökar

Den 31 december 2020 fanns det 1 653 300 låntagare med en studieskuld. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 48 200 personer.

Den utestående fordran var 241,7 miljarder kronor för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, inklusive uppsagda lån, lån under skuldsanering, avgifter och äldre lån. Fordran ökade med 9,8 miljarder kronor under 2020, vilket motsvarar en ökning med 4 procent.

Skulderna ökar för dem med annuitetslån

Den 1 januari 2021 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 145 900 kronor, vilket är 1 700 kronor högre än vad den genomsnittliga skulden var den 1 januari 2020. Den genomsnittliga skulden för den största låntagargruppen, de som har annuitetslån, uppgick till 146 600 kronor vid ingången av året. Kvinnor har i genomsnitt en skuld för annuitetslån på 148 700 kronor och män har en skuld på 143 700 kronor.

Inbetalningarna minskar

Den 1 januari 2020 var det 1 376 500 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 13 600 personer jämfört med 2019. Totalt var därmed 86 procent av låntagarna återbetalningsskyldiga.

CSN debiterade låntagarna 14,0 miljarder kronor i årsbelopp för betalningsåret 2020. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades totalt 12,4 miljarder kronor.

Av de debiterade årsbeloppen för 2020 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor. Samtliga inbetalningar av lån, vilket inkluderar förtida inbetalningar, motsvarade 13,4 miljarder kronor. Det är en minskning med 159 miljoner kronor jämfört med 2019, eller en minskning med 162 miljoner kronor för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. Minskningen förklaras

av att en försenad autogirodragning 2018 medförde att 184 miljoner bokfördes 2019 istället för 2018.

Under 2020 minskade de förtida inbetalningarna med 50 miljoner kronor till 831 miljoner kronor. Det är den lägsta nivån av förtida inbetalningar sedan 2003.

Förbättrad återbetalningsgrad oavsett bosättning

Totalt betalade låntagarna in 92,4 procent av det debiterade årsbeloppet under 2020, vilket är en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2019.

För låntagare bosatta i Sverige ökade andelen inbetalt av debiterat belopp från 94,0 procent till 94,3 procent. För låntagare bosatta utomlands ökade andelen inbetalt från 75,2 procent till 78,2 procent.

Under 2020 var 66 300 låntagare bosatta utomlands, vilket är en minskning med 600 personer jämfört med året dessförinnan.

Andelen som får nedsättning ökar

Nedsättning kan bland annat beviljas låntagare som har låg inkomst, låntagare som börjar studera med studiestöd igen eller låntagare som har synnerliga skäl. Vid utgången av 2020 hade 185 100 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2020, vilket är en stor ökning jämfört med 2019. Andelen av samtliga låntagare som fick nedsättning ökade också. Det nedsatta beloppet ökade med 182 miljoner kronor, eller 13 procent, till 1,6 miljarder kronor under året. Den stora ökningen bedöms vara en effekt av covid-19-pandemin. Nedsättning har ökat för samtliga skäl. Antalsmässigt ökade nedsättning med hänsyn till studier mest. Procentuellt sett var ökningen störst för nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl. Denna typ av nedsättning ökade med 25 procent under 2020.

Kvinnor och män har nedsättning i ungefär samma utsträckning. Nedsättning med hänsyn till studier är dock något vanligare bland kvinnor.

Låntagare som har annuitetslån är de som oftast har nedsättning. Av dem med annuitetslån hade 15 procent nedsättning av sina årsbelopp för 2020. Anledningen till att de som har annuitetslån oftare har nedsättning är att dessa låntagare är yngre än låntagare med de båda äldre lånetyperna och oftare återgår till studier.

Ökning av avskrivna belopp

Under 2020 skrev CSN av låneskulder till ett värde av 716 miljoner kronor exklusive avgifter, vilket är en ökning med 60 miljoner kronor. Ökningen beror till stor del på att regelverket för avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl förändrades vid ingången av 2020, så att den som har hel sjukersättning som inte överstiger garantinivån nu har rätt till avskrivning av lån.

Den vanligaste orsaken till att lån skrevs av var att låntagarna nådde åldern för avskrivning. Detta belopp uppgick till 358 miljoner kronor. Näst högst belopp, 144 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Avskrivning gavs till totalt 34 900 personer, vilket var färre personer än under 2019.

Lägre låneförluster väntas

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. De belopp som reserveras utgår från låntagarnas betalningsbenägenhet, risken för dödsfall och från de trygghetsregler som finns i återbetalningsregelverket.

I årsbokslutet för 2020 reserverades 24,4 miljarder kronor, vilket är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med 2019. För lånetypen studiemedel har 55 procent av fordran reserverats, för studielån 36 procent och för annuitetslån har 6 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan komma att få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Färre låntagare hos Kronofogden

Under 2020 överlämnades obetalda belopp för 82 400 låntagare till Kronofogden. Det är en minskning med 3 000 personer eller med 4 procent jämfört med 2019. De överlämnade kravbeloppen var 890 miljoner kronor, vilket innebär att de minskade med 21 miljoner kronor jämfört med året före. Sammanlagt hade 73 600 låntagare skulder hos Kronofogden vid utgången av 2020, vilket är 5 100 personer färre än året innan.

Fler får skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogden. Antalet personer som får skuldsanering har ökat under flera år. Vid utgången av 2020 var det 14 100 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av studielåneskuld. Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 517 miljoner kronor, vilket är en ökning med 93 miljoner kronor jämfört med år 2019. Under 2020 fattade Kronofogden beslut i 6 100 skuldsaneringsärenden där CSN:s fordran ingår.

Studiestödets måluppfyllelse

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska också ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.

Som ett sätt att följa dessa mål används här de indikatorer som finns angivna i regeringens budgetproposition. I tabellerna nedan finns indikatorerna för de olika målen tillsammans med en kortfattad bedömning av utfallen för 2020.

Det rekryterande målet

Indikator	Utfall
Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Uppgifter för att kunna bedöma utfallet för denna indikator för 2020 finns inte tillgängliga. Uppgifter fördelade efter skolform och kön publiceras den 20 augusti 2021.
Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.	Uppgifter för att kunna bedöma utfallet för denna indikator för 2020 finns inte tillgängliga. Uppgifter fördelade efter skolform och kön publiceras den 20 augusti 2021.
Andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Minskande andelar som får studiemedel för studier utomlands på båda utbildningsnivåer och oavsett kön.
Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.	Högre köpkraft jämfört med konsumentprisindex än under 2019 och den högsta nivån sedan 1965.
Antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön	Lånebenägenheten ökar totalt. Lånebenägenheten ökar på grundskolenivå oavsett kön. Lånebenägenheten ökar på gymnasienivå. Andelen som tar lån på denna nivå är oförändrad bland kvinnor och ökar bland män. Lånebenägenheten minskar något på eftergymnasial nivå. Andelen som tar lån på denna nivå minskar bland kvinnor och är oförändrad bland män.
Andel studerande med tilläggsloan av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.	Andelen med tilläggsloan ökar på gymnasienivå och eftergymnasial nivå, men är oförändrad på grundskolenivå.

Det utjämnande målet

Indikator	Utfall
Andel studerande med inackorderings-tillägg och extra tillägg.	Oförändrad andel får inackorderings-tillägg. Andelen med extra tillägg minskar.
Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.	Färre studerande med studiestartsstöd. Antalet män med studiestartsstöd minskar och antalet kvinnor ökar.
Andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå	Andelen som har högre bidrag minskar på både grundskolenivå och gymnasie-nivå. Andelen minskar för både kvinnor och män.
Andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.	Andelen som får tilläggsbidrag ökar på grundskolenivå och eftergymnasial nivå, men är oförändrad på gymnasienivå.

God effekt för samhällsekonomin

Indikator	Utfall
Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning.	Andelen inbetalt årsbelopp ökar, både för låntagare som bor i Sverige och för låntagare bosatta utomlands.
Andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen.	Andelen låntagare som beviljas nedsättning ökar relativt mycket, liksom det totala värdet på nedsättningen.
Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp.	Färre avskrivningsärenden beviljas men det avskrivna beloppet ökar.

Indikator	Utfall
Andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden.	Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden minskar.
Total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.	Fordran på utomlands bosatta ökar medan andelen reserverat belopp minskar.

1. Inledning

1.1. Uppdraget

CSN ska följa och analysera studiestödets utveckling och effekter och ska redogöra för detta senast den 20 april varje år till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Uppföljningen och analysen ska öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. I redogörelsen ska långsiktiga och kortsiktiga förändringar som enligt myndigheten är väsentliga redovisas särskilt. I uppföljnings- och analysarbetet ska kvinnors och mäns villkor särskilt beaktas.¹

1.2. Faktaunderlag

Det statistiska underlaget till denna rapport utgörs av registerdata. Ursprungligen kommer uppgifterna från CSN:s system för handläggning av studiestöd samt myndighetens ekonomisystem.

En stor del av uppgifterna i rapporten utgörs av officiell statistik inom området studiestöd vilka också går att ta fram i en databas på csn.se.²

1.3. Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2020.³ Studerande med så kallad TUFF-ersättning⁴ omfattas inte och inte heller körkortslån eller hemutrustningslån. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2020, om inget annat anges.

Administrationn av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om CSN:s service och handläggning hänvisas till CSN:s årsredovisning.⁵

I den här rapporten redovisas statistik om utbetalningar och antal studerande utifrån året för utbetalning. När det gäller utlandsstudier redovisas dock statistik utifrån studieåret istället om inte något annat nämns. Det beror på att utbetalningar för utlandsstudier kan ske i förtid och att data fördelat efter utbetalningstidpunkt riskerar att bli felaktiga.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

¹ 7 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.

² www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter.html

³ I vissa fall blir redovisning av uppgifter fördelade per kalenderår missvisande. I en del fall förekommer det därför att statistik presenteras efter en annan tidsperiod, t.ex. läsår.

⁴ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

⁵ CSN (2021a).

1.4. Covid-19-pandemin

År 2020 var ett speciellt år i och med den pandemi som drabbade både Sverige och övriga världen.

Under året införde CSN ett antal regeländringar som beslutats av riksdag och regering för att mildra pandemins negativa effekter på samhället. Regeländringarna innebar bland annat följande:

- fribeloppet för studiemedel och studiestartsstöd slopades för studier under 2020, för att möjliggöra för studerande att ta arbete i exempelvis vårdsektorn,
- studerande fick rätt att behålla studiestöd om skolan hållits stängd på grund av pandemin,
- avskrivning av lån och slopad resultatprövning för perioder när skolan hållits stängd.

Inom ramen för gällande regelverk för nedsättning har CSN också bedömt att pandemin är en oförutsedd och tillfällig händelse som möjliggör nedsättning av årsbeloppet på grund av synnerliga skäl.

Eftersom år 2020 var speciellt kan göra det svårt att använda faktaunderlaget i denna rapport till att dra slutsatser om studiestödets måluppfyllelse. Det är till exempel svårt att kartlägga om en ökning av antalet studerande beror på förändringar av studiestödets rekryterande effekt eller om det är pandemin som kan förklara utvecklingen.

2. Regler och mål för studiestödet

2.1. Studiestödet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödets mål är bland annat att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Målet är också att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.⁶

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödsystem, som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

De olika typer av studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram, Rg-bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, studiestartsstöd och studiemedel.⁷

Studiehjälp består av olika bidrag som lämnas till heltidsstuderande, framför allt i gymnasieskolan. Studiebidraget ges till alla studerande medan extra tillägg kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll. Det finns även ett inackorderingstillägg, som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.

I anslutning till uppgifter om studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar som ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning, i rapporten kallad lärlingsersättning. Ersättningen ges även till studerande inom lärlingsliknande utbildningar inom gymnasieskolans introduktionsprogram om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats.⁸ Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt

⁶ Prop. 1999/2000:10, återgivet i prop. 2020/21:1.

⁷ Bestämmelser om studiehjälp och studiemedel och om återbetalning av studielån återfinns i studiestödslagen (1999:1395), studiestödsförordningen (2000:655), Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:6) om studiehjälp och i Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:1) om beviljning av studiemedel. Bestämmelser om studiestartsstöd återfinns i lagen (2017:527) om studiestartsstöd, förordningen (2017:532) om studiestartsstöd, samt i CSN:s föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2017:1) om beviljning av studiestartsstöd.

⁸ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

anpassad utbildning.⁹ Utlandsstuderande kan även få bidrag för dagliga resor. Bidraget ges till studerande som har en färdväg till skolan som uppgår till minst 6 kilometer.¹⁰

Studiemedel ges till vuxna studerande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedel lämnas även till studerande utomlands. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tilläggs lån och merkostnads lån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggs lån kan lämnas till studerande som är 25 år eller äldre och som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnads lån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studiestartsstöd är ett bidrag utan inslag av lån som utgör ett komplement till studie-medel. Stödet riktar sig till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande och från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Under 2020 fick studerande behålla beviljade studiemedel och studiestartsstöd när undervisning ställdes inpå grund av covid-19-pandemin.¹¹ Med anledning av pandemin avskaffades under 2020 också den behovsprövning gentemot studerandes inkomster som normalt finns i både studiemedelssystemet och i studiestartsstödet.¹²

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. CSN administrerar återbetalningen av tre olika låntyper:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas med utgångspunkt i statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler för de olika låntyperna som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

⁹ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁰ Bestämmelser finns i förordningen om bidrag till utlandsstuderande för dagliga resor (CSNFS 1983:17).

¹¹ Förordning (2020:201) om studiestöd vid spridning av viss smitta.

¹² Det avskaffade fribeloppet gäller även för perioden 1 januari till 30 juni 2021.

2.2. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse

Uppdraget till CSN är bland annat att öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet.¹³ Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det rekryterande målet är dock av mer generell karaktär, det vill säga studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det rekryterar bredare grupper till studier, medan det utjämnande målet mer kan definieras som att det ska vara selektivt rekryterande, det vill säga det bör vara utformat på ett sådant sätt att det specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier. När det gäller att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden har fokus lagts på att den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

För att redogöra för hur studiestödet utvecklats i förhållande till målen för studiestödet använder vi de indikatorer för studiestödets måluppfyllelse som finns angivna i budgetpropositionen. Det har under de senaste åren pågått en översyn av resultatredovisningen för utgiftsområdet. Som en följd av översynen har i år resultatindikatorn andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån som mäter studiestödets rekryterande effekt ersatts med andel studerande med tilläggs lån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

2.2.1. Indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten

- Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön,
- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex,
- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med tilläggs lån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

¹³ Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58) och har sedan upprepats, senast i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1).

2.2.2. Indikatorer som används för att mäta den utjämnande effekten

- Andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg,
- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön,
- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

2.2.3. Indikatorer som används för att mäta den goda effekten på samhällsekonomin

- Andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

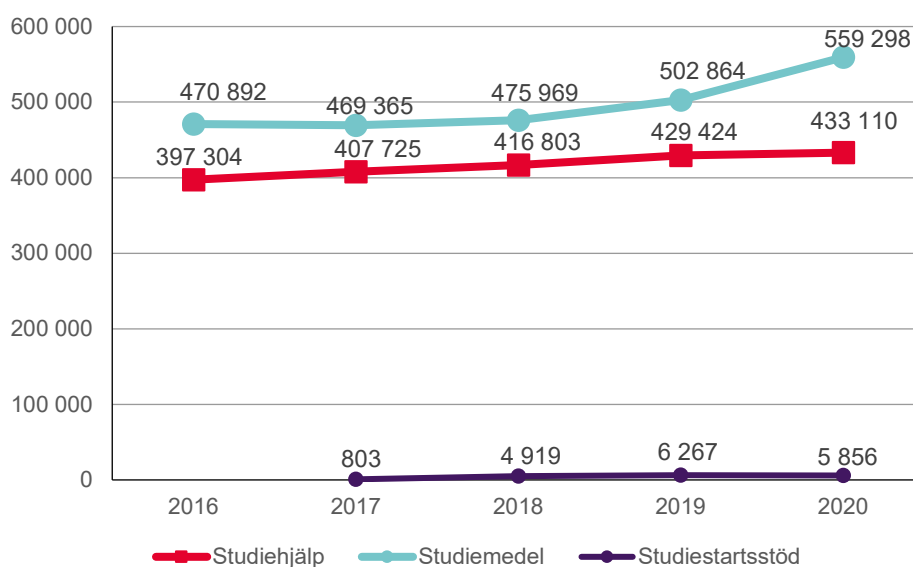
3. Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningar och på inbetalningar av studielån. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten.

3.1. Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2020 ökade antalet studerande som fick studiehjälp för gymnasiestudier för fjärde året i rad. Antalet studerande med studiemedel ökade kraftigt och antalet studerande med studiestartsstöd minskade något.

Diagram 3.1 Antal studerande med studiestöd 2016–2020
Fördelat på studiehjälp¹, studiemedel och studiestartsstöd

¹ Studerande med studiehjälp inkluderar här studerande med lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Antalet studerande som fick studiehjälp ökade med 3 700 personer. Ökningen beror på större årskullar i åldrarna 16–20 år.

Antalet studerande med studiemedel minskade under tre år i följd 2015–2017, men började öka under 2018. Under 2020 ökade antalet studerande med studiemedel med hela 56 400 personer, vilket till stor del är en effekt av covid-19-pandemin. Antalet studerande med studiemedel var under året det högsta någonsin. Ökningen skedde på samtliga utbildningsnivåer i Sverige, medan antalet som fick studiemedel för utlandsstudier fortsatte att minska. Minskningen av antalet utlandsstuderande var dock större under 2020 än tidigare år, något som även det är en effekt av covid-19-pandemin.

Under 2020 fick 5 900 personer studiestartsstöd, vilket är en minskning med drygt 400 personer jämfört med 2019. Det är första gången sedan stödets införande 2017 som antalet studerande minskade.

Den 31 december 2020 hade 1 653 300 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 48 200 personer jämfört med samma tidpunkt 2019. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare under 2020 var 1 376 500 personer. Det innebär att 86 procent av samtliga låntagare var återbetalningsskyldiga under året,¹⁴ vilket var 1 procentenhet lägre jämfört med 2019.

3.2. Utbetalningar och inbetalningar

3.2.1. Samtliga ut- och inbetalningar

Utbetalningar av studiestöd och inbetalningar av studielån utgör årligen mycket stora belopp. I tabellen nedan redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2019 och 2020.

Tabell 3.1 Utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav
Miljoner kronor

		2019	2020
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ²	4 244	4 275
	Studiestartsstöd	325	294
	Studiemedel –bidrag ³	12 568	14 336
	Studiemedel – lån	20 273	23 171
	Summa utbetalt	37 410	42 075
Inbetalningar av studielån ¹	Studiemedel (lån tagna före 1989)	225	178
	Studielån (lån tagna 1989-30 juni 2001)	4 151	3 607
	Annuitetslån (lån tagna fr.o.m. 1 juli 2001)	9 208	9 637
	Återkrav	530	534
	Summa inbetalt	14 114	13 955

¹ Inklusive ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar och inbetalningar på lån som sagts upp till omedelbar betalning. Inbetalningar på uppsagda lån motsvarade 22 miljoner kronor. Inbetalningar som avser så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen (10 miljoner kronor). En försenad autogirodragnin för december 2018 gjordes först den 2 januari 2019 och omfattade 184 miljoner kronor. Denna inbetalning är medtagen i tabellen för år 2019.

² Uppgiften inkluderar lärlingsersättning, men inte utbetalningar för Rg-bidrag. Under 2020 betalades 38 miljoner kronor ut i Rg-bidrag.

³ Exklusive pensionsavgifter.

¹⁴ Jämfört med antalet låntagare den 1 januari 2020 utgjorde de återbetalningsskyldiga 86 procent av samtliga.

Utbetalningarna av studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd uppgick under 2020 till sammanlagt 42,1 miljarder kronor, varav 18,9 miljarder utgjordes av bidrag och 23,2 miljarder av lån. Utbetalningarna ökade med 12 procent eller 4,7 miljarder kronor. Ökningen kan framför allt hänföras till större studerandevolymer.

Under 2020 ökade det utbetalda studiehjälpsbeloppet med 31 miljoner kronor jämfört med 2019. Ökningen beror främst på att fler studerade med studiehjälp.

Inom studiemedelssystemet ökade såväl utbetalningarna av bidrag som utbetalningarna av lån. Både utbetalningarna av bidrag och utbetalningarna av lån ökade med 14 procent. Bidragsökningen beror framför allt på ökade studerandevolymer, på det höjda prisbasbeloppet och på att fler studerande fick både högre bidrag och tilläggsbidrag. Ökningen av låneutbetalningarna beror främst på ökade volymer, vilket i sin tur beror både på fler studerande med studiemedel och till viss del på att en något högre andel av dessa tar lån. Ökningen förklaras också av att prisbasbeloppet höjdes 2020.

Utbetalningarna av studiestartsstöd minskade med 32 miljoner kronor under 2020, trots att anslaget för stödet var 112 miljoner kronor högre än under 2019.

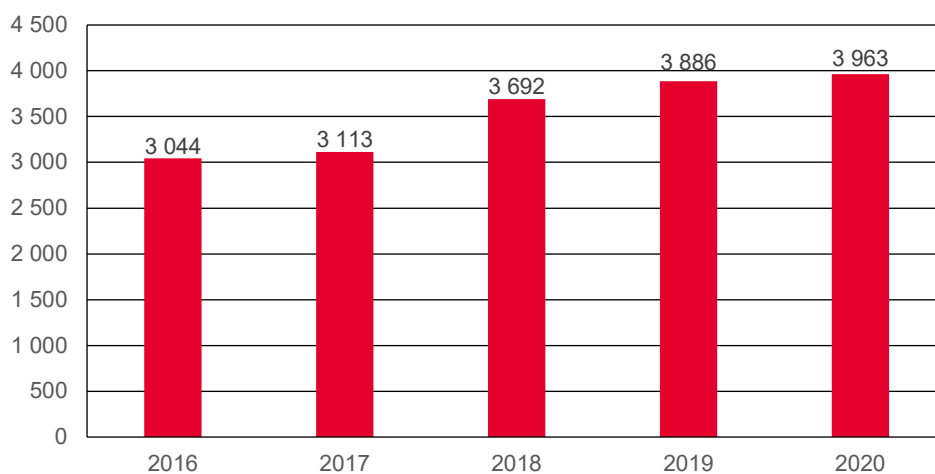
Inbetalningarna av lån minskade med 159 miljoner kronor. Minskningen beror på att en försenad autogirodragning i december 2018 medförde att 184 miljoner bokfördes 2019 istället för 2018. Inbetalningarna av annuitetslån ökade med 430 miljoner kronor, eller 5 procent under 2020, vilket var en mindre ökning än tidigare år.

Inbetalningarna av återkrav ökade med 3 miljoner kronor under 2020.

3.2.2. Studiehjälp

Studiebidrag är den största stödformen inom studiehjälpen. Utbetalningarna av studiebidrag följer av antalet elever som studerar på utbildningar som ger rätt till studiehjälp.

Diagram 3.2 Utbetalda studiebidrag 2016–2020
Miljoner kronor

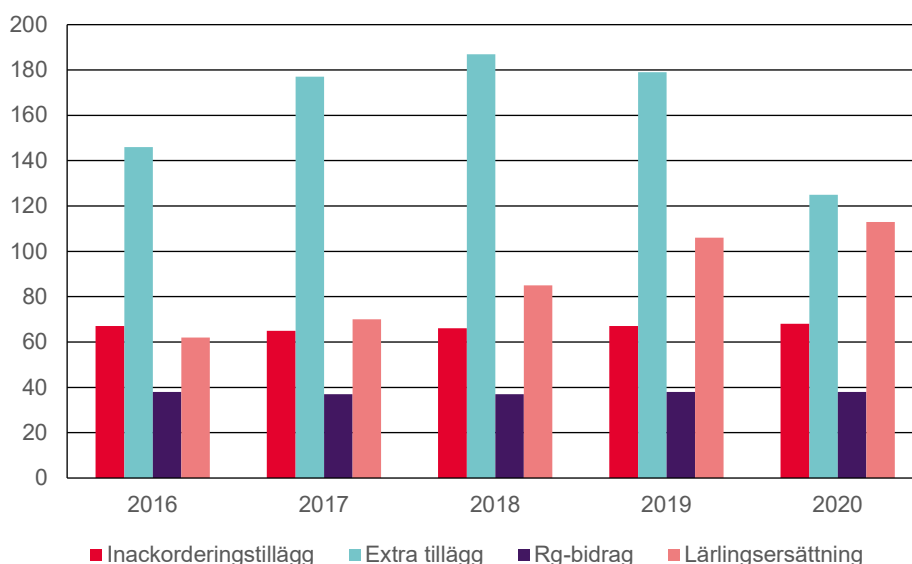

Under 2020 ökade antalet studerande med studiebidrag. Därmed ökade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna ökade med 77 miljoner kronor vilket motsvarar en ökning med 2 procent jämfört med föregående år.

Antalet studerande som fick extra tillägg minskade kraftigt under 2020. Utbetalningarna minskade med 54 miljoner kronor (30 procent) till 125 miljoner kronor. En förklaring till minskningen är att många som kommit till Sverige som ensamkommande barn under 2015 nu börjar bli för gamla för att få studiehjälp.

Utbetalningarna av inackorderingstillägg ökade med 1 miljon kronor (1 procent) till 68 miljoner kronor. Lärlingsersättningen ökade med 8 miljoner kronor till 113 miljoner. Ökningen beror delvis på att lärlingsersättning nu utgår utan att ett utbildningskontrakt behöver lämnas in och på att även elever på ett introduktionsprogram kan få lärlingsersättning. De utbetalda beloppen för lärlingsersättning har ökat under flera år.

Diagram 3.3 Utbetalningar av studiehjälp m.m. 2016–2020
Fördelat på inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning, miljoner kronor

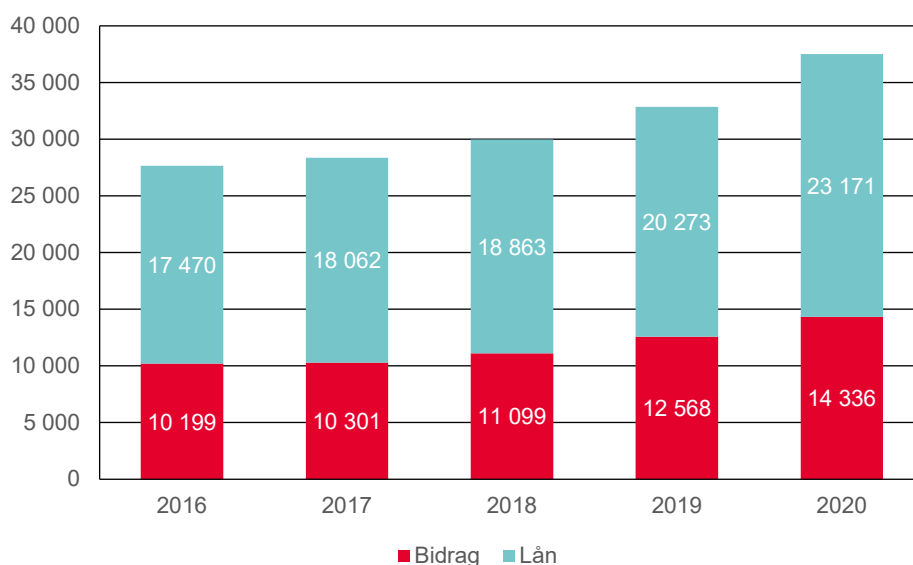

3.2.3. Studiemedel

Under 2020 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av 37,5 miljarder kronor.

Utbetalningarna av lån uppgick till 23,2 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 14 procent jämfört med 2019. Bidragsutbetalningarna motsvarade 14,3 miljarder kronor och ökade också med 14 procent. De stora ökningarna av utbetalningar beror främst på att fler studerade med studiemedel under 2020 jämfört med 2019.

Diagram 3.4 Utbetalda studiemedel 2016–2020
Fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor

3.2.4. Studiestartsstöd

Under 2020 var 285 av Sveriges kommuner anslutna till studiestartsstödet. Under året tilldelades de kommuner som anmält sig 552 miljoner kronor och 294 miljoner, eller 53 procent, av de tilldelade medlen användes. Det kan jämföras med år 2019 då 325 miljoner kronor av 440 miljoner användes. Det innebär att de utbetalda medlen minskade med 32 miljoner kronor, trots att de avsatta medlen ökade.

3.2.5. Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2020 till 241,7 miljarder kronor.¹⁵ CSN debiterade låntagarna totalt 12,4 miljarder kronor i årsbelopp för 2020.¹⁶ Av de debiterade årsbeloppen för 2020 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor exklusive avgifter och förtida inbetalningar.¹⁷ De totala inbetalda beloppen, för samtliga låntagare, oavsett betalningsår, under 2020 var 13,4 miljarder kronor, vilket var en minskning med 159 miljoner kronor jämfört med 2019. Minskningen förklaras av att en försenad autogirodragning 2018 medförde att 184 miljoner bokfördes 2019 istället för 2018.

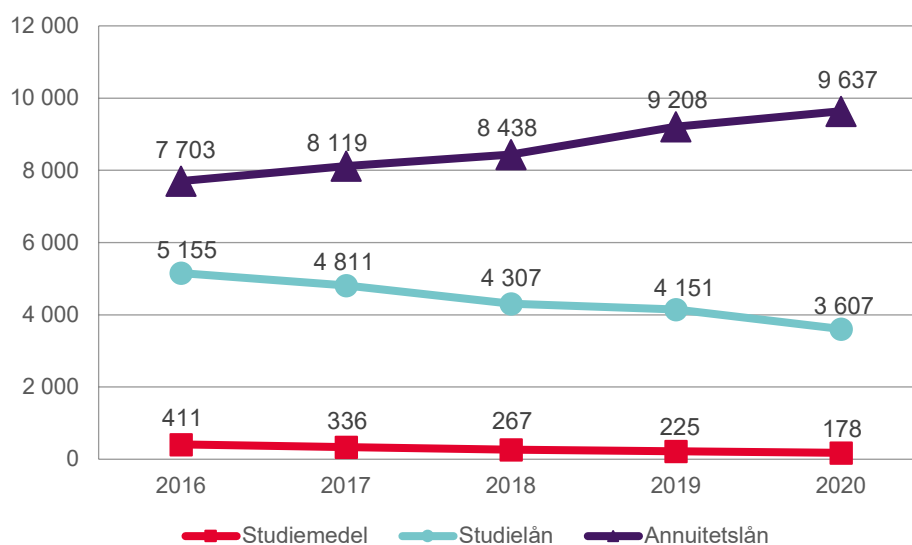
De förtida inbetalningarna uppgick till 831 miljoner kronor under 2020, vilket var en minskning med 50 miljoner kronor jämfört med 2019.

¹⁵ Per december för lånetyperna annuitetslån, studielån, studiemedel, uppsagda lån och äldre lån. Även lån under skuldsanering ingår. Inklusiv kapitaliserad ränta och avgifter.

¹⁶ Med hänsyn till förändringar under året.

¹⁷ Debiterat belopp avser debitering per den 31 december 2020, efter beslut om exempelvis nedsättning. Inbetalt belopp inkluderar inte inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare betalningsår.

Diagram 3.5 Inbetalningar på lån¹ 2016–2020
Fördelat efter typ av lån, miljoner kronor

¹ Inklusive ränta, avgifter, förtida inbetalningar och lån som sagt upp till omedelbar betalning. Äldre lån och lån under skuldsanering ingår ej.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre lånetyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av lånetypen annuitetslån ökar däremot eftersom allt fler låntagare blir återbetalningsskyldiga.

4. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

4.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp, lärlingsersättning, Rg-bidrag och bidrag till utlandsstuderande för dagliga resor.

Syftet med studiehjälpen är att ge ekonomiska förutsättningar för gymnasiala studier och erbjuda alla lika möjligheter att studera, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I linje med de politiska målen för studiestödet i sin helhet ska studiehjälpen därmed verka rekryterande och utjämnande. Studiehjälpen består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige eller utomlands. Utöver dem som får studiehjälp i enlighet med det svenska regelverket finns även studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner, vilka berör studiebidrag och det extra tillägget inom studiehjälpen.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram.¹⁸ Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den tid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan är inte en del av studiehjälpen. Bidraget lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro, vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå samt till döva och hörselskadade elever som läser en för dem särskild vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år. Bidraget syftar till att täcka skäliga kostnader för resor, kost, logi och annan service i samband med boendet samt andra skäliga kostnader i samband med studierna som är merkostnader på grund av funktionshindret. Bidraget ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten under studietiden.¹⁹

De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor. Bidraget ges till kostnader för dagliga resor mellan föräldrahemmet och skolan om den studerande har en färdväg till skolan som uppgår till minst sex kilometer.²⁰

¹⁸ Lärlingsersättning lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning. Sedan 1 augusti 2018 lämnas lärlingsersättning även för lärlingsliknande utbildning inom gymnasieskolans introduktionsprogram.

¹⁹ Rg-bidrag lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

²⁰ Bidrag för dagliga resor lämnas enligt förordningen (1983:17) om bidrag till utlandsstuderande för dagliga resor.

4.1.1. Studiehjälp i Sverige och utomlands

Totalt fick 433 100 ungdomar studiehjälp, lärlingsersättning, Rg-bidrag, eller bidrag för dagliga resor för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2020. Antalet som fick studiehjälp uppgick till 432 500 personer, av dem hade 431 900 studiebidrag, 7 200 inackorderingstillägg och 21 400 extra tillägg.

Lärlingsersättning betalades under 2020 ut till 18 800 personer, antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till 310 personer och ett femtiotal studerande utomlands fick bidrag för dagliga resor. Till det totala antalet som fick studiestöd för gymnasiestudier tillkommer även 540 personer som fått studiehjälp utbetalt via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU:s samordningsförfordningar.²¹ En majoritet av dessa studerade utomlands.

Under 2020 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 4,3 miljarder kronor.²² Merparten betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 68 respektive 125 miljoner kronor. Motsvarande belopp för lärlingsersättning, Rg-bidrag och bidrag för dagliga resor var 113, 38 respektive 0,2 miljoner kronor. De utbetalningar av studiehjälp som gjordes via Försäkringskassan uppgick till 5,6 miljoner kronor.²³

4.2. Studiehjälp för studier i Sverige

4.2.1. Studiebidrag

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och inom komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasie-studier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Studiebidraget höjdes senast i mars 2018 och uppgår sedan dess till 1 250 kronor per månad.²⁴

Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år hen fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidrag endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är omyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

²¹ Uppgifterna avser enbart personer för vilka Sverige är primärt utbetalningsland. För de personer där Sverige är sekundärt utbetalningsland finns inga uppgifter tillgängliga.

²² Uppgiften avser studiehjälp inklusive lärlingsersättning, men exklusive Rg-bidrag.

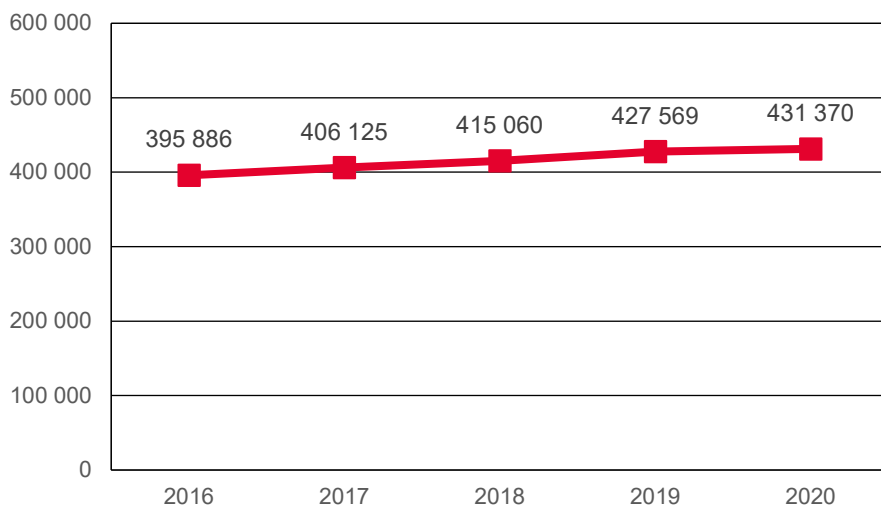
²³ Avser enbart utbetalningar där Sverige är primärt utbetalningsland.

²⁴ Proposition 2017/18:1 Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Antalet studerande med studiebidrag ökar

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammanlagt 431 900 personer som hade studiebidrag under 2020 fick 431 400 studiebidrag för studier i Sverige. Ytterligare 500 personer hade studiehjälp för studier i Sverige under året utan att få studiebidrag. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg eller extra tillägg.

Diagram 4.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige 2016–2020

Antalet studerande med studiebidrag har nu ökat fyra år i följd. Inom den kommunala gymnasieskolan minskade dock antalet studerande med 1 700 personer under 2020. Vid fristående gymnasieskolor ökade antalet studerande med studiebidrag istället med 4 300 personer under samma period. Även inom komvux och folkhögskola ökade antalet studerande med studiebidrag under 2020.²⁵

Majoriteten som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor. Under 2020 var det 71 procent av samtliga studiehjälpstagare som studerade inom denna skolform. Det motsvarar en minskning med 1 procentenhet jämfört med året innan.

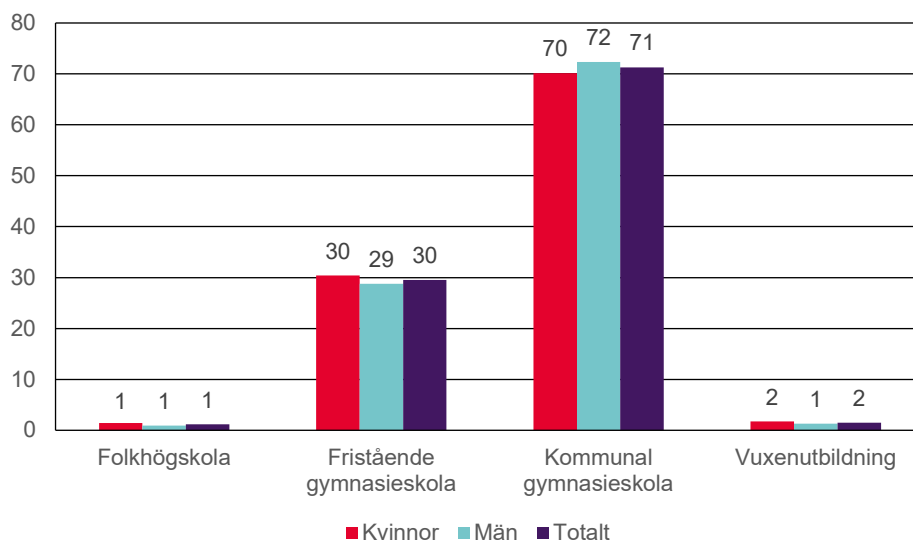
Av de studerande som fick studiebidrag för studier i Sverige år 2020 var 207 900 kvinnor och 223 500 män. Männerna utgjorde därmed 52 procent, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Det skedde en liten utjämning under 2020, då andelen män minskade med 1 procentenhet. Att det är fler män än kvinnor i de aktuella åldersgrupperna är dels ett resultat av att det föds fler pojkar än flickor, dels en följd av det varit ett manligt överskott bland nyanlända och ensamkommande barn de senaste åren.

Det är något vanligare för män med studiebidrag att studera på kommunala gymnasieskolor och det är något vanligare för kvinnor med studiebidrag att studera på

²⁵ En studerande kan läsa på flera olika skolformer under ett och samma år. Därför överstiger summan av ökningen av antalet studerande inom olika skolformer den totala ökningen av antalet studerande med studiebidrag.

fristående gymnasieskolor. Det är också något större andel kvinnor än män som får studiebidrag för studier på komvux. De som får studiehjälp för studier inom komvux påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Generellt är det fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.²⁶

Diagram 4.2 Andel studerande med studiebidrag för studier i Sverige 2020
Fördelat efter skolform och kön, andelar i procent.¹

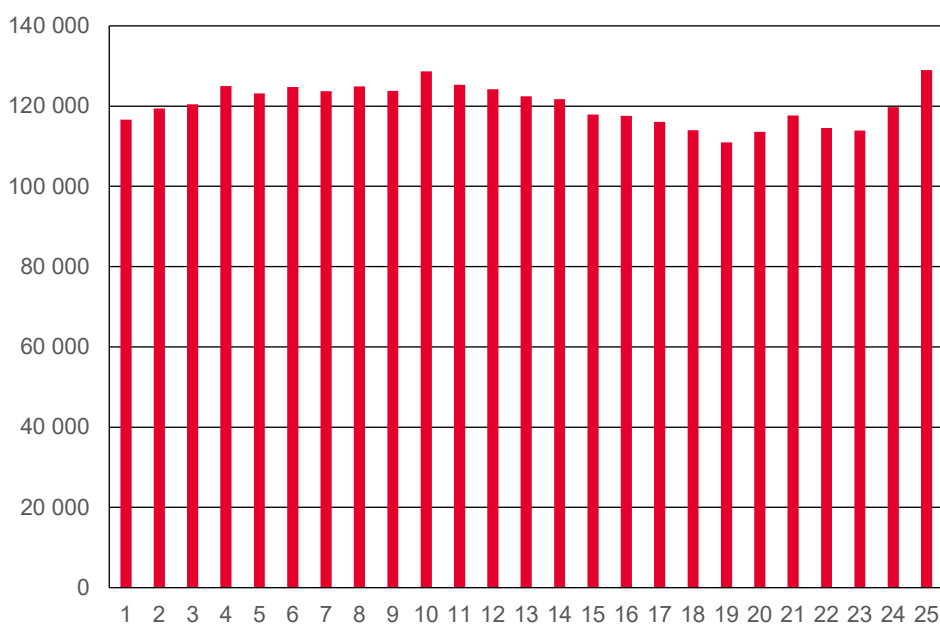

¹ En person kan studera inom flera olika skolformer under samma år, vilket innebär att summan av andelarna i figuren överstiger 100.

Att antalet studerande med studiebidrag ökar beror på att de ungdomskullar som studerar på gymnasial nivå har blivit större. Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas antalet studerande med studiehjälp att fortsätta öka under de kommande åren. (se diagram 4.3)

²⁶ Enligt Statistiska centralbyrån är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet högre än motsvarande andel för män (se Statistiska Centralbyrån Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2019*).

Diagram 4.3 Sveriges befolkning i åldern 1–25 år¹ den 31 december 2020.
Fördelade efter ålder och antal personer

¹ Statistiska centralbyrån, Tabell: *Folkmängd efter ålder, år och kön 2020*.

Även utbetalningarna av studiebidrag ökade under 2020 som en följd av att antalet studerande blev fler. Under året betalade CSN ut 4,0 miljarder kronor i studiebidrag till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas öka även under kommande år som en följd av att fler får studiehjälp.

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier. De olika typerna av stöd kan därmed dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl i sådan omfattning att den studerande inte längre kan anses bedriva heltidsstudier. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron. Om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande anses den studerande inte längre bedriva heltidsstudier och då ska skolan rapportera detta till CSN.²⁷

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna. Även CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas läsårsvis. Under ett pågående läsår är det dessutom vanligt att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. CSN redovisar årligen statistik som avser läsår. De uppgifter som redovisas nedan är hämtade från den statistik som tas fram och presenteras efter att läsåret är avslutat.

²⁷ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

Tabell 4.1 **Antal och andel studerande med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro¹ 2015/16–2019/20**
Fördelade efter läsår, andelar i procent

	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Antal elever med indragen studiehjälp	24 358	25 458	27 848	29 551	27 101
Andel elever med indragen studiehjälp	7,8	7,9	8,5	8,7	8,0

¹ Tabellen visar antalet personer fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren, samt andelen i förhållande till samtliga personer som beviljats studiehjälp. Uppgifterna är hämtade från CSN:s årliga redovisning av statistik om ogiltig frånvaro och är framtagen efter läsårets slut i början av juli respektive år.

Drygt 27 100 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2019/20. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 8 procent. Det innebär att andelen elever med ogiltig frånvaro minskade för första gången på elva år. Antalet skolrapporterade elever minskade när gymnasieskolan övergick till distansundervisning under vårterminen 2020 vilket fick genomslag på antalet med indragen studiehjälp totalt sett.

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut har minskat sedan förra året framgår det av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan manliga och kvinnliga studerande. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2019/20 var 64 procent män, vilket är 12 procentenheter högre än andelen män bland samtliga som fick studiebidrag.

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro får i vissa fall ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.²⁸ Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed risker för de studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar kan följa av den ogiltiga frånvaron.²⁹

4.2.2. Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd till gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som hen ska läsa inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Inackorderingstillägget kan därmed anses vara utjämnande, genom att bidra till att förutsättningarna för gymnasiestudier ska vara likvärdiga oavsett var den studerande bor. Andelen studerande med inackorderingstillägg av samtliga som har studiehjälp används även som en indikator i regeringens uppföljning av studiestödet.

²⁸ Se kapitel 8 för mer information om återkrav av studiehjälp.

²⁹ Sedan 2012 har CSN bedrivit ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en påminnelse på sin återkravsskuld. Syftet med arbetet har varit att fler unga ska få bättre kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter, samt att erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående gymnasieskolor³⁰ och folkhögskolor. En statlig utredning har nyligen utrett ett förslag om att CSN ska få det samlade ansvaret för stöd till inackordering vid gymnasial utbildning.³¹

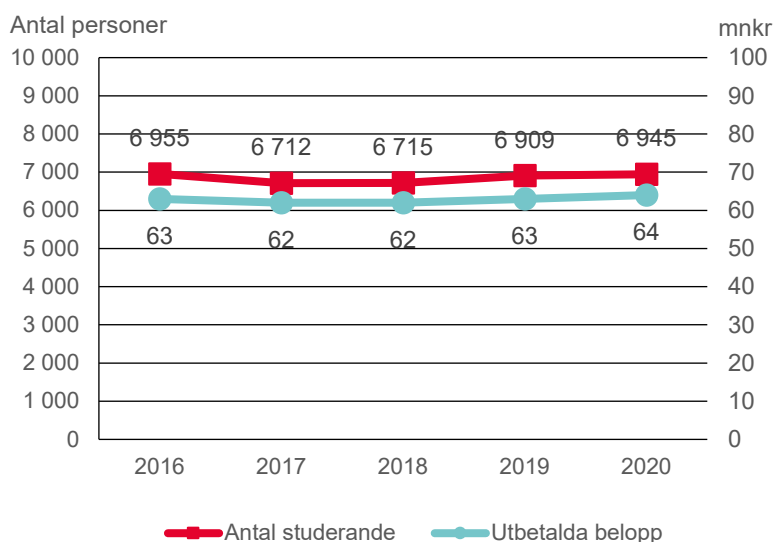
Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppsklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är upp till 44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut när avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen har inte ändrats sedan 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16 år, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2020 avslag CSN 900 ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige.³² En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

Något fler studerande med inackorderingstillägg

Under 2020 hade 6 900 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket är i princip oförändrat jämfört med 2019. Andelen som hade inackorderingstillägg av dem som fick studiehjälp i Sverige var precis som tidigare år knappt 2 procent.

Diagram 4.4 Studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige 2016–2020
Fördelade efter antal studerande och utbetalt belopp, miljoner kronor.

³⁰ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasieskolor. Inackorderingstillägg kan under vissa förutsättningar även lämnas för andra skolformer än fristående gymnasieskolor, t.ex. om den studerandes föräldrar bor utomlands.

³¹ *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33).*

³² En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Andelen kvinnor av dem som får inackorderingstillägg är 59 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning³³ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

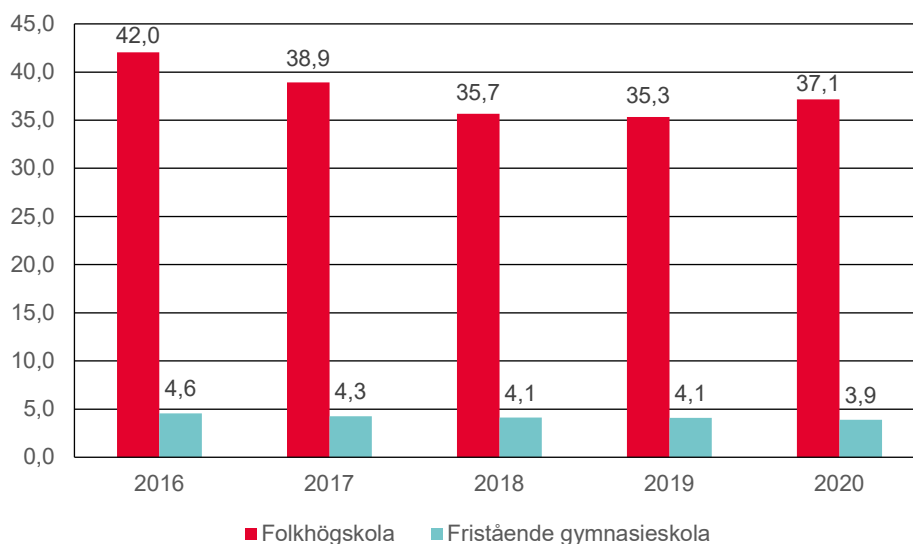
Utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige uppgick till 64 miljoner kronor under 2020 vilket var en ökning med 1 miljon kronor jämfört med 2019.

Det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige ökade marginellt under 2020 jämfört med året innan. För 2020 var det genomsnittliga utbetalda beloppet per studerande 9 258 kronor. De genomsnittliga utbetalda beloppen har inte följt någon tydlig trend de senaste åren. Hur mycket en studerande får i inackorderingstillägg beror dels på avståndet från hemmet till skolan, dels på hur många månader under året den studerande får inackorderingstillägg. Dessa faktorer medför att de totala utbetalningarna varierar från år till år.

Tidigare var det en nedåtgående trend vad gäller antalet studerande med inackorderingstillägg på folkhögskolor. Detta har dock vänt och för andra året i rad ökade både antalet och andelen elever med inackorderingstillägg på folkhögskola under 2020. Antalet och andelen elever med inackorderingstillägg på fristående gymnasieskolor minskade något under 2020 jämfört med året dessförinnan.

Diagram 4.5 Andel¹ studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige 2016–2020

Fördelat efter skolform², andelar i procent

¹ Avser andelen studerande med inackorderingstillägg i förhållande till samtliga studerande med studiehjälp för studier i Sverige inom respektive skolform.

² En studerande kan ha läst vid flera olika skolformer under samma år.

³³ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

4.2.3. Extra tillägg

Ett särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i mycket inkomstsvaga hushåll att studera och på så vis undanröja sociala hinder för utbildning. Det extra tillägget ska därmed bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen.

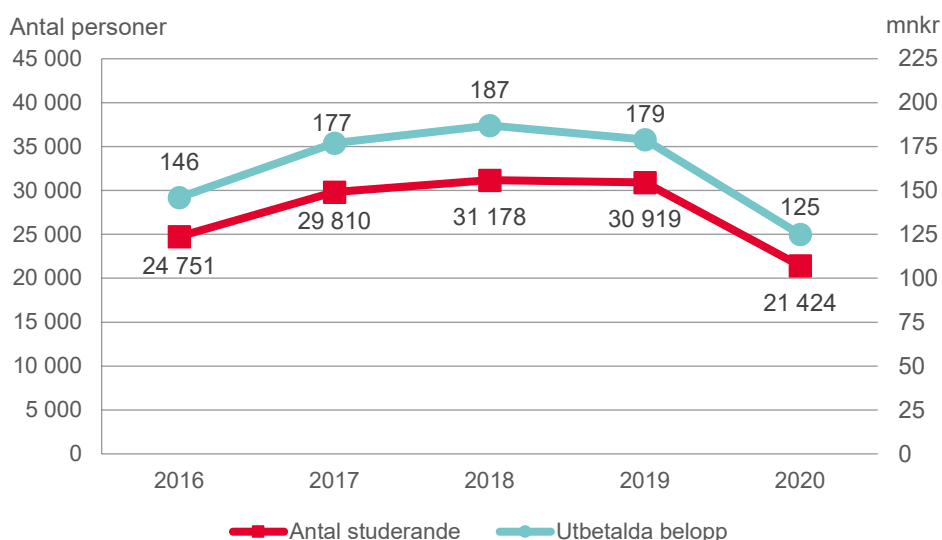
Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt en del av deras eventuella förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Om det ekonomiska underlaget understiger 125 000 kronor under det aktuella läsåret beviljas extra tillägg. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som inte fyllt 16 år. Beloppen och inkomstgränserna har inte ändrats sedan 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under 10 månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2020 avslog CSN 6 000 ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige.³⁴ Vanligaste orsaken till avslag var att inkomsten översteg inkomstgränsen.

Minskning av antalet studerande som får extra tillägg

Antalet studerande som får extra tillägg för studier i Sverige minskade kraftigt under 2020 jämfört med året dessförinnan. Under året gavs extra tillägg till 21 400 studerande i Sverige, vilket är en minskning med 31 procent jämfört med 2019. Även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade jämfört med året innan. Under 2020 var denna andel 5 procent.

Diagram 4.6 Studerande med extra tillägg för studier i Sverige 2016–2020
Fördelade efter antal studerande och utbetalda belopp, miljoner kronor

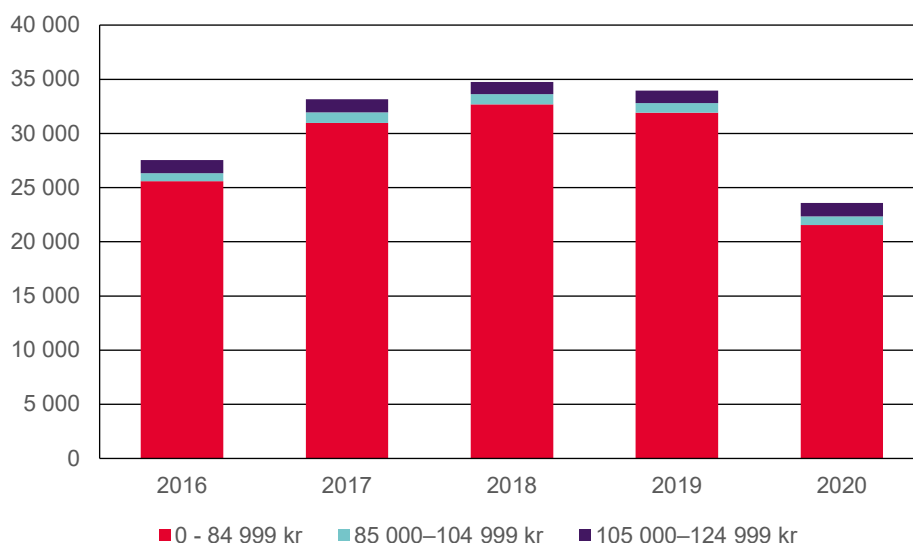
Även de utbetalda beloppen minskade i motsvarande mån. Utbetalningarna av extra tillägg för studier i Sverige minskade med 30 procent till 125 miljoner kronor. Det

³⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

genomsnittligt utbetalda beloppet per studerande ökade dock något till 5 816 kronor. Genomsnittsbeloppet beror dels på inkomstnivån i de studerandes familjer, dels på hur många månader under året som de studerande får extra tillägg.

Under 2020 var det vanligast med utbetalningar av extra tillägg till mottagare som redovisade ett ekonomiskt underlag som var 0 kronor. Det var 73 procent av alla mottagare av extra tillägg som tillhörde denna grupp.

Diagram 4.7 Antal studerande¹ med extra tillägg för studier i Sverige 2016–2020
Fördelade efter ekonomiskt underlag

¹ En studerande kan få extra tillägg utifrån flera olika ekonomiska underlag under samma år. Summan av antalet studerande per år i figuren blir därför högre än det totala antalet studerande som fick extra tillägg under respektive år.

Gruppen med extra tillägg har även genomgått andra förändringar över tid. I allt högre utsträckning har studerande med extra tillägg kommit att utgöras av barn i nyanlända familjer eller ensamkommande flyktingbarn. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet, vilket har gjort att en del grupper som tidigare hade rätt till stödet inte längre är berättigade till det.³⁵

Utländska medborgare i allmänhet och flyktingar i synnerhet är överrepresenterade bland dem som får extra tillägg. Av de flyktingar som studerar med studiehjälp får en majoritet även extra tillägg.³⁶ Av den anledningen är utvecklingen av antalet studerande med extra tillägg nära kopplat till att det är ett högt antal ensamkommande flyktingbarn som beviljats uppehållstillstånd de senaste åren.³⁷ Under 2016 och 2017 var det många ensamkommande flyktingbarn som fick uppehållstillstånd i Sverige och många av dem börjar nu blir för gamla för att få studiehjälp. Från 2018 och framåt har antalet ensamkommande flyktingbarn som beviljats uppehållstillstånd minskat.³⁸

³⁵ Se CSN (2012).

³⁶ CSN (2019a).

³⁷ Migrationsverket, Tabell: Beviljade uppehållstillstånd, (2009-2020).

³⁸ Se även kapitel 7 för mer information om utländska medborgare med studiehjälp.

Detta förklarar de stora variationerna av det totala antalet studerande med extra tillägg de senaste åren.

Av dem som fick extra tillägg för studier i Sverige 2020 var 7 700 kvinnor och 13 700 män vilket innebär att antalet kvinnor med extra tillägg minskade med 1 200 personer och antalet män minskade med 8 300 personer jämfört med 2019. Manliga studerande och deras familjer är fortfarande överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 64 procent män under 2020. Det är en minskning med 7 procentenheter jämfört med 2019. Detta har ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Under 2015, då antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige var stort, utgjorde pojkar över 90 procent i gruppen ensamkommande, och nu börjar alltså den gruppen bli för gamla för att få studiehjälp.³⁹

4.3. Studiehjälp för studier utomlands

4.3.1. Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna för att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EU/EES-området och Schweiz. Utöver dem som får studiehjälp för utlandsstudier i enlighet med det svenska regelverket finns studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner.

4.3.2. Minskning av antalet studerande med studiebidrag för utlandsstudier

Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

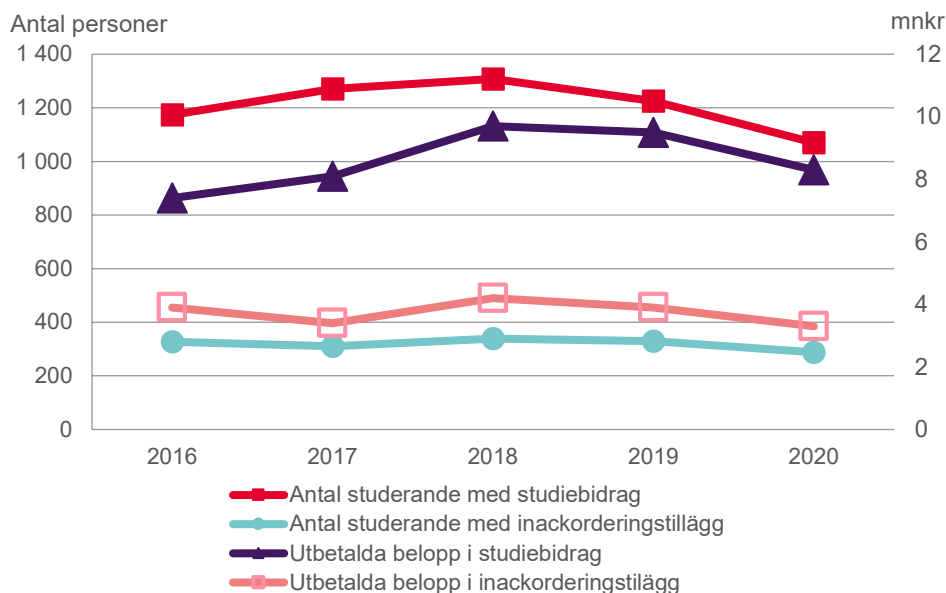
Under 2020 var det 1 200 studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier, vilket är en liten minskning från året innan. Av dessa var det 1 100 studerande som fick studiebidrag och 290 studerande fick inackorderingstillägg. Endast ett tiotal studerande hade stöd i form av extra tillägg och 60 studerande fick bidrag för dagliga resor. Sammantaget minskade antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands med 11 procent under 2020 jämfört med året innan. Antalet kvinnor som fick studiehjälp för studier utomlands var högre än antalet män, både i form av studiebidrag (670 kvinnor jämfört med 400 män) och inackorderingstillägg (170 kvinnor och

³⁹ Migrationsverket, Tabell: Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2019).

120 män). Den totala andelen kvinnor av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands var 63 procent under 2020.

Diagram 4.8 Studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands 2016–2020

Fördelade efter antal studerande samt utbetalda belopp, miljoner kronor

Under 2020 betalade CSN totalt ut knappt 12 miljoner kronor i studiehjälp för utlandsstudier. Studiebidraget stod för drygt 8 miljoner kronor och inackorderingstillägget för drygt 3 miljoner kronor.⁴⁰

Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter om utbetalning av studiehjälp från försäkringskassan finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland⁴¹. I denna grupp är studerande som får studiehjälp för utlandsstudier i tydlig majoritet. Under 2020 fick 520 personer studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan. De utbetalda beloppen för denna grupp uppgick till knappt 6 miljoner kronor.

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2020 läste 86 procent av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola.

Relativt få av dem som får studiehjälp för utlandsstudier återfinns inom kategorin ”övriga skolor”. Antalet studerande inom denna grupp ökade något under 2016 och 2017, vilket till viss del kan förklaras av att förutsättningarna för att få studiemedel för

⁴⁰ Utbetalningarna för dagliga resor uppgick till 243 100 kronor och för extra tillägg till 58 400 kronor.

⁴¹ För de studerande där Sverige är s.k. sekundärt utbetalningsland finns inga tillförlitliga uppgifter tillgängliga.

språkstudier utomlands förändrades 1 juli 2015.⁴² Sedan 2018 har däremot antalet som studerar inom övriga skolformer samt fått studiehjälp för utlandsstudier minskat.

4.4. Lärlingsersättning

4.4.1. Ett studiestöd för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Sedan den 1 augusti 2018 kan lärlingsersättning även lämnas för studier på en lärlingsliknande utbildning vid ett introduktionsprogram.⁴³ Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att hen har extra kostnader för mat eller resor.

För studier fram till och med 31 juli 2018 krävdes att det skulle finnas ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt, för att en studerande skulle kunna få lärlingsersättning. Från och med 1 augusti 2018 finns inget krav på att lämna in ett utbildningskontrakt.

Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälpen krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderingsstillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är yngre än 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2020 avslag CSN 1 800 ansökningar om lärlingsersättning.⁴⁴ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande var äldre än 20 år eller att den sökande inte studerade vid en gymnasial lärlingsutbildning eller lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram.

4.4.2. Fler får lärlingsersättning

Under 2020 fick 18 800 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med 1 500 personer jämfört med 2019. Lärlingsersättningen

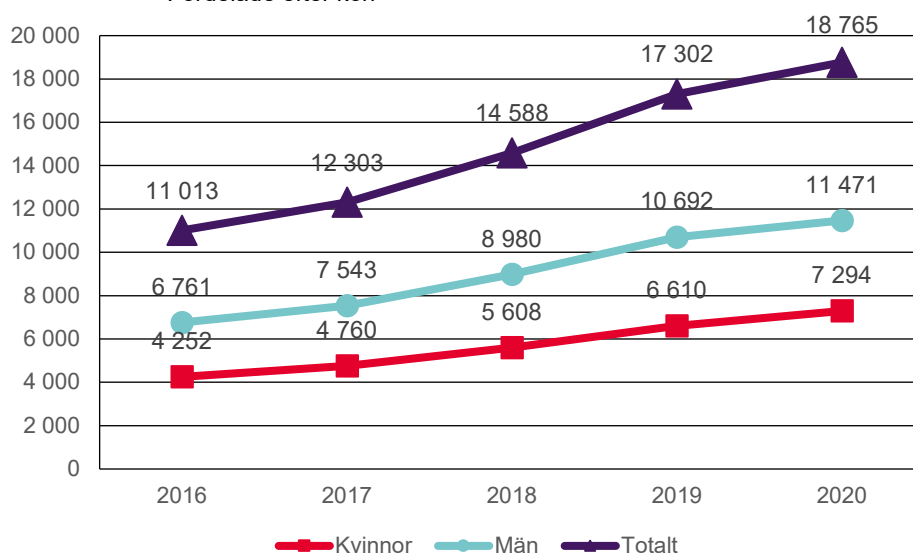
⁴² Från och med den 1 juli 2015 bedöms s.k. icke-akademiska språkkurser utifrån sitt innehåll, vilket har medfört att majoriteten av dessa utbildningar har klassificerats om från eftergymnasial nivå till gymnasienivå. Nivåförändringen har lett till att studerande yngre än 20 år inte längre kan få studiemedel för dessa språkkurser. I dag kan dessa studerande endast få studiehjälp. Antal med studiehjälp för studier vid språkskolor utomlands var 39 personer under 2016, 43 personer under 2017, 31 personer under 2018, 35 personer under 2019 och 23 personer under 2020. Se avsnitt 5.2.5 för mer information om det förändrade regelverket och utvecklingen för studiemedel.

⁴³ Lärlingsliknande utbildning kan finnas inom introduktionsprogrammen individuellt val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ.

⁴⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

infördes den 1 januari 2014 och antalet studerande med lärlingsersättning har ökat varje år sedan införandet. Ökningen de senaste åren kan delvis förklaras av att det sedan den 1 augusti 2018 ges lärlingsersättning även till studerande vid lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogrammet. Att kravet på ett utbildningskontrakt har tagits bort har sannolikt också bidragit.

Diagram 4.9 Antal studerande med lärlingsersättning 2016–2020
Fördelade efter kön

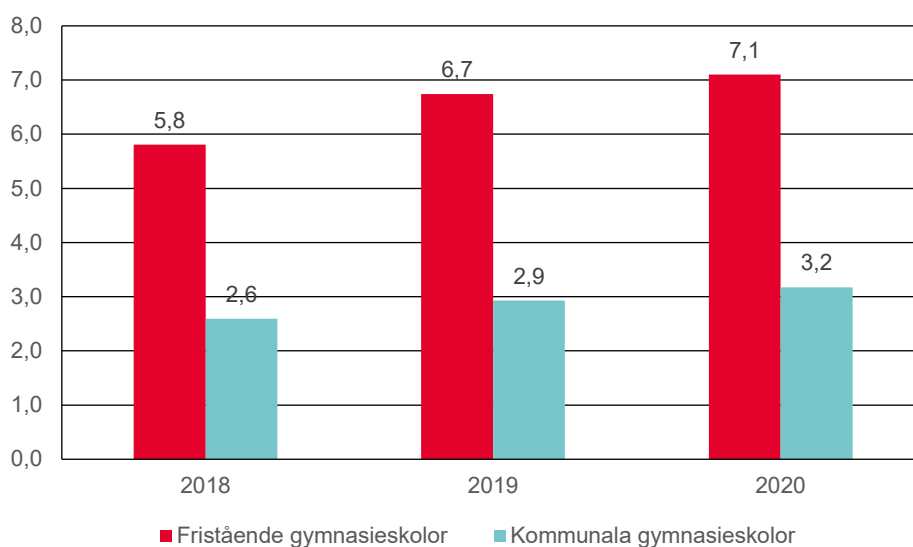

Under 2020 fick 7 300 kvinnor och 11 500 män lärlingsersättning. Andelen män uppgick därmed till 61 procent vilket var en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Andelen män har varit betydligt högre än andelen kvinnor under de år lärlingsersättningen har funnits.

Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även de totala utbetalningarna ökat. Under 2020 betalades 113 miljoner kronor ut i form av lärlingsersättning vilket var en ökning med 7 miljoner jämfört med 2019. Det genomsnittligt utbetalda beloppet minskade dock lite och uppgick under 2020 till 6 040 kronor vilket var 70 kronor mindre än 2019.

Det är vanligare att elever vid fristående gymnasieskolor får lärlingsersättning än att elever som går på kommunala gymnasieskolor får det. Under 2020 fick knappt 7 procent av de som studerade med studiehjälp vid fristående gymnasieskolor lärlingsersättning. Motsvarande andel för kommunala gymnasieskolor var knappt 3 procent. Andelen som har lärlingsersättning har dock ökat både inom fristående och kommunala gymnasieskolor.

Diagram 4.10 Andel studerande med lärlingsersättning 2018–2020¹
Fördelat efter fristående och kommunala gymnasieskolor, andelar i procent

Antalet studerande med lärlingsersättning är högst inom bygg- och anläggningsprogrammet. Under 2020 ökade antalet elever med lärlingsersättning mest inom introduktionsprogrammet.

4.5. Rg-bidrag

4.5.1. Regler och syfte

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro, vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå samt till döva och hörselskadade elever som läser en för dem särskild vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.⁴⁵

Syftet med Rg-bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier. En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att hen ska kunna pendla, kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan hen få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. Hur mycket en studerande får i Rg-bidrag beror bland annat på kostnader för boende och vilka inkomster den studerande har.

För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder⁴⁶ för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett extra tilläggsbidrag för sina

⁴⁵ Rg-bidrag betalas ut i enlighet med förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

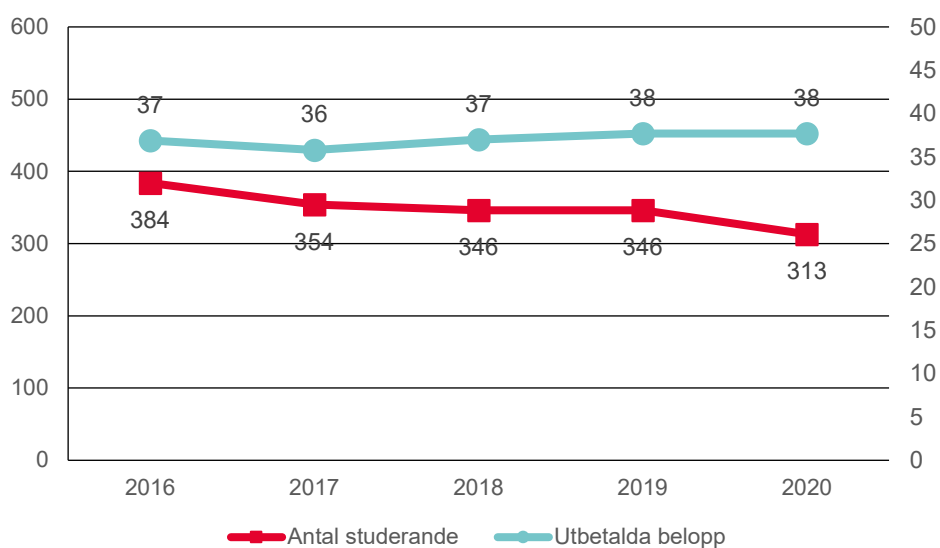
⁴⁶ Studerande som får Rg-bidrag är i genomsnitt äldre än studiehjälpstagare.

levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget höjdes senast 1 mars 2018 och uppgår sedan dess till 1 250 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studiehjälpen.⁴⁷

4.5.2. Utveckling för Rg-bidraget

Under 2020 studerade drygt 310 personer med Rg-bidrag, vilket innebär att antalet studerande med Rg-bidrag minskade med 10 procent jämfört med 2019. Antalet studerande med Rg-bidrag har minskat under flera år. Av dem som studerade med Rg-bidrag var 44 procent kvinnor och 56 procent män.

Diagram 4.11 Studerande med Rg-bidrag 2016–2020
Fördelade efter antal studerande och utbetalda belopp, miljoner kr

Utbetalningarna av Rg-bidrag ökade marginellt under 2020 jämfört med 2019. Under 2020 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande drygt 38 miljoner kronor. Rg-bidrag är ett behovsprövat stöd vilket förklarar varför utbetalt belopp inte minskat jämfört med 2019 trots att antalet studerande är färre.

Då antalet studerande minskade samtidigt som de utbetalda beloppen ökade marginellt, ökade det genomsnittligt utbetalda beloppet. Under 2020 var genomsnittsbeloppet 122 700 kronor.

⁴⁷ Månadsbeloppet för tilläggsbidraget är knutet till månadsbeloppet för studiebidrag inom studiehjälpen, se 16 § i Förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

4.6. Utvecklingen för indikatorerna inom studiehjälpsområdet

4.6.1. Indikatorer för utjämnande effekt

Andel som har inackorderingstillägg

I bedömningen av studiestödets måluppfyllelse används andelen studerande med inackorderingstillägg som en indikator på studiestödets utjämnande effekt. Av samtliga som fick studiehjälp⁴⁸ för studier i Sverige eller utomlands under 2020 hade knappt 2 procent inackorderingstillägg, vilket är en lika hög andel som föregående år. Studiestödets utjämnande effekt kan därmed anses vara oförändrad under dessa år.

Andel som har extra tillägg

Andelen studerande med extra tillägg används också som en indikator i uppföljningen av målen för studiestödet och det utjämnande målet. Det extra tillägget anses ha en utjämnande effekt, genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2020 var andelen som hade extra tillägg, i förhållande till samtliga som fick studiehjälp⁴⁹ för studier i Sverige eller utomlands, 5 procent. Andelen har minskat med 2 procentenheter sedan 2019. Denna utveckling kan framförallt härledas till faktorer utanför studiestödssystemet, så som minskad invandring, men innebär samtidigt att det extra tilläggets betydelse för studiestödets utjämnande effekt har minskat något.

⁴⁸ Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

⁴⁹ Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

5. Studiemedel

5.1. Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år,⁵⁰ samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. För studier på eftergymnasial nivå finns ingen nedre åldersgräns. Den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel är 56 år.⁵¹

Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggs lån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggs lån kan lämnas till studerande som är 25 år eller äldre och som haft en inkomst över en viss nivå under kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, till exempel resor och undervisningsavgifter.

Studiestödet ska vara en del av utbildningspolitiken och verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska även utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Möjligheten att få studiemedel för olika typer av studier är en viktig del i denna strävan.

5.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp

5.2.1. Samtliga studerande med studiemedel

Under 2020 studerade 559 300 personer med studiemedel. Antalet studerande med studiemedel har ökat under flera år och under 2020 ökade antalet med 56 400 personer. Det motsvarar en ökning med 11 procent, något som kan jämföras med att antalet studerande med studiemedel ökade med 6 procent under året dessförinnan.

Den stora ökningen kan förklaras av covid-19-pandemin. Pandemin medförde en vikande konjunktur och högre arbetslöshet,⁵² vilket bidrog till att fler än vanligt började studera med studiemedel. En annan förklaring är de satsningar på utbildningsområdet som genomfördes på grund av pandemin. Bland annat tillfördes lärosätena extra medel för att de skulle kunna erbjuda fler utbildningsplatser och fribeloppsgränsen avskaffades för 2020.⁵³

⁵⁰ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande förutbildningar (ofta olika typer av basår) vid statliga universitet och högskolor.

⁵¹ Rätten till lån begränsas successivt från och med det kalenderår den studerande fyller 47 år. För mer information se avsnitt 5.9.

⁵² Arbetsförmedlingen (2020a).

⁵³ Utbildningsdepartementet (2020).

Av dem som studerade med studiemedel var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med föregående år.

Tabell 5.1 **Antal studerande med studiemedel 2016–2020**
Fördelat efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2016	279 949	190 943	470 892
2017	279 725	189 640	469 365
2018	284 214	191 755	475 969
2019	295 928	206 936	502 864
2020	328 798	230 500	559 298

Antalet studerande i Sverige ökade på alla utbildningsnivåer samtidigt som antalet utlandsstuderande minskade med 21 procent. En förklaring till den kraftiga nedgången av antalet utlandsstuderande kan vara att utbytesstudier ställts in på grund av covid-19-pandemin. En annan förklaring kan vara att personer väljer bort utlandsstudier på grund av de restriktioner som med anledning av pandemin finns i olika länder eller på grund av att pandemin gör att undervisningen sker på distans.

På grundskolenivå i Sverige ökade antalet studerande med 12 procent, medan antalet studerande på gymnasienivå ökade med 17 procent. På eftergymnasial nivå var ökningen av antalet studerande 11 procent.

Tabell 5.2 **Antal studerande med studiemedel 2016–2020**
Fördelade efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2016	22 061	108 777	339 951	31 553
2017	21 039	107 571	340 781	30 408
2018 ³	21 918	110 002	344 636	30 045
2019	28 798	125 025	355 133	29 013
2020	32 188	146 847	394 207	22 967

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusive studerande på gymnasienivå utomlands.

³ Antalet studerande utomlands 2018 är 18 personer färre i denna publikation jämfört med i den officiella statistiken. Det beror på att statistiken togs fram vid olika tidpunkter.

På grundskolenivå och gymnasienivå ökade antalet studerande mest inom komvux. Antalet studerande ökade med 13 respektive 21 procent jämfört med 2019. Antalet studerande på folkhögskola ökade med 5 procent på grundskolenivå och 8 procent på gymnasienivå. Inom övriga gymnasiala skolformer⁵⁴ ökade antalet studerande med 15 procent.

⁵⁴ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola, behörighetsgivande förutbildningar inom yrkeshögskolan och konst- och kulturutbildningar.

Den största ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå skedde vid yrkeshögskolan. Här ökade antalet studerande ökade med hela 29 procent. Antalet universitets- och högskolestuderande ökade med 9 procent, medan ökningen vid övriga eftergymnasiala skolformer⁵⁵ var 11 procent.

Antalet utlandsstuderande minskade både på gymnasienivå och eftergymnasial nivå. Antalet studerande på gymnasienivå utomlands minskade med 960 personer, eller 36 procent, medan antalet studerande på eftergymnasial nivå utomlands minskade med 5 200 personer eller 19 procent.

Tabell 5.3 Antal studerande med studiemedel 2016–2020
Fördelade efter utbildningsnivå, utlandsstudier¹ och kön

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Utlandsstudier ²	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
2016	15 184	6 877	65 487	43 290	200 243	139 708	18 269	13 284
2017	14 325	6 714	64 460	43 111	201 858	138 923	17 574	12 834
2018 ³	14 880	7 038	65 739	44 263	204 878	139 758	17 464	12 581
2019	18 239	10 559	70 538	54 487	211 166	143 967	16 943	12 071
2020	20 257	11 931	82 440	64 407	234 834	159 373	13 497	9 470

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusive studerande på gymnasienivå utomlands.

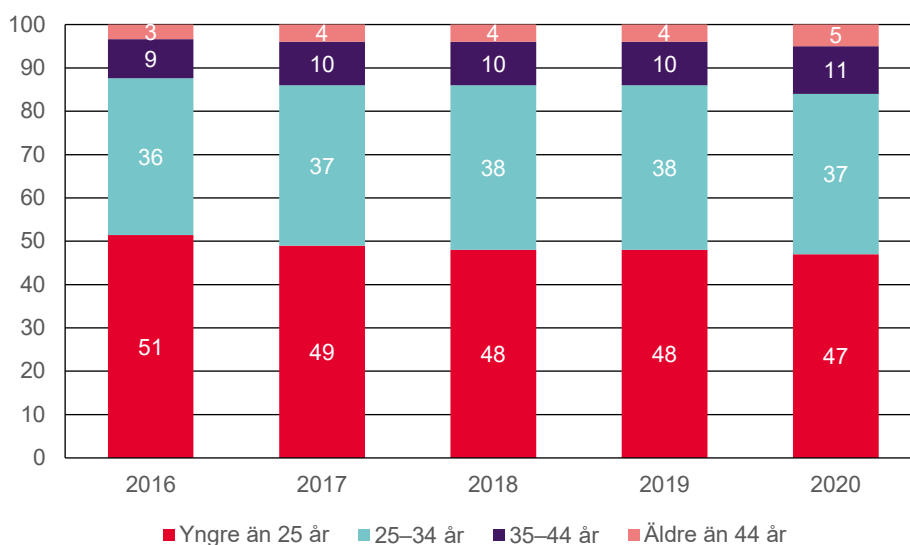
³ Antalet studerande utomlands 2018 är 18 personer färre i denna publikation jämfört med i den officiella statistiken. Det beror på att statistiken togs fram vid olika tidpunkter.

Under 2020 ökade antalet kvinnor och män kraftigt på samtliga utbildningsnivåer. Emellertid var könsfördelningen i stort sett oförändrad jämfört med föregående år. Bland de studerande på grundskolenivå och gymnasienivå var andelen kvinnor 63 respektive 56 procent medan andelen män var 37 respektive 44 procent. På eftergymnasial nivå var andelen kvinnor och män 60 respektive 40 procent.

Under 2020 fortsatte åldersstrukturen bland studiemedelstagarna att förändras. Andelen studerande i åldersgrupperna yngre än 25 år och 25–34 år minskade med 1 procentenhet vardera, medan de ökade med motsvarande andel i åldersgrupperna 35–44 år och äldre än 44 år. Utvecklingen under de senaste fem åren visar att andelen studiemedelstagare yngre än 25 år har minskat med 4 procentenheter, medan övriga ålderskategorier ökat något.

⁵⁵ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar ingår.

Diagram 5.1 Studiemedelstagares ålder 2016–2020
Fördelat efter åldersgrupp, andelar i procent¹

¹ På grund av avrundning summeras andelarna för 2016 till 99 och inte 100 procent.

Antalet deltidstudierande ökade kraftigt

Under 2020 fick 100 200 personer studiemedel för deltidstudier. Antalet deltidstudierande ökade med 26 000 personer, eller hela 35 procent, jämfört med 2019. Det kan jämföras med att antalet studerande på heltid ökade med 9 procent under samma period. En förklaring till den kraftiga ökningen är att fribeloppsgränsen avskaffades för 2020. Personer som studerar på deltid tar förhållandevis sällan studiemedel och har ofta arbete som huvudsaklig inkomstkälla.⁵⁶ Avskaffandet av fribeloppsgränsen innebar därför att fler kunde ta studiemedel för deltidstudier som bedrivs vid sidan av ett arbete.

Förändringen var störst på eftergymnasial nivå där antalet deltidstudierande ökade med 49 procent jämfört med föregående år. På grundskole- och gymnasienivå ökade antalet deltidstudierande med 19 respektive 24 procent.

Högst andel deltidstudierande finns på grundskolenivå där 32 procent av de studerande läste på deltid 2020. På gymnasienivå studerade 29 procent på deltid och på eftergymnasial nivå studerade 13 procent på deltid. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som studerar på deltid. Av dem som studerade på deltid var andelen kvinnor 66 procent, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Det kan jämföras med att andelen kvinnor bland samtliga som studerar med studiemedel var 59 procent under 2020.

Det utbetalda beloppet ökade också

Under 2020 uppgick de utbetalda studiemedelsbeloppen till 37,5 miljarder kronor. Det motsvarar en ökning med 4,7 miljarder, eller 14 procent, jämfört med 2019.

⁵⁶ CSN (2020a).

Tabell 5.4 Utbetalda studiemedel 2018-2020¹
Fördelat efter bidrag och lån, miljoner kronor

	2018	2019	2020
Studiebidrag	10 622,6	12 032,5	13 704,5
Tilläggsbidrag	476,2	535,8	631,2
<i>Bidrag totalt</i>	11 098,8	12 568,3	14 335,7
Grundlån	16 679,9	17 927,4	20 589,1
Merkostnadslån	1 299,4	1 255,1	1 132,4
Tillägglån	884,0	1 090,7	1 449,7
<i>Lån totalt</i>	18 863,3	20 273,2	23 171,3
<i>Studiemedel totalt</i>	29 962,1	32 841,5	37 507,0

¹ Utbetalda belopp kan skilja sig marginellt beroende på från vilket system de hämtas. De utbetalda beloppen som redovisas här är hämtade från CSN:s handläggningssystem.

Utbetalningarna av bidrag ökade med 1,8 miljarder kronor och utbetalningarna av lån ökade med 2,9 miljarder kronor. Ökningen av utbetalningar i form av bidrag beror på flera faktorer. En orsak till ökningen är att antalet studiemedelstagare har ökat och att samtliga bidrag anpassas till den årliga förändringen av prisbasbeloppet. Ökningen beror också på att 16 400, eller 17 procent, fler fick tilläggsbidrag under 2020 jämfört med föregående år.

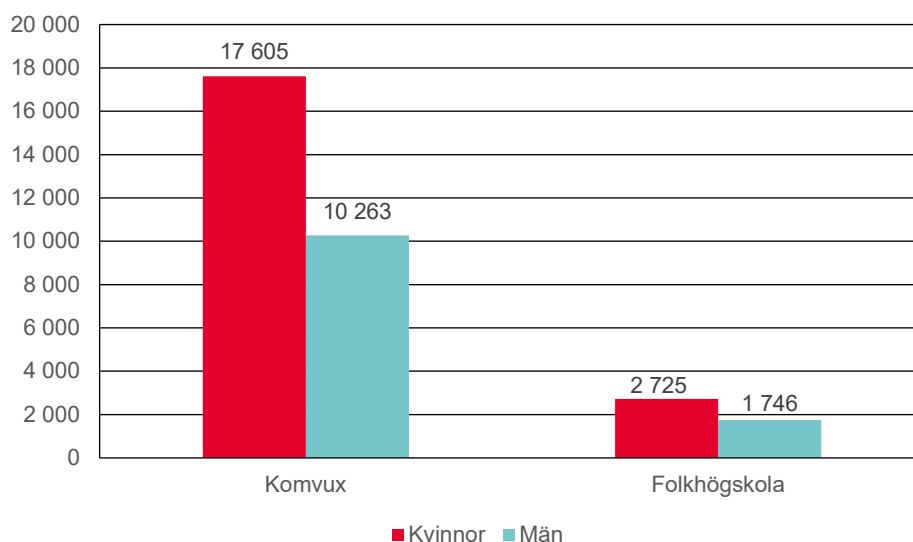
Ökningen av utbetalningar i form av lån kan delvis förklaras av att antalet studiemedelstagare har ökat samt att även lånen anpassas till den årliga förändringen av prisbasbeloppet. Ökningen beror också på att 14 600 fler fick tillägglån under 2020 jämfört med 2019 samt på att lånebenägenheten har ökat något.⁵⁷

5.2.2. Studerande på grundskolenivå i Sverige

Under 2020 studerade 32 200 personer med studiemedel på grundskolenivå. Det motsvarar en ökning på 3 400 personer, eller 12 procent, jämfört med 2019. Antalet studerande på grundskolenivå har ökat varje år sedan 2017. Detta kan delvis förklaras av att många utländska medborgare som tidigare befann sig i etableringsprogrammet har övergått till studier med studiemedel.

⁵⁷ Se avsnitt 5.4.1 för information om de regeländringar som påverkat lånebeloppet och avsnitt 5.4.3 för information om lånebenägenhet.

Diagram 5.2 Antal studerande på grundskolenivå i Sverige med studiemedel 2020¹
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

Under 2020 ökade antalet kvinnor som studerade på grundskolenivå med 11 procent och antalet män ökade med 13 procent (se tabell 5.3). Av samtliga som studerar med studiemedel på grundskolenivå var 63 procent kvinnor. Det motsvarar en marginell minskning jämfört med 2019. Majoriteten av studiemedelstagarna på grundskolenivå, 87 procent, studerade vid komvux medan 14 procent studerade vid folkhögskola.⁵⁸ Antalet studerande på grundskolenivå ökade mest inom komvux, där de blev 13 procent fler, medan antalet studerande inom folkhögskolan ökade med 5 procent. Av dem som studerade på komvux var 63 procent kvinnor. Motsvarande siffra inom folkhögskolan var 61 procent.

De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än dem som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2020 var 54 procent av de studerande på grundskolenivå 30 år eller äldre, vilket var en något högre andel än under 2019.

5.2.3. Studerande på gymnasienivå i Sverige

Under 2020 studerade 146 800 personer med studiemedel på gymnasienivå i Sverige. Det motsvarar en ökning med 21 800 personer, eller 17 procent, jämfört med 2019. Det är den största ökningen på många år (se tabell 5.2) och följer på en stor ökning under 2019.

En betydande förklaring till ökningen av antalet studerande på gymnasienivå under 2020 är att antalet arbetslösa som saknar gymnasieutbildning nådde rekordnivåer under pandemin.⁵⁹ Det kan vara svårt för personer som saknar gymnasieutbildning att få jobb när konkurrensen om jobben ökar.⁶⁰ Det är därför troligt att vissa av dem som

⁵⁸ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

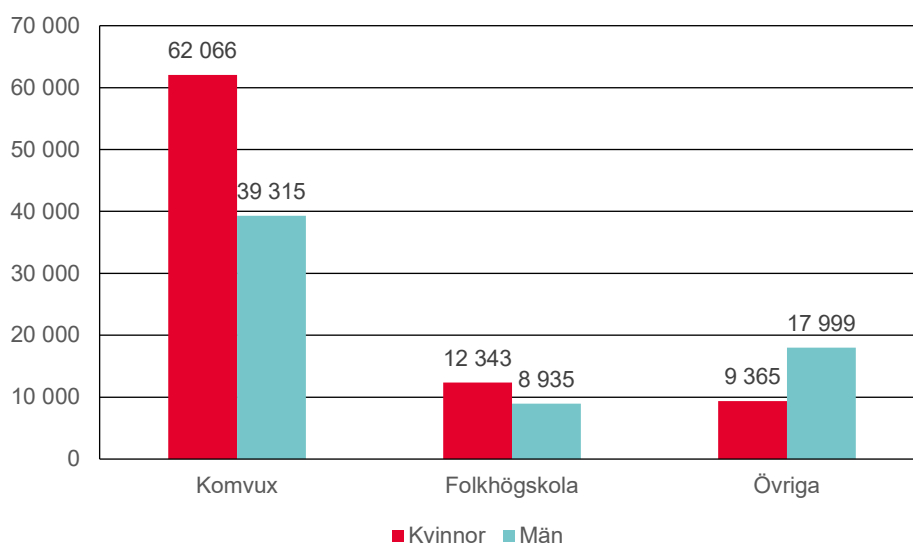
⁵⁹ Arbetsförmedlingen (2020a).

⁶⁰ Arbetsförmedlingen (2020b).

saknar gymnasieutbildning och som var arbetslösa började studera med studiemedel på gymnasienivå.

En annan förklaring är att fribeloppsgränsen avskaffades för 2020. Bland de studerande på gymnasienivå är det relativt vanligt att studera utan studiemedel och att ha arbete som huvudsaklig inkomstkälla.⁶¹ Avskaffandet av fribeloppsgränsen innebar därför att fler kunde ta studiemedel för gymnasiestudier som bedrivs vid sidan av ett arbete. Ytterligare en förklaring till ökningen är att antalet utländska medborgare med studiemedel för studier på gymnasienivå blev fler både under 2019 och 2020.⁶²

Diagram 5.3 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel 2020¹
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Under 2020 ökade antalet kvinnor som studerade på gymnasienivå i Sverige med 17 procent och antalet män ökade med 18 procent (se tabell 5.3). Av studiemedeltagarna på gymnasienivå studerade 69 procent vid komvux medan 14 procent studerade vid folkhögskola och 18 procent inom övriga gymnasiala skolformer.⁶³

Antalet studerande med studiemedel på gymnasienivå i Sverige ökade inom samtliga skolformer. Antalsmässigt var förändringen störst vid komvux där antalet studerande ökade med 17 600 personer eller med 21 procent. Inom övriga gymnasiala skolformer ökade antalet studerande med 3 500 personer eller 15 procent och inom folkhögskola ökade antalet studerande med 1 600 personer eller 8 procent.

Fler män än kvinnor studerar inom övriga gymnasiala skolformer. Under 2020 var andelen män här 66 procent, att jämföra med 42 procent inom folkhögskolan och 39 procent inom komvux. Det är särskilt inom gymnasieskolan som andelen män är hög (73 procent), vilket beror på att en hög andel av dem som studerar inom

⁶¹ CSN (2020a).

⁶² Se avsnitt 7.2.3 för mer information om utländska medborgare med studiemedel.

⁶³ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola, behörighetsgivande förutbildningar inom yrkeshögskolan samt konst- och kulturutbildningar. En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

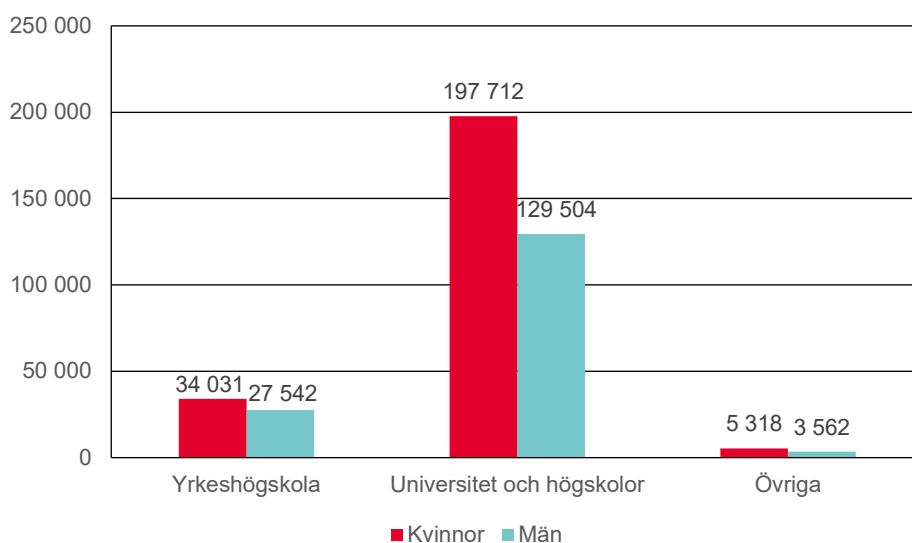
gymnasieskolan med studiemedel är ensamkommande ungdomar.⁶⁴ Merparten av de ensamkommande är pojkar.⁶⁵

Under 2020 var 67 procent av de studerande på gymnasienivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är oförändrat jämfört med 2019.

5.2.4. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Under 2020 studerade 394 200 personer med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige. Det är en ökning med 39 100 personer, eller 11 procent, jämfört med 2019. Antalet studerande på eftergymnasial nivå har ökat sedan 2016, men ökningen var större under 2020 än under föregående år (se tabell 5.2). Detta kan förklaras av covid-19-pandemin som medförde en vikande konjunktur och högre arbetslöshet. Fler personer behöver då en annan sysselsättning och väljer därför att börja studera på eftergymnasial nivå med studiemedel. En annan förklaring är att flera satsningar på utbildningsområdet genomfördes under 2020. Bland annat kunde lärosätena erbjuda fler utbildningsplatser i och med att de tillfördes extra medel.⁶⁶ Fler personer kunde även studera med studiemedel vid sidan av ett arbete då fribeloppsgränsen tillfälligt avskaffades.

Diagram 5.4 Antal studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel 2020¹
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Under 2020 ökade antalet kvinnor och män som studerar på eftergymnasial nivå med 11 respektive 10 procent (se tabell 5.3). Av dessa studerade 83 procent vid universitet och högskolor medan 16 procent studerade vid yrkeshögskolan och 2 procent vid

⁶⁴ CSN (2017a).

⁶⁵ Migrationsverket, tabell: Asylsökande till Sverige under 2000-2020.

⁶⁶ Utbildningsdepartementet (2020).

övriga eftergymnasiala skolformer.⁶⁷ I likhet med föregående år är andelen kvinnor högst inom universitet och högskolor (60 procent) medan andelen män är högst inom yrkeshögskolan (45 procent).

Antalet studerande ökade mest vid universitet och högskolor. Under 2020 studerade 25 900 fler personer vid universitet och högskolor jämfört med 2019, vilket är en ökning med 9 procent. Procentuellt var det inom yrkeshögskolan som antalet studerande ökade mest. Under 2020 ökade antalet studerande vid yrkeshögskolan med 29 procent, vilket motsvarar 13 700 personer. Antalet studerande vid övriga eftergymnasiala skolformer i Sverige ökade med 900 personer eller 11 procent. Under 2020 var 75 procent av de studerande på eftergymnasial nivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Stor ökning av antalet studerande på fristående kurser

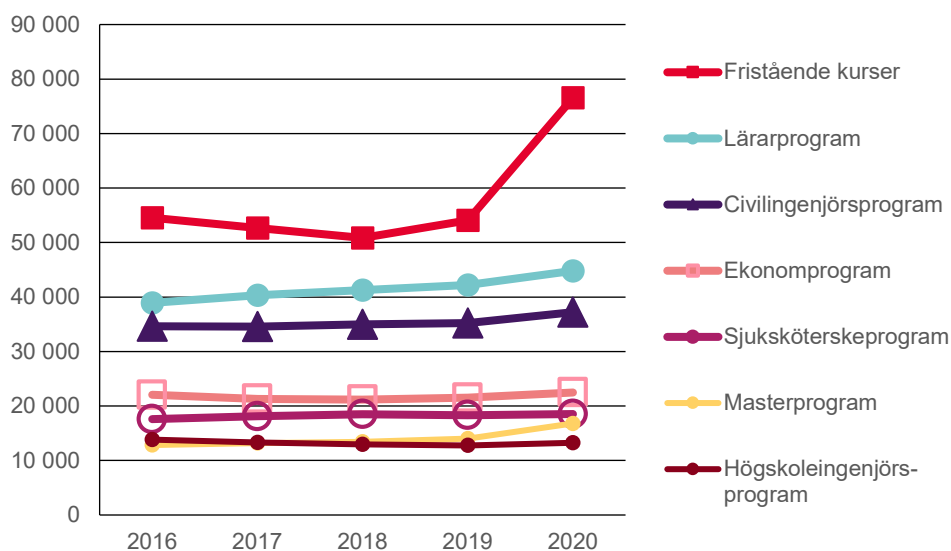
Bland dem som studerar med studiemedel vid högskola eller universitet i Sverige är det vanligare att studera på ett program än på fristående kurser. Antalet studerande på fristående kurser är dock högre än antalet studerande på något enskilt program. Under 2020 studerade 76 500 personer, eller 23 procent av samtliga personer som studerar med studiemedel vid högskola eller universitet i Sverige, på fristående kurser. Det är en ökning med 22 400 personer, eller 42 procent, jämfört med 2019.

En förklaring till ökningen av antalet studerande på fristående kurser är att covid-19-pandemin drabbade Sverige under våren 2020 då antagningen till sommarkurser fortfarande var öppen. Många personer som blev arbetslösa eller permitterade kan därför ha valt att läsa fristående kurser under sommaren för att bredda sin utbildning eller för att vidareutbilda sig. Under 2020 var också antalet antagna till sommarkurser det högsta någonsin. Det beror till viss del på att lärosätena fick extra medel för att kunna erbjuda fler utbildningsplatser under sommaren.⁶⁸

⁶⁷ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar ingår. En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

⁶⁸ UHR (2020).

Diagram 5.5 Antal studerande på de vanligaste högskoleutbildningarna¹ bland studerande med studiemedel 2016–2020

¹ Uppgifterna om utbildningars inriktning baseras på SCB:s s.k. SUN-koder.

Det vanligaste enskilda programmet, där antalet studerande med studiemedel har ökat stadigt de senaste åren, är lärarprogrammet⁶⁹. Under 2020 läste 44 800 personer med studiemedel på ett lärarprogram. Det är en ökning med 2 600 personer jämfört med 2019. Av samtliga personer som studerande med studiemedel vid högskola eller universitet i Sverige var det 14 procent som läste på en lärarutbildning under 2020. Antalet studerande på den näst vanligaste enskilda utbildningen, civilingenjörsprogrammet, ökade med 2 000 personer under 2020 till 37 200 personer. Relativt få läser på ett masterprogram med studiemedel i Sverige. Under 2020 ökade dock antalet som läser på en masterutbildning med 2 800 personer eller 20 procent. Den stora ökningen kan bero på att fler studenter väljer att fortsätta studera istället för att gå ut på arbetsmarknaden under covid-19-pandemin.

5.2.5. Studerande med studiemedel för studier utomlands

Under 2020 fick 23 000 personer studiemedel för utlandsstudier.⁷⁰ Det är en minskning med 6 000 personer eller 21 procent jämfört med 2019. Både antalet män och kvinnor minskade under 2020. Antalet kvinnor minskade med 3 400 personer medan antalet män minskade med 2 600 personer (se tabell 5.3).

En förklaring till den kraftiga nedgången är att utbytesstudier ställs in på grund av covid-19-pandemin.⁷¹ En ytterligare förklaring kan vara att personer inte ansöker om utlandsstudier på grund av de restriktioner som finns i olika länder eller på grund av att undervisningen sker på distans.

⁶⁹ Med lärarprogram avses här samtliga lärarutbildningar utom speciallärare och specialpedagog som är påbyggnadsutbildningar.

⁷⁰ I avsnittet redovisas de som fått studiemedel för studier utomlands. Studerande som åker utomlands utan att meddela det till CSN eller utan att begära ändring av sina studiemedel, omfattas inte.

⁷¹ UHR (2020).

Könsfördelningen bland de utlandsstuderande är i stort sett oförändrad jämfört med föregående år. Andelen kvinnor ökade med 1 procentenhet till 59 procent medan andelen män minskade med 1 procentenhet till 41 procent. I och med detta är könsfördelningen bland utlandsstuderande nu densamma som könsfördelningen bland dem som studerar i Sverige. De som studerar utomlands är ofta yngre än de som studerar i Sverige och av dem som studerade utomlands under 2020 var 89 procent yngre än 30 år.

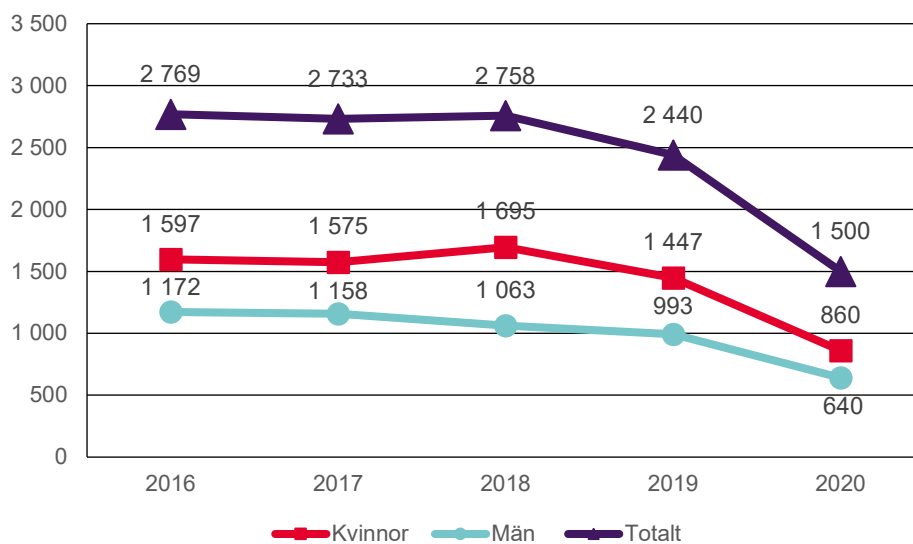
Under 2020 var det 1 700 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på gymnasienivå och 21 400 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på eftergymnasial nivå. Antalet minskade med 960 personer på gymnasienivå och med 5 200 personer på eftergymnasial nivå.

Antalet språkstudierande utomlands fortsätter att minska

Det var 1 500 personer som studerade språkkurser utomlands under 2020, en minskning med 950 personer jämfört med 2019. Antalet språkstudierande med studiemedel utomlands har minskat kontinuerligt under flera år. Detta är bland annat en följd av den reformering av regelverket för utlandsstudiemedel som trädde i kraft den 1 juli 2015.⁷² Under 2020 var det 1 400 personer som studerade språkkurser på gymnasial nivå och 110 personer som studerade språkkurser på eftergymnasial nivå.

Antalet kvinnor som studerar språkkurser minskade med 590 personer under 2020 medan antalet män minskade med 350 personer. Av dem som studerade på en språkkurs under 2020 läste 93 procent på gymnasial nivå.

Diagram 5.6 Antal språkstudierande¹ med studiemedel 2016–2020
Fördelat efter kön

¹Antalet språkstudierande 2018 är 1 person fler i denna publikation jämfört med i den officiella statistiken. Det beror på att statistiken togs fram vid olika tidpunkter.

⁷² Prop. 2012/13:152. Efter utlandsreformen bedöms språkkursers studienivå utifrån kursens sakinnehåll, vilket medfört att majoriteten av de språkkurser som tidigare räknades som eftergymnasiala nu klassificeras som gymnasiala. Eftersom studiemedel för studier på gymnasienivå kan lämnas från och med andra halvåret det år den studerande fyller 20 år, kan de som kommer direkt från gymnasiet i de flesta fall inte längre få studiemedel för att studera en språkkurs utomlands.

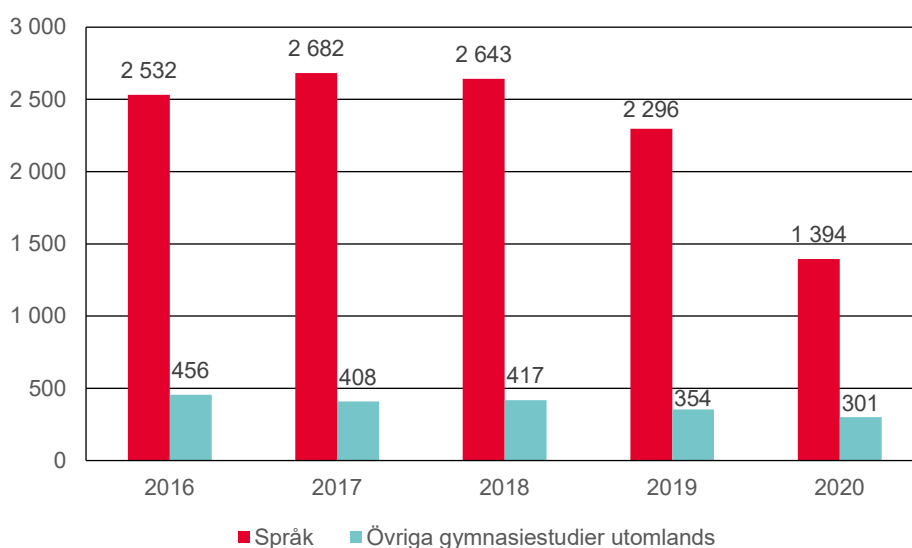
Före utlandsreformen 2015 skulle det språk som den studerande läste ha officiell status i landet för att ge rätt till studiemedel. Det kravet är från den 1 juli 2015 borttaget inom EU/EES och Schweiz. Det är dessutom möjligt att läsa europeiska språk utanför EU/EES och Schweiz, förutsatt att språket har officiell status i det aktuella landet. Det innebär att det är möjligt att läsa exempelvis engelska i Australien eller portugisiska i Brasilien.

Under 2020 minskade antalet språkstudier i samtliga världsdelar. Antalet språkstudier minskade mest inom EU,⁷³ med 380 personer och i Asien, med 270 personer. Det är dock fortfarande vanligast att studera språk inom EU. Under 2020 läste 45 procent av samtliga språkstudier i ett land inom EU.

Färre studerande på gymnasienivå utomlands

Under 2020 fick 1 700 utlandsstudier studiemedel för studier på gymnasienivå. Det motsvarar en minskning med 960 personer jämfört med föregående år. Majoriteten av de utlandsstudier på gymnasienivå, 82 procent, studerade språkkurser. Av alla som studerade på gymnasienivå utomlands var 56 procent kvinnor, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Diagram 5.7 Antal utlandsstudier¹ på gymnasienivå med studiemedel 2016–2020
Fördelat efter språkstudier och övriga gymnasiestudier utomlands

¹Antalet studerande på gymnasienivå utomlands 2018 är 1 person fler i denna publikation jämfört med i den officiella statistiken. Det beror på att statistiken togs fram vid olika tidpunkter.

Från den 1 juli 2015 kan det högre bidraget lämnas vid studier på gymnasienivå inom EU/EES eller i Schweiz.⁷⁴ Under 2020 fick 100 studerande utomlands det högre bidraget, vilket motsvarar 6 procent av samtliga som studerade på gymnasienivå

⁷³ Storbritannien lämnade EU den 1 februari 2020. Personer som studerar i Storbritannien är därför inte inkluderade i uppgifter som avser EU under något år. Det betyder att jämförelsen inte påverkas av Storbritanniens utträde.

⁷⁴ Det högre bidraget lämnas under vissa förutsättningar. Se avsnitt 5.3.1 för mer information om det högre bidraget.

utomlands. Andelen som får det högre bidraget är oförändrad jämfört med föregående år.

Det är vanligast att gymnasiestuderande utomlands läser i ett EU-land⁷⁵ utanför Norden. Under 2020 studerade 43 procent i ett EU-land utanför Norden och 6 procent studerade i Norden. Även Asien och Nordamerika står för förhållandevis höga andelar av de gymnasiestuderande, 21 respektive 9 procent av dem som studerar på gymnasienivå utomlands studerar i dessa världsdelar. Kvinnor är i majoritet i de flesta världsdelar, men i Asien och Afrika är andelen män högre än andelen kvinnor.

Av dem som studerar på gymnasienivå utomlands läser 60 procent i något av de fem länder som tar emot flest svenska gymnasiestuderande. Dessa fem länder har varit desamma de senaste åren. Under 2020 minskade antalet studerande i alla de vanligaste länderna. Procentuellt var minskningen störst i Frankrike, 56 procent, och minst i Spanien, 23 procent.

Tabell 5.5 Utlandsstuderande med studiemedel för studier på gymnasienivå 2020
Antal och andel studerande fördelade efter kön och de fem största länderna

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Spanien	194	53	171	47	365
Japan	67	31	152	69	219
Storbritannien	138	64	79	36	217
Frankrike	89	79	24	21	113
USA	82	75	27	25	109

Minskande antal studerande på eftergymnasial nivå utomlands

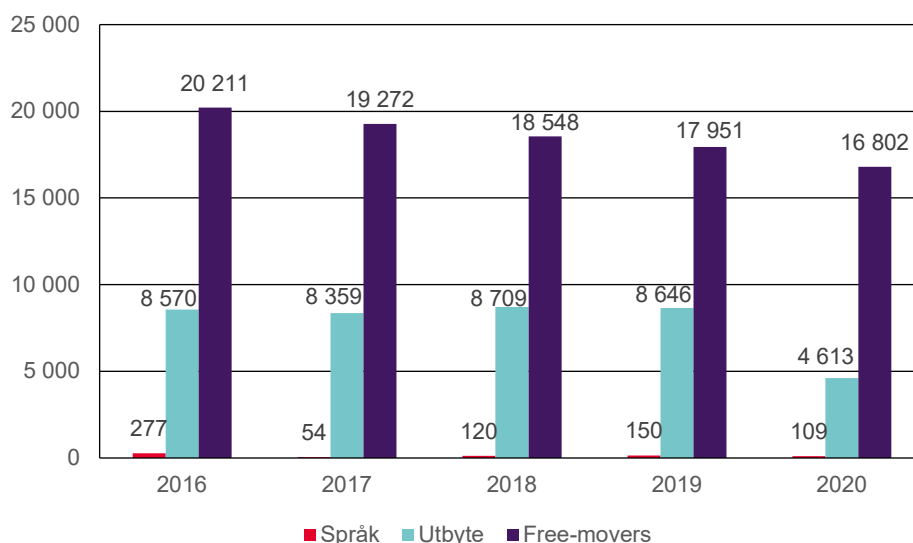
De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre kategorier:

- utbytesstuderande
- free-movers
- språkstuderande

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers, eller fritt utresande, ordnar på egen hand sin utbildning utomlands. Språkstuderande är de som läser språkstudier på eftergymnasial nivå.

⁷⁵ Storbritannien lämnade EU den 1 februari 2020. Personer som studerar i Storbritannien är därför inte inkluderade i siffror som avser EU.

Diagram 5.8 Antal utlandsstuderande¹ med studiemedel på eftergymnasial nivå 2016–2020
Fördelade efter typ av utlandsstudier²

¹Antalet studerande utomlands 2018 skiljer sig med upp till 18 personer i denna publikation jämfört med i den officiella statistiken. Det beror på att statistiken togs fram vid olika tidpunkter.

² En person kan studera i flera typer av utlandsstudier och förekommer då i fler än en kategori.

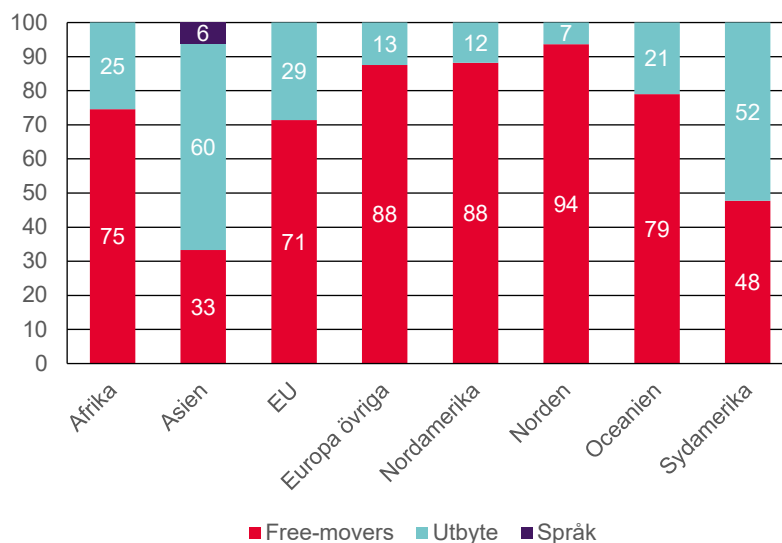
Under 2020 fick 21 400 utlandsstuderande studiemedel för studier på eftergymnasial nivå. Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå minskade i samtliga kategorier. Störst var förändringen bland utbytesstuderande, som blev hela 47 procent färre jämfört med föregående år. Antalet free-movers minskade med 6 procent jämfört med föregående år.⁷⁶ Att antalet utbytesstuderande minskade mer än antalet free-movers kan möjligen förklaras av att lärosäten ställde in sina utbytesprogram under hösten 2020 på grund av pandemin.⁷⁷ De som studerade som free-movers hade i vissa fall möjlighet att både påbörja och fortsätta sin utbildning på distans.

Under 2020 var 78 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå free-movers, 22 procent var utbytesstuderande medan 1 procent var språkstuderande. Andelen free-movers ökade med 11 procentenheter under 2020 medan andelen utbytesstuderande minskade med 11 procentenheter. Andelen språkstuderande var oförändrad.

⁷⁶ Antalet språkstuderande minskade med 27 procent, 41 personer, jämfört med 2019.

⁷⁷ UHR (2020).

Diagram 5.9 Utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2020
Fördelade efter typ av utlandsstudier och del av världen^{1,2}, andelar i procent³

¹ En person kan studera i flera världsdelar och flera typer av utlandsstudier och förekommer då i fler än en kategori.

² Storbritannien lämnade EU den 1 februari 2020. Personer som studerade i Storbritannien under 2020 redovisas under Europa övriga.

³ På grund av avrundning summeras vissa världsdelar inte till 100 procent.

Asien har även den högsta andelen utbytesstuderande med 60 procent av de studerande. Av samtliga som studerade på eftergymnasial nivå i Asien läste 6 procent språk. Högst andel free-movers finns i Norden där 94 procent av de studerande ordnar sina studier på egen hand. Andelen free-movers är också hög i Nordamerika, i europeiska länder utanför EU samt i Oceanien.

Av samtliga utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerar 71 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Tabell 5.6 Utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2020
Fördelade efter de tio vanligaste länderna och kön, antal och andelar i procent

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Storbritannien	2 929	67	1 451	33	4 380
USA	1 742	55	1 410	45	3 152
Danmark	830	60	547	40	1 377
Polen	689	55	571	45	1 260
Nederländerna	644	59	440	41	1 084
Australien	633	70	270	30	903
Spanien	545	62	338	38	883
Norge	469	64	265	36	734
Tyskland	389	54	336	46	725
Frankrike	441	65	242	35	683

De tio vanligaste länderna har inte förändrats under 2020 men rangordningen har ändrats något. Antalet studerande minskade i samtliga av de tio vanligaste länderna. Störst var förändringen i USA där antalet studerande minskade med 1 200 personer, eller 28 procent, jämfört med föregående år. Procentuellt var förändringen störst i Australien där antalet studerade minskade med 450 personer, eller 33 procent, jämfört med 2019.

Precis som tidigare år var Storbritannien det vanligaste landet att studera i för både kvinnor och män. Bland de utlandsstuderande kvinnorna studerade 23 procent i Storbritannien. Motsvarande siffra bland männen var 16 procent. Totalt studerade 4 400 personer med studiemedel i Storbritannien. Det motsvarar en minskning med 370 personer eller 8 procent jämfört med föregående år.

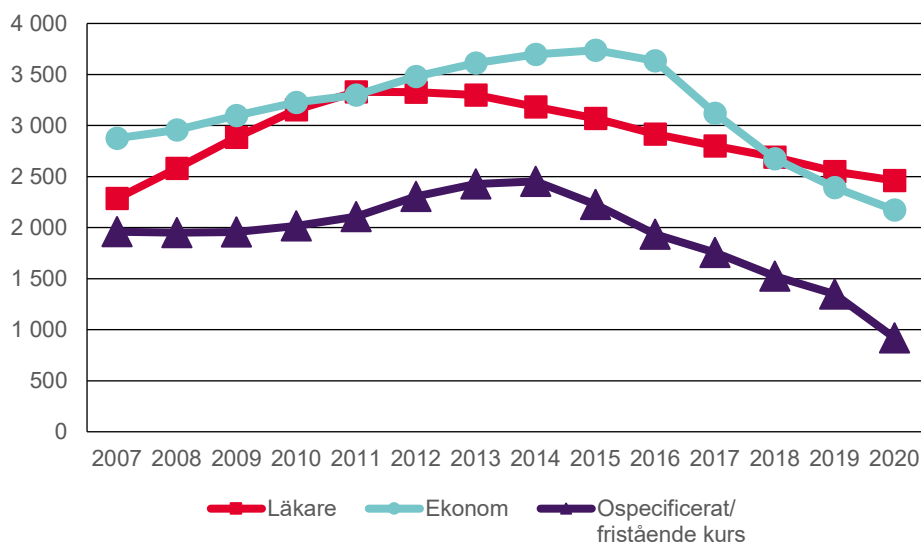
Att Storbritannien lämnade EU under 2020 verkar inte ha haft någon större effekt på hur många som studerade i landet. Under övergångsperioden mellan den 1 februari 2020 och den 31 december 2020 hade studerande i både Storbritannien och EU i stort sett samma rättigheter som när Storbritannien var ett medlemsland.⁷⁸ Reglerna för studiemedel var också oförändrade under övergångsperioden. Det innebär att studerande som påbörjade studier i Storbritannien före den 1 januari 2021 hade rätt till studiemedel som om Storbritannien var ett medlemsland.

⁷⁸ Regeringskansliet (2020).

Läkarstudier är populärast bland free-movers

För personer som studerar som free-movers har CSN information om vilka utbildningar de läser.⁷⁹ Den informationen finns inte tillgänglig för dem som studerar på ett utbytesprogram.

Diagram 5.10 Antal freemover-studerande med studiemedel 2007–2020
Fördelade efter de två vanligaste utbildningarna och fristående kurser

Under 2020 läste 2 200 personer ekonomi utomlands. Det är en minskning med 200 personer eller 9 procent jämfört med föregående år. Av dessa läste 45 procent i USA och 21 procent i Storbritannien. Antalet läkarstuderande utomlands fortsatte vara något högre än antalet ekonomistuderande. Under 2020 studerade 2 500 personer till läkare utomlands, jämfört med 2 600 personer under 2019. Antalet läkarstuderande utomlands har minskat varje år sedan 2011, när antalet var som högst. Under samma period har antalet studerande med studiemedel på läkarprogram i Sverige ökat från 6 700 personer 2011 till 8 700 personer 2020.

Polen har länge varit det land som tagit emot flest svenska läkarstuderande. Under 2020 läste 37 procent av alla läkarstuderande med studiemedel för studier utomlands i Polen. Det är en minskning med 4 procentenheter jämfört med 2019.

5.3. Studiebidrag

5.3.1. Regler och syfte

Sedan studiemedelssystemets tillkomst har en grundtanke varit att kostnaderna ska delas mellan samhället och den studerande. Detta återspeglas i att studiemedlen består av både bidrag och lån. Under 2020 var studiemedlens totalbelopp 2 715 kronor per vecka. Bidragsdelen var 823 kronor, vilket motsvarar 30,3 procent av totalbeloppet. Andelen av totalbeloppet som består av bidrag har varit densamma de senaste

⁷⁹ Uppgifterna om utländska utbildningars inriktning registreras med hjälp av SCB:s s.k. SUN-koder. Uppgifterna om utbildningars inriktning är osäkra eftersom vissa utbildningar kan ha flera inriktningar.

tre åren. Det generella bidragets andel av totalbeloppet har varierat något under åren. Under 2001–2007 var bidragets andel som högst med 34,4 procent av totalbeloppet medan den var som lägst under 2015–2017 med 28,4 procent. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp, som under 2020 var 1 821 kronor per vecka. När det högre bidragets andel av totalbeloppet var som högst, mellan åren 2001 och 2005, var andelen bidrag 82 procent av den totala summan. Sedan dess har andelen bidrag minskat kontinuerligt. De senaste tre åren har det högre bidragsbeloppet utgjort 67,1 procent av totalbeloppet.

Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. Både det högre bidraget och tilläggsbidraget är exempel på stöd som syftar till att underlätta studier för specifika grupper, vilket hänger samman med målet att studiestödet ska utjämna skillnader mellan olika grupper i befolkningen.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till vissa arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Från den 1 juli 2018 kan även ungdomar som studerar på ett introduktionsprogram i den ordinarie gymnasieskolan ha rätt till det högre bidraget.⁸⁰ Även studerande som bedriver gymnasiestudier utomlands inom EU/EES och Schweiz kan få högre bidrag. Mellan den 3 augusti 2015 och den 31 december 2019 hade ungdomar som studerade med utbildningskontrakt också möjlighet att få det högre bidraget.

Studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik, kan sedan den 3 augusti 2015 få det högre bidraget. Från den 1 juli 2018 gäller det samtliga studerande som läser på en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen, oavsett vilken inriktning examen har.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2020 i fyra så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning,
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå,
- vissa studerande i åldern 20–24 år
- studerande på kompletterande pedagogisk utbildning

Tilläggsbidrag ges till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2020 lämnades tilläggsbidrag med 156 kronor i veckan för ett barn, 255 kronor i veckan för två barn och 307 kronor i veckan för tre barn. För den som har fler än tre barn beviljades ytterligare 52 kronor per vecka och barn.

⁸⁰ Det gäller om de studerat oavbrutet vid ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och fortsätter att bedriva studier på introduktionsprogrammet eller vid komvux eller vid vissa utbildningar vid en folkhögskola. Den studerande får inte ha gjort uppehåll i sina studier under fyra månader eller längre.

5.3.2. Generellt och högre bidrag

Under 2020 fick 511 300 studerande studiemedel med generellt bidrag och 56 800 studerande fick studiemedel med högre bidrag.

Tabell 5.7 Antal studerande med studiemedel 2016–2020
Fördelade efter bidragsnivå¹

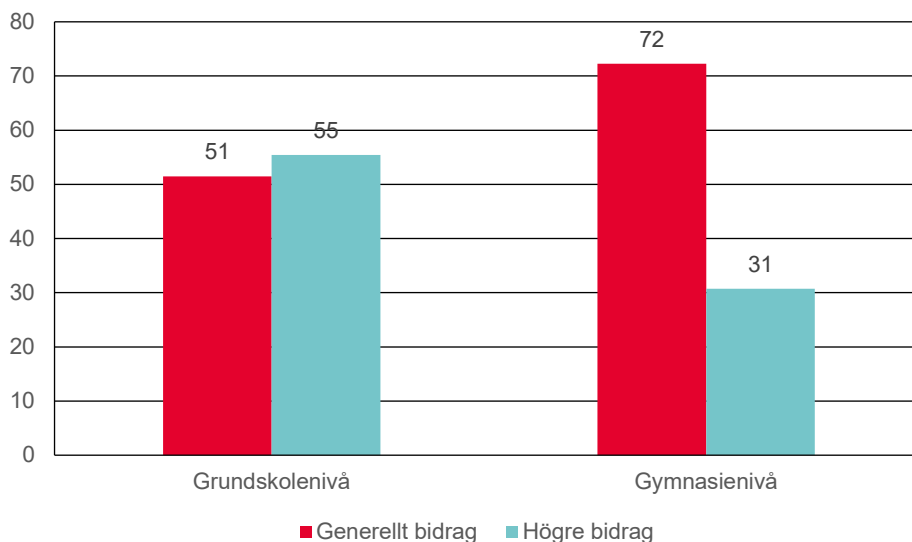
	Generellt bidrag	Högre bidrag	Totalt ²
2016	434 706	41 619	470 892
2017	433 957	40 660	469 365
2018	437 676	45 092	475 969
2019	457 306	53 939	502 864
2020	511 332	56 846	559 298

¹ En studerande kan ha olika bidragsnivåer under året och förekommer då i båda kategorierna.

² Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret räknas endast en gång.

Antalet personer som fick det högre bidraget ökade med 5 procent mellan 2019 och 2020, medan antalet personer som fick det generella bidraget ökade med 12 procent under samma period. Under 2020 hade 10 procent av studiemedelstagarna det högre bidraget, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2019.

Diagram 5.11 Andel med högre respektive generellt bidrag¹ 2020
Fördelat efter utbildningsnivå²

¹ En studerande kan ha både det högre och det generella bidraget under året och förekommer då i mer än en kategori.

² Andelen studerande på eftergymnasial nivå med det högre bidraget redovisas inte här, eftersom de utgör lägre än 0,5 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

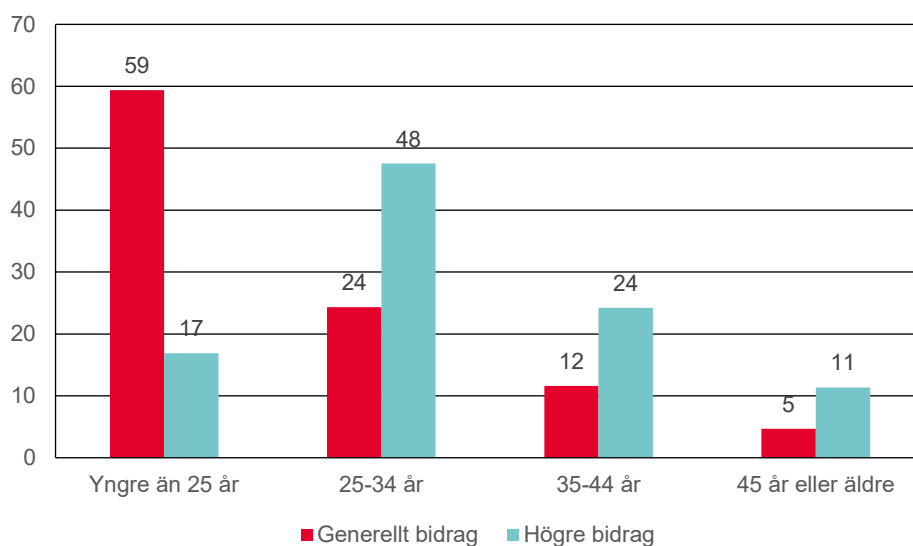
Under 2020 var det 17 800 studerande på grundskolenivå och 45 600 studerande på gymnasienivå som fick det högre bidraget.⁸¹ Andelen studerande med högre bidrag var

⁸¹ Det var 1 800 personer som fick det högre bidraget för studier på eftergymnasial nivå. Det motsvarar 0,4 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

högst på grundskolenivå. Där hade 55 procent av studiemedelstagarna det högre bidraget, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2019. Bland studerande på gymnasienivå var andelen med det högre bidraget 31 procent, vilket är en minskning med 2 procentenheter.

De som studerar med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå är yngre än dem som får det högre bidraget. Det beror på att det högre bidraget främst är avsett för studerande som är 25 år eller äldre. Under 2020 var 17 procent av studerande med det högre bidraget yngre än 25 år. Det är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2019. Bland studerande med det generella bidraget var andelen studerande yngre än 25 år 59 procent. Den andelen är i stort sett oförändrad jämfört med 2019.

Diagram 5.12 Studerande på grundskole- och gymnasienivå med generellt och högre bidrag 2020¹
Andel studerande per bidragsnivå fördelade efter ålder

¹ En person kan ha studiemedel med både den högre och den generella bidragsdelen under ett år och förekommer då i båda kategorierna.

Stor ökning av antalet studerande med generellt bidrag

Under 2020 fick 299 900 kvinnor och 211 400 män studiemedel med generellt bidrag. De flesta studerar på eftergymnasial nivå. Antalet studerande med det generella bidraget ökade med 54 000 personer jämfört med föregående år.

Tabell 5.8 Antal studerande med generellt bidrag 2016–2020
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2016	255 824	178 882	434 706
2017	256 319	177 638	433 957
2018	259 243	178 443	437 676
2019	268 258	189 048	457 306
2020	299 885	211 447	511 332

Under 2020 ökade antalet kvinnor som fick generell bidrag med 31 600 personer och antalet män med 22 400 personer. Av samtliga studerande med generell bidrag var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Denna fördelning har varit oförändrad sedan 2013. Könsfördelningen bland dem med generell bidrag varierar dock beroende på utbildningsnivå. Under 2020 ökade andelen män som studerade på grundskolenivå med 1 procentenhet till 40 procent av de studerande. På gymnasienivå var andelen män 45 procent, vilket var oförändrat jämfört med 2019. Könsfördelningen på eftergymnasial nivå förändrades något jämfört med 2019 – andelen män ökade med 1 procentenhet till 40 procent och andelen kvinnor minskade följaktligen med detsamma och utgjorde 60 procent av de studerande.

Antalet studerande med generell bidrag ökade på samtliga utbildningsnivåer. Förändringen var störst på grundskolenivå, där antalet studerande ökade med 21 procent. På gymnasienivå var ökningen 20 procent medan antalet studerande på eftergymnasial nivå ökade med 10 procent. En förklaring till den stora ökningen på grundskole- och gymnasienivå är att pandemin medförde en ökad arbetslöshet.⁸²

Det är framförallt antalet studerande som är 30 år eller äldre som blir fler. På samtliga utbildningsnivåer ökade antalet studerande som är 30 år eller äldre med 24 procent.

Fler studerar även med högre bidrag

Under 2020 fick 34 100 kvinnor och 22 800 män studiemedel med det högre bidraget. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 2 900 personer jämfört med föregående år.

Tabell 5.9 Antal studerande med högre bidrag 2016–2020
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2016	27 430	14 189	41 619
2017	26 730	13 930	40 660
2018	29 034	16 058	45 092
2019	32 301	21 638	53 939
2020	34 050	22 796	56 846

Under 2020 ökade antalet kvinnor med högre bidrag med 1 700 personer jämfört med 2019. Antalet män ökade med 1 200 personer under samma tidsperiod. Precis som föregående år är könsfördelningen 60 procent kvinnor och 40 procent män. Andelen kvinnor är högst på grundskolenivå, där andelen kvinnor ökade med 1 procentenhet till 65 procent av de studerande. På gymnasienivå är andelen kvinnor 58 procent, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. På eftergymnasial nivå ökade andelen kvinnor med 1 procentenhet till 60 procent.

Antalet studerande med det högre bidraget ökade i alla åldersgrupper under 2020, utom bland dem som var yngre än 25 år. Där minskade antalet studerande med

⁸² Arbetsförmedlingen (2020b).

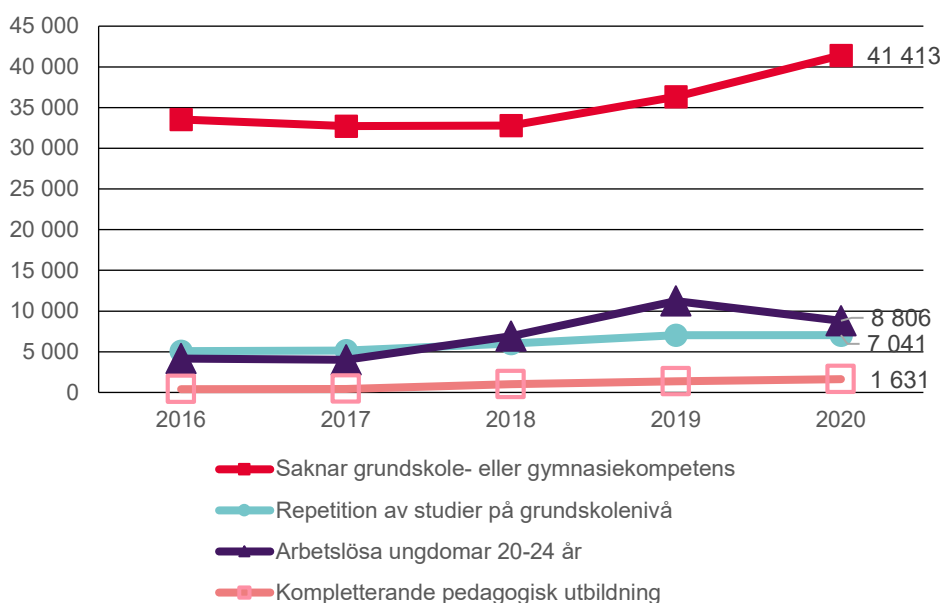
2 300 personer, eller 20 procent. Minskningen beror på att färre arbetslösa ungdomar fick det högre bidraget under 2020 (se diagram 5.13).

Antalet studerande med högre bidrag ökar inom de flesta kvotgrupper

Antalet studerande med det högre bidraget ökade inom samtliga kvotgrupper utom den för arbetslösa ungdomar. Den procentuellt största ökningen skedde i kvotgruppen för dem som studerar en kompletterande pedagogisk utbildning. Under 2020 fick totalt 1 600 personer det högre bidraget för att studera en kompletterande pedagogisk utbildning, vilket motsvarar en ökning med 280 personer, eller 21 procent, jämfört med föregående år. En möjlig förklaring till ökningen är att antalet utbildningsplatser har ökat. Att samtliga studerande som läser på en kompletterande pedagogisk utbildning kan få det högre bidraget kan också ha bidragit till denna ökning.⁸³

Den största gruppen med högre bidrag är studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens. Under 2020 fick 41 400 personer det högre bidraget av den anledningen. Det motsvarar en ökning med 5 100 personer, eller 14 procent, jämfört med 2019. I gruppen fanns också 100 personer som fick det högre bidraget för studier utomlands.

Diagram 5.13 Antal studerande med högre bidrag 2016–2020
Fördelade efter kvotgrupp¹

¹ År 2019 placerades medlen för beviljning av det högre bidraget för de som studerade med ett utbildningskontrakt på en egen anslagspost. För samtliga år i diagrammet redovisas ungdomar som beviljas högre bidrag m.a.a. att de har ett utbildningskontrakt tillsammans med övriga 20–24-åringar som beviljats högre bidrag.

Antalet studerande som fick det högre bidraget för att repetera studier på grundskolenivå var i stort sett oförändrat jämfört med föregående år. Totalt fick 7 000 personer det högre bidraget för att repetera studier på grundskolenivå.

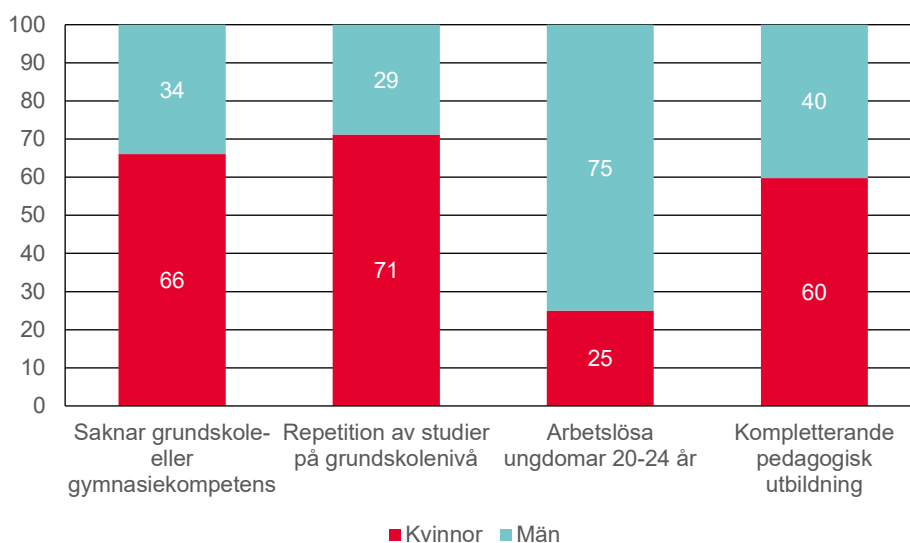
⁸³ Före den 1 juli 2018 kunde det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning enbart lämnas om utbildningen ledde till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik.

Under 2020 minskade antalet studerande i kvotgruppen för arbetslösa ungdomar med 2 400 personer eller 22 procent. Minskningen kan framförallt förklaras av möjligheten att få det högre bidraget för studier med ett utbildningskontrakt fasades ut under 2019 och 2020.⁸⁴

Kvinnlig dominans bland dem som saknar utbildning eller repeterar

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män är störst bland arbetslösa ungdomar som fick det högre bidraget och minst bland studerande som fick högre bidraget för att de läste på kompletterande pedagogisk utbildning.

Diagram 5.14 Studerande med högre bidrag 2020
Fördelade efter kön och kvotgrupp, andelar i procent

Jämfört med 2019 är könsfördelningen i stort sett oförändrad bland de studerande med det högre bidraget. Ett undantag är könsfördelningen bland arbetslösa ungdomar. Där minskade andelen kvinnor med 6 procentenheter under 2020 och andelen män ökade i motsvarande mån till 75 procent av samtliga studerande i kvotgruppen. Övervikten av andelen män beror på att många ensamkommande ungdomar har övergått från att studera med studiehjälp till att studera på introduktionsprogram och på att merparten av dessa är män.⁸⁵

Åldersfördelningen bland dem som fick det högre bidraget skiljer sig mellan de olika kvotgrupperna. De som fick det högre bidraget för en kompletterande pedagogisk utbildning eller för att repetera studier på grundskolenivå var något äldre än övriga. I båda grupperna var 72 procent 30 år eller äldre jämfört med 66 procent bland dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens.

Majoriteten av dem med högre bidrag för unga läser på introduktionsprogram

De flesta, 84 procent, av dem som studerar med det högre bidraget för ungdomar gör det på introduktionsprogram. Under 2020 studerade 7 400 personer med högre bidrag

⁸⁴ Trots att utbildningskontrakt avvecklades från och med den 1 januari 2020 fick ett fåtal personer det högre bidraget för studier med utbildningskontrakt under 2020 (se tabell 5.12).

⁸⁵ Migrationsverket, tabell: Asylsökande till Sverige under 2000-2020.

på introduktionsprogram. Det är en minskning med 200 personer jämfört med föregående år.

Tabell 5.10 Ungdomar 20-24 år med det högre bidraget 2020
Fördelade efter delgrupp¹, antal studerande och andelar i procent

	Antal studerande	Andel i procent
Jobbgaranti	1 306	15
Läst på introduktionsprogram	7 372	84
Utbildningskontrakt	170	2

¹ En studerande kan få det högre bidraget av flera skäl under året och förekommer då i mer än en kategori.

Antalet som fick det högre bidraget för att de var inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller i jobb- och utvecklingsgarantin minskade med 830 personer. En förklaring till att antalet studerande med det högre bidraget minskade är att ungdomarna som beviljades bidraget, i genomsnitt, mottog ett större belopp under 2020 än under 2019.⁸⁶ Då det högre bidraget för ungdomar är begränsat till de medel som varje år avsätts för ändamålet innebär det att färre studerande kunde ta del av bidraget.

Antalet som fick det högre bidraget för att de studerade med ett utbildningskontrakt minskade med 1 700 personer under 2020. Detta förklaras av att rätten till det högre bidraget för studier med utbildningskontrakt fasades ut under 2019 och 2020.⁸⁷

Ålderssammansättningen bland dem som fick det högre bidraget för unga förändrades något under 2020. Andelen som var 22–24 år ökade med 4 procentenheter jämfört med föregående år och utgör nu 36 procent av de studerande med högre bidrag för unga.

Otillräckligt anslag för vissa urvalsgrupper

För vissa urvalsgrupper användes inte allt medel som anslagits för det högre bidraget. För urvalsgruppen som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens användes 52 procent av anslaget under 2020. Det innebär en ökning av andelen som betalats ut i förhållande till anslaget med 8 procentenheter jämfört med 2019. Inom urvalsgruppen kompletterande pedagogisk utbildning användes 70 procent av anslaget medel, en ökning med 12 procentenheter jämfört med 2019.

Inom urvalsgruppen repetition av studier på grundskolenivå var däremot efterfrågan på det högre bidraget större än vad som rymdes inom anslagna medel. För studerande i denna urvalsgrupp vars ansökan om studiemedel kom in efter den 10 juli, innebär detta att de beviljades studiemedel med det generella bidraget om de inte tidigare hade beviljats det högre bidraget för repetitionsstudier.⁸⁸ På grund av att pengarna tog slut

⁸⁶ En studerande som har haft det högre bidraget för ungdomar, har förtur till att fortsätta ha bidraget. Under 2020 ansökte fler studerande om det högre bidraget tidigt under året. Det innebär att beviljningen av det högre bidraget till studerande som inte har haft bidraget tidigare, stoppades den 9 juli 2020. Under föregående år stoppades beviljningen den 24 september.

⁸⁷ Även om utbildningskontrakt utvecklades från och med den 1 januari 2020 fick ett fåtal personer det högre bidraget för studier med utbildningskontrakt under 2020 (se tabell 5.12).

⁸⁸ Studerande i denna urvalsgrupp som tidigare bedrivit studier med det högre bidraget på grundskolenivå har förtur till det högre bidraget vid fortsatta studier.

fick totalt 2 500 personer det generella bidraget för repetition av studier på grundskolenivå.

Tabell 5.11 Utbetalt belopp i högre bidrag 2020
Fördelat efter kvotgrupp, miljoner kronor och andel av anslag

	Anslag	Utbetalt belopp	Andel av anslag ¹
Saknar grundskole- eller gymnasiekompetens	3 169,7	1 633,5	51,5
Repetition av studier på grundskolenivå	188,4	193,2	102,5
Arbetslösa ungdomar 20-24 år	488,6	515,0	105,4
Kompletterande pedagogisk utbildning	95,4	66,9	70,1
Ungdomar med utbildningskontrakt	3,0	2,4	80,0

¹ Visar hur stor andel av anslaget som använts. CSN får utnyttja mer pengar än 100 procent om det ryms inom anslagskrediten. I dessa fall minskar tillgängliga belopp med lika mycket nästa år.

Inom urvalsgruppen arbetslösa ungdomar 20-24 år ökade efterfrågan på det högre bidraget under 2020. Ansökningar som kom in efter den 10 juli 2020 beviljades därför, om ansökan inte kom från en person som hade förtur, studiemedel med det generella bidraget. För studerande inom denna urvalsgrupp vars ansökan kom in efter den 9 november 2020 beviljades det generella bidraget oavsett om den studerande hade förtur till det högre bidraget för ungdomar eller inte. Det var totalt 2 400 personer som beviljades det generella bidraget av den anledningen.

Det utbetalda beloppet för urvalsgruppen ungdomar med utbildningskontrakt minskade kraftigt under 2020, vilket beror på att urvalsgruppen fasades ut under 2019 och 2020.

5.3.3. Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn under 18 år att studera kan den studerande ansöka om tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel. Under 2020 fick 113 100 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en ökning med 16 400 personer, eller 17 procent, jämfört med 2019. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var 20 procent. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2020 hade 16 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på grundskole- och gymnasienivå var 48 respektive 27 procent.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har knappt förändrats under de år som bidraget har funnits. Under 2020 var 79 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. Totalt betalades det ut tilläggsbidrag för 211 200 barn, vilket är en ökning med 30 100 barn eller 17 procent jämfört med föregående år.⁸⁹

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige får tilläggsbidrag än att de som studerar utomlands får det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2020 fick

⁸⁹ I Studiestödet 2019 uppgavs felaktigt 182 00 barn. Den korrekta siffran för 2019 är 181 100 barn. Detta har endast en marginell påverkan på förändringen mellan 2019 och 2020.

610 personer, 3 procent, även tilläggsbidrag för barn. Det motsvarar en ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år.

5.4. Lån under studietiden

5.4.1. Regler och syfte

Den del av de ordinarie studiemedlen som består av lån, så kallat grundlån, är olika stor beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2020 få lån med 1 892 kronor per vecka och studerande med högre bidrag kunde få lån med 894 kronor per vecka. Beloppens storlek följer prisbasbeloppets utveckling. Oavsett om en studerande får det generella eller det högre bidraget är totalbeloppet detsamma. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år.⁹⁰

Utöver grundlån kan vissa studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet för vuxna som har förvärvsarbetat före studierna. Tilläggs lånet lämnades under 2020 med 936 kronor per vecka. För att få tilläggs lån måste den studerande ha haft en inkomst under 2019 på minst 196 295 kronor om studierna påbörjades under 2020. Tilläggs lån ges under högst 120 veckor till studerande som är 25 år eller äldre och som har studiemedel med både bidrag och lånedel. Tilläggs lån kan ges till studerande i Sverige och för studier i länder inom EU/EES och Schweiz.

En studerande kan även få merkostnadslån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Alla utlandsstuderande kan få ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier och studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan få merkostnadslån för att köpa eller renovera ett musikinstrument. Hur mycket merkostnadslån som lämnas beror på vilken typ av kostnader den studerande söker merkostnadslån för. Under 2020 var till exempel beloppet för utlandsstudier 591 kronor per vecka vid studier på heltid.

5.4.2. Grundlån, tilläggs lån och merkostnadslån

Av alla som studerade med studiemedel under 2020 valde 405 300 personer att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med 41 900 personer eller 12 procent jämfört med 2019.

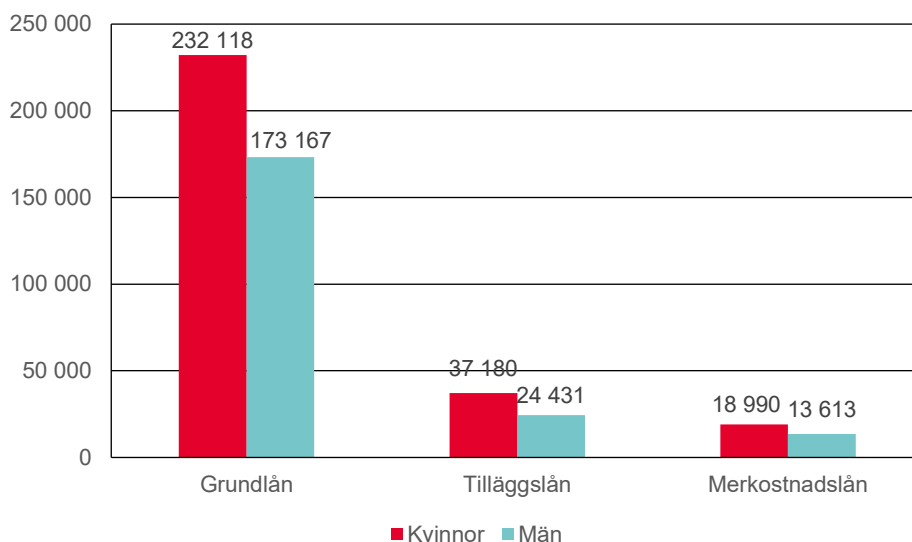
⁹⁰ Se avsnitt 5.9 Åldersgränser för mer information.

Tabell 5.12 Antal studerande med lån 2016–2020
Fördelat efter stödform, miljoner kronor

	Grundlån	Tilläggs lån	Merkostnads lån
2016	329 912	27 976	31 187
2017	334 214	33 126	32 545
2018	342 427	39 122	33 574
2019	363 340	47 049	34 928
2020	405 285	61 611	32 603

Under 2020 ökade antalet studerande med tilläggs lån med 14 600 personer, eller 31 procent, medan antalet studerande med merkostnads lån minskade med 2 300 personer, eller 7 procent.

Diagram 5.15 Antal studerande med lån 2020
Fördelat efter stödform och kön

Studerande med tilläggs lån

Andelen studerande som fick tilläggs lån ökade med 2 procentenheter under 2020, vilket innebär att 11 procent av samtliga studerande, oavsett kön, hade tilläggs lån.

Ökningen av antalet och andelen studerande med tilläggs lån kan delvis förklaras av att andelen studerande som är 25 år eller äldre ökade under 2020. En ytterligare förklaring är att fribeloppsgränsen tillfälligt avskaffades. I och med detta fanns det möjlighet att ta tilläggs lån för studier som bedrivs vid sidan av ett arbete.

Den högsta andelen studerande med tilläggs lån finns på eftergymnasial nivå. Under 2020 var denna andel 12 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2019. På gymnasienivå var motsvarande andel 8 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Andelen studerande med tilläggs lån på grundskolenivå var oförändrad jämfört med föregående år och motsvarade 2 procent.

Andelen som studerade med tilläggs lån var högst bland dem i åldersgruppen 35-44 år, där 26 procent av de studerande hade tilläggs lån under 2020. Det är en ökning med

1 procentenhet jämfört med 2019. I åldersgruppen 25-34 år hade 19 procent tilläggs-lån, vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2019. Andelen som studer-ade med tilläggs-lån i åldersgruppen 45 år eller äldre var oförändrad jämfört med föregående år och motsvarade 20 procent. Totalt betalades 1,4 miljarder kronor ut i tilläggs-lån under 2020. Det är en ökning med 360 miljoner kronor eller 33 procent jämfört med föregående år.

Studerande med merkostnadslån

Under 2020 minskade andelen studerande som fick merkostnadslån med 1 procent-enhet, vilket innebär 6 procent av samtliga studerande hade merkostnadslån. Mer-kostnadslån är betydligt vanligare vid utlandsstudier än vid studier i Sverige. Under 2020 hade 69 procent av samtliga utlandsstuderande merkostnadslån. Det kan jämföras med att 3 procent av samtliga studerande i Sverige hade merkostnadslån under samma år.

Den största andelen studerande med merkostnadslån finns på eftergymnasial nivå. Det beror på att de flesta utlandsstuderande läser på eftergymnasial nivå. Under 2020 hade 7 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå merkostnadslån. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. En förklaring till minskningen är att färre studerade utomlands.

På gymnasienivå hade 3 procent av de studerande merkostnadslån medan endast ett fåtal av dem på grundskolenivå hade lånet. Merkostnadslån är vanligast i ålders-gruppen 25–34 år. I den gruppen hade 7 procent av de studerande merkostnadslån. Lägst andel med merkostnadslån finns i åldersgruppen äldre än 45 år, där 5 procent hade merkostnadslånet.

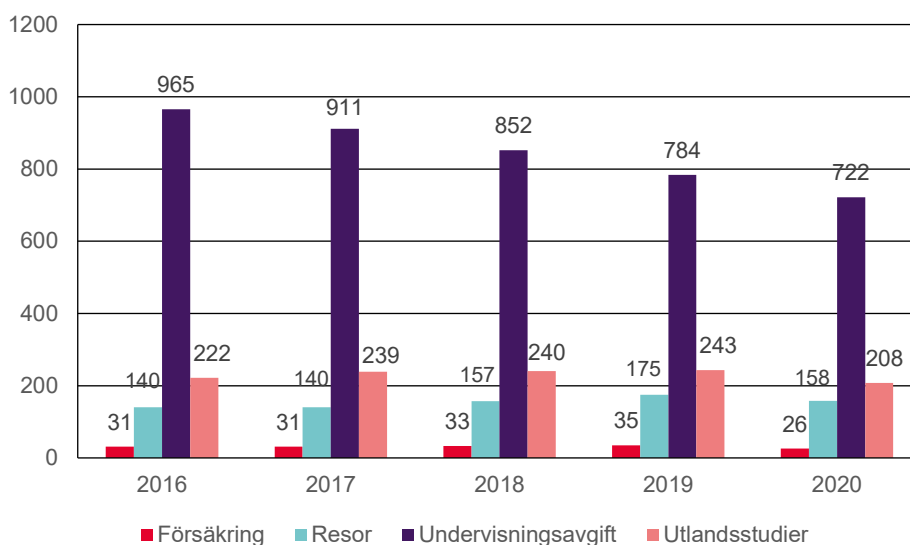
Utbetalningar av merkostnadslån för undervisningsavgifter minskar

Under 2020 betalades 1,1 miljarder kronor ut i merkostnadslån. Det är en minskning med 123 miljoner kronor, eller 10 procent, jämfört med föregående år. Av de 1,1 miljarder kronor som betalades ut i merkostnadslån avsåg 722 miljoner kronor merkostnadslån för undervisningsavgifter. Det är en minskning med 63 miljoner kronor, eller 8 procent, jämfört med 2019. Det utbetalda beloppet för undervisnings-avgifter ökade kraftigt under 2015 och 2016. Detta var en följd av att reglerna för merkostnadslån ändrades den 1 juli 2015, vilket möjliggjorde ett mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter.

Under 2018 ändrades reglerna för merkostnadslån på nytt och den studerande kan efter regeländringen få merkostnadslån för undervisningsavgift upp till ett visst grundbelopp per vecka.⁹¹ Den studerande har också ett maxbelopp för hur mycket merkostnadslån per nivå som kan betalas ut för undervisningsavgift under hela studietiden. Det utbetalda beloppet för undervisningsavgifter har kontinuerligt minskat de senaste åren.

⁹¹ Beloppet varierar beroende på om den studerande studerar på gymnasie- eller eftergymnasial nivå. Se 3 kap. 13 b–c studiestödsförordningen (2000:655).

Diagram 5.16 Utbetalda merkostnadslån 2016–2020
Fördelat efter typ av merkostnad¹, miljoner kronor

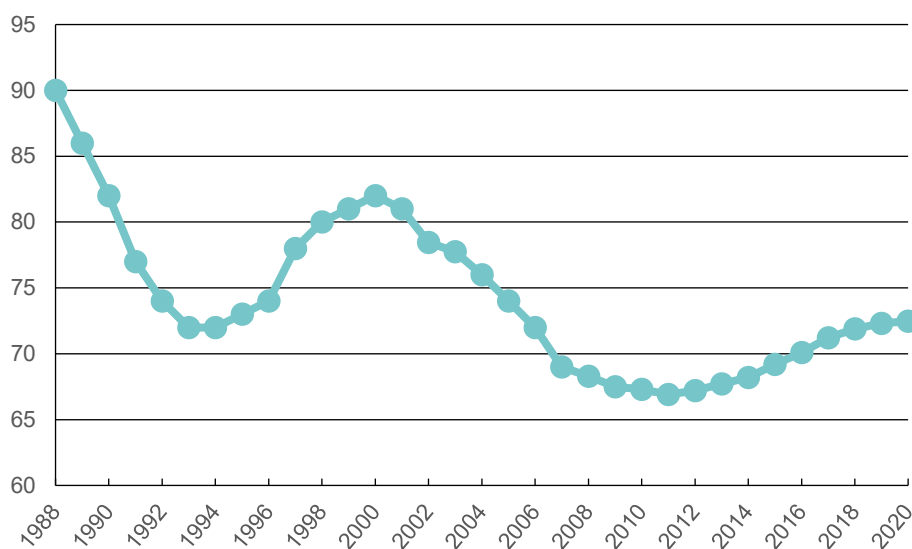
¹ I det här diagrammet redovisas inte merkostnadslån för övriga utgifter. Under 2020 betalades 19 miljoner kronor ut för övriga utgifter.

Av det specifika merkostnadslånet för utlandsstudier betalades 208 miljoner kronor ut under 2020, vilket är en minskning med 35 miljoner kronor, eller 14 procent jämfört med 2019. Merkostnadslån för resor och försäkring betalades ut med 156 respektive 26 miljoner kronor under 2020. Det motsvarar en minskning med 17 respektive 9 miljoner kronor jämfört med föregående år.

5.4.3. Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar något lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter att annuitetslånet infördes 2001. Sedan 2012 har lånebenägenheten ökat igen.

Diagram 5.17 Lånebenägenhet 1988–2020
Andelar i procent

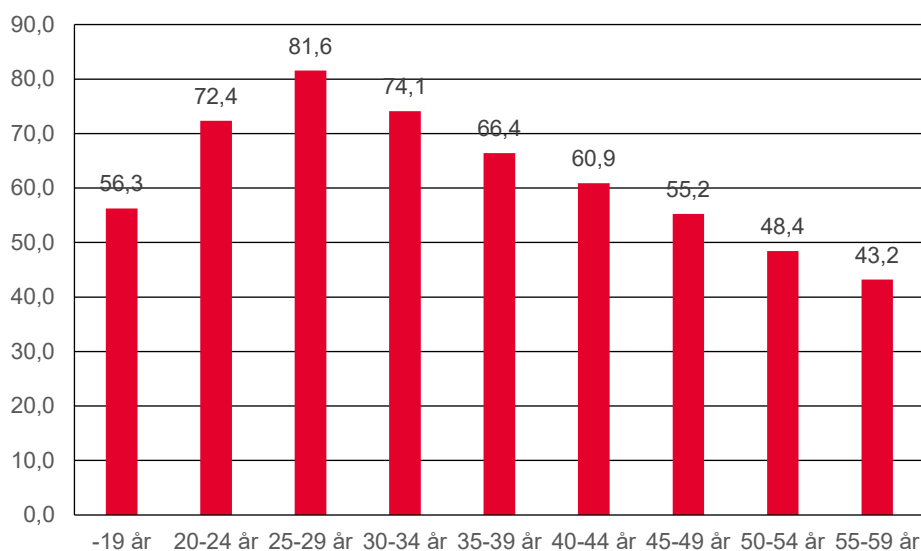
Under 2020 tog 72,5 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 0,2 procentenheter sedan 2019 och med 5,6 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Den största delen av ökningen mellan 2011 och 2020 kan hänföras till studerande på eftergymnasial nivå och studerande utomlands.

Kvinnor och män är olika benägna att ta lån. Under 2020 tog 70,6 procent av kvinnorna med studiemedel lån, att jämföra med 75,1 procent av männen. Lånebenägenheten minskade med 0,3 procentenheter bland kvinnor och ökade med 0,9 procentenheter bland män. De kvinnor som studerar med studiemedel är i genomsnitt äldre än män som studerar med studiemedel. Vid en jämförelse av män och kvinnor i samma åldersgrupper är skillnaderna i lånebenägenhet ofta större än skillnaden i lånebenägenhet mellan samtliga män och kvinnor.⁹²

Sedan 2011 har det även skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen äldre studerande, som oftare tar lån, har ökat. Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en bidragande förklaring till att lånebenägenheten ökar.

⁹² CSN (2017b).

Diagram 5.18 Lånebenägenhet 2020
Fördelat efter åldersgrupp, andelar i procent

Under 2020 ökade lånebenägenheten totalt sett trots att lånebenägenheten minskade i de flesta åldersgrupper. Det beror på att lånebenägenheten ökade med 2,2 procentenheter i åldersgruppen 20-24 år, vilken är den största åldersgruppen med studiemedel. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–29 år. Under 2020 minskade lånebenägenheten i denna åldersgrupp med 0,7 procentenheter till 81,6 procent.

Studerande som är 50 år eller äldre tar förhållandevis sällan lån. En förklaring till detta är att deras lånebenägenhet påverkas av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen som ska betalas höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁹³, påverkar andelen som tar lån bland äldre studerande.

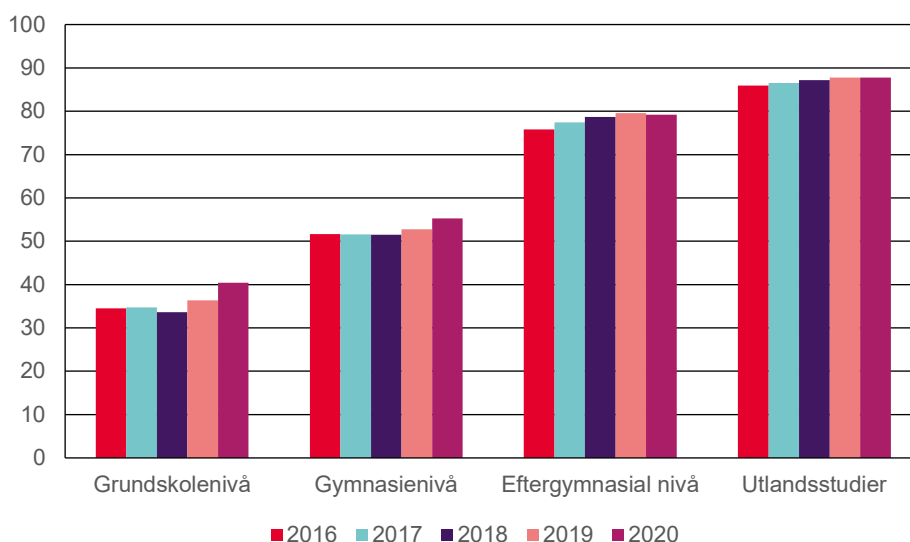
Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands och under 2020 valde 88 procent av de utlandsstuderande att ta lån. Lånebenägenheten bland utlandsstuderande är oförändrad jämfört med 2019.

Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar beror på att de många gånger kan ha högre omkostnader. Utlandsstuderande kan också ha mindre möjligheter till att arbeta vid sidan av studierna jämfört med studerande i Sverige.

⁹³ Den nedre åldersgränsen inom den s.k. lånetrappan höjdes från 45 till 47 år den 1 juli 2014.

Diagram 5.19 Lånebenägenhet 2016–2020
Fördelat efter utbildningsnivå i Sverige och utlandstudier¹, andelar i procent

¹ I utlandsstudier ingår samtliga studerande oavsett nivå på studierna.

De som får studiemedel med det generella bidraget tar oftare lån än dem som får studiemedel med den högre bidragsnivån. Under 2020 tog 52,2 procent av dem som studerar med det högre bidraget lån. Det är en ökning med 4 procentenheter jämfört med 2019. Motsvarande andel bland dem som studerar med det generella bidraget var 74,4 procent, vilket är en minskning med 0,2 procentenheter jämfört med 2019.

Ju lägre nivå studierna bedrivs på, desto lägre andel av de studerande lånar. En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna är att många studerande får studiemedel med den högre bidragsnivån.⁹⁴ Det gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån. Även studerandes sociala bakgrund och deras bedömning av sin framtida ekonomi kan ha betydelse.⁹⁵

5.4.4. Skuldsättning bland nya återbetalare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulden vid återbetalningens början.⁹⁶ Uppgifterna avser 79 400 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2021. Samma personer kan även ha lån i någon av de äldre lånetyperna: studiemedel och studielån, men de skulderna ingår inte i den här redovisningen.

Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna 2021 uppgick till 165 900 kronor. Det är en minskning med 2 500 kronor, eller 1 procent, jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2020. Den sammanlagda skulden

⁹⁴ Se avsnitt 5.3.2 för mer information om andelen studerande med det högre bidraget.

⁹⁵ CSN (2021b)

⁹⁶ Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd. Det innebär att om en studerande gör ett längre studieuppehåll innan hen är färdig med sin utbildning så blir personen återbetalningsskyldig. Uppgifterna i detta avsnitt ska därför inte förväxlas med studieskuld vid uppnådd examen. Uppgifter om studielån och återbetalning av lån redovisas i övrigt i kapitel 9.

för dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2021 uppgick till 13,2 miljarder kronor.

Av de nya återbetalningsskyldiga hade 64 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga vid ingången av 2020. Andelen som hade en skuld mellan 200 000 och 499 999 kronor minskade från 36 procent till 35 procent under samma period. De som hade en skuld på 500 000 kronor eller mer när de blev återbetalningsskyldiga utgjorde 2 procent av låntagarna 2021. Andelen är oförändrad jämfört med vad som gällde vid ingången av 2020.

Skuldsättningen ökar på eftergymnasial nivå men minskar bland samtliga nya återbetalare

Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer, och beroende på om den studerande tagit lån för utlandsstudier eller inte, redovisas här skuldsättningen fördelad efter utbildningsnivå och studieplats.

En person kan ha en skuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer. I det här avsnittet kommer därför en persons huvudsakliga utbildningsnivå bestämmas av antalet använda veckor med studiemedel per utbildningsnivå. För att redovisas under exempelvis ”Gymnasienivå” ska en person ha använt flest veckor på gymnasienivå.⁹⁷ Enligt denna uppdelning har 4 procent av de nya återbetalarna studerat på grundskolenivå, 28 procent på gymnasienivå och 68 procent på eftergymnasial nivå.

Av de nya återbetalningsskyldiga låntagarna har 88 procent studerat enbart i Sverige, 3 procent har studerat enbart utomlands och 9 procent har studerat både i Sverige och utomlands.

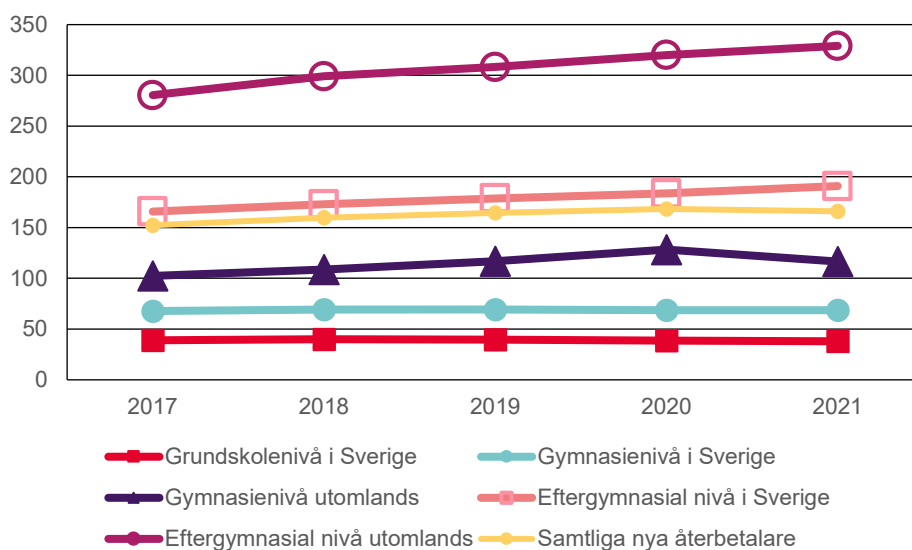
I diagram 5.20 och 5.21 redovisas genomsnittlig skuld fördelat efter huvudsaklig utbildningsnivå och studieplats. Lån från utlandsstudier ingår inte i den genomsnittliga skulden för studier i Sverige. Däremot innehåller den genomsnittliga skulden för studier utomlands även lån som den studerande till exempel tagit på eftergymnasial nivå i Sverige.

Skuldbeloppen hos nya återbetalare har ökat de senaste åren, vilket förklaras av att studiemedlens lånedel höjdes flera gånger under första halvan av 2010-talet. Även höjningen av prisbasbeloppet och ändrade regler för utlandsstudiemedel har sannolikt påverkat skuldsättningen.

⁹⁷ Om en person har använt lika många veckor på flera utbildningsnivåer redovisas personen under den högsta utbildningsnivån. Personer som använde lika många veckor på flera utbildningsnivåer uppgick till 0,4 procent av samtliga som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2021.

Diagram 5.20 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldig 2017–2020

Fördelat efter huvudsaklig utbildningsnivå¹ och studieplats², tusen kronor

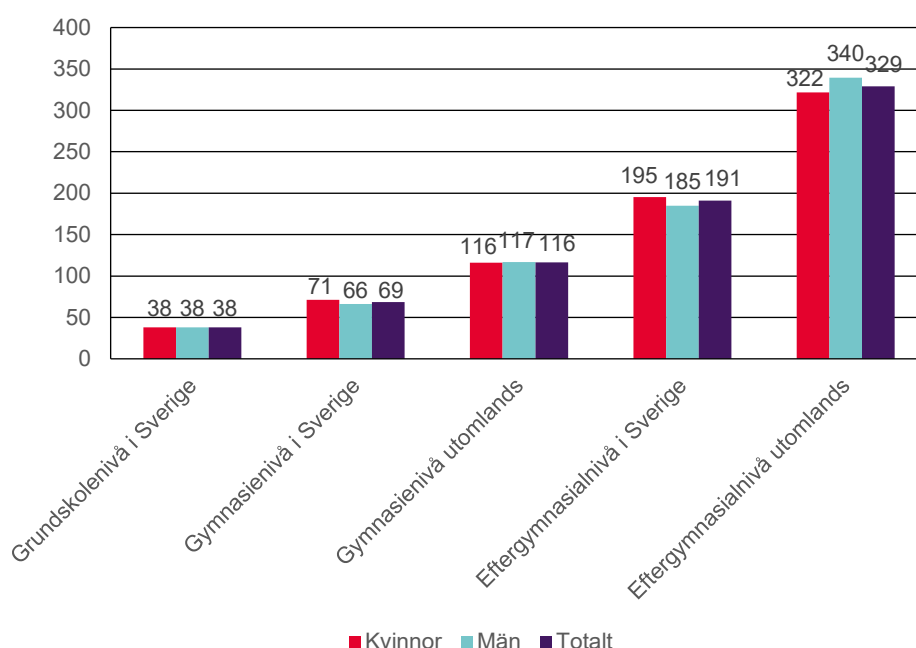
¹Med huvudsaklig utbildningsnivå menas att personen förekommer på den utbildningsnivå där hen använt flest veckor med studiemedel. Detta skiljer sig från hur genomsnittsskulden redovisades i föregående årsrapport, Studiestödet 2019, då personer kunde förekomma flera gånger under olika utbildningsnivåer.

² Den genomsnittliga skulden för personer som har studerat på grundskolenivå utomlands redovisas inte här på grund av att de utgör mindre än 0,1 procent av återbetalarna under samtliga år.

För dem som blev nya återbetalare under 2021 och använt flest studiemedelsveckor på eftergymnasial nivå i Sverige eller utomlands var skuldökningen 4 respektive 3 procent. Bland dem som har använt merparten av sina studiemedelsveckor på grundskole- eller gymnasienivå minskade istället den genomsnittliga skulden. Störst var minskningen bland dem som har studerat på gymnasienivå utomlands. Deras genomsnittliga skuld minskade med 9 procent jämfört med föregående år. Minskningen kan delvis förklaras av att färre har använt sig av merkostnadslån jämfört med föregående år. Den genomsnittliga skulden var i stort sett oförändrad på gymnasienivå i Sverige medan den minskade med 2 procent på grundskolenivå i Sverige.

Bland samtliga nya återbetalningsskyldiga minskade den genomsnittliga skulden trots att den ökade på eftergymnasial nivå. Det beror på att antalet nya återbetalare minskade på eftergymnasial nivå samtidigt som antalet ökade på grundskole- och gymnasienivå.

Diagram 5.21 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2021
Fördelat efter huvudsaklig utbildningsnivå¹, studieplats² och kön, tusen kronor

¹ Med huvudsaklig utbildningsnivå menas att personen förekommer på den utbildningsnivå där hen använt flest veckor med studiemedel. Detta skiljer sig från hur genomsnittsskulden redovisades i föregående årsrapport, Studiestödet 2019, då personer kunde förekomma flera gånger under olika utbildningsnivåer.

² Den genomsnittliga skulden för personer som har studerat på grundskolenivå utomlands redovisas inte här på grund av att de utgör mindre än 0,1 procent av samtliga som blev nya återbetalare under 2021.

Studerande som läst helt eller delvis utomlands har en högre genomsnittlig skuld än dem som enbart läst i Sverige. På gymnasienivå är den genomsnittliga skulden 47 800 kronor högre bland dem som använt flest veckor utomlands, jämfört med dem som använt flest veckor i Sverige. På eftergymnasial nivå är skillnaden 138 100 kronor. En förklaring till de stora skillnaderna är att andelen med merkostnadslån är betydligt högre bland nya återbetalare som har studerat utomlands än hos dem som har studerat i Sverige.

Kvinnor har en något högre genomsnittlig skuld än män som har studerat på samma utbildningsnivå i Sverige. Det beror på att kvinnor i genomsnitt använder fler veckor med studiemedel.⁹⁸ Det beror även på att en större andel av kvinnor som exempelvis studerar på grundskolenivå också studerar på gymnasienivå. Bland dem som har använt flest veckor för utlandsstudier på eftergymnasial nivå är det istället män som har en något högre genomsnittlig skuld. Det beror på att dessa män i något högre grad har använt sig av merkostnadslån.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en nivå

Av dem som blev nya återbetalare den 1 januari 2021 hade 54 700 personer, eller 69 procent, haft studiemedel för studier på endast en nivå i Sverige eller utomlands.⁹⁹ Av dessa hade 1 800 studerat på grundskolenivå i Sverige, 16 300 på gymnasienivå i

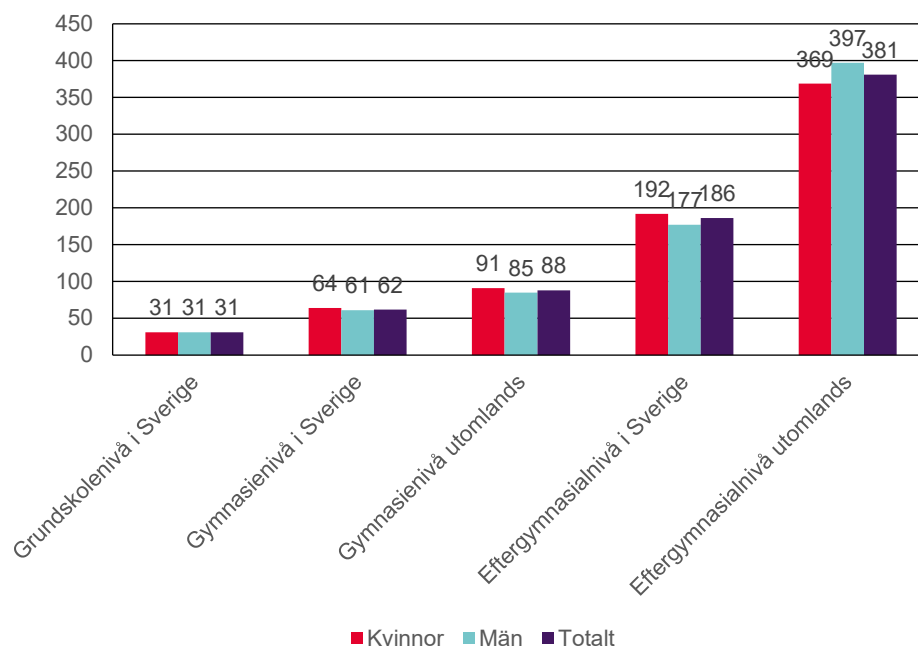
⁹⁸ Se avsnitt 5.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

⁹⁹ Personer som har studerat i Sverige och utomlands är inte inkluderade i detta avsnitt.

Sverige, 330 på gymnasienivå utomlands, 34 400 på eftergymnasial nivå i Sverige och 1 900 på eftergymnasial nivå utomlands.¹⁰⁰

Den genomsnittliga skulden för nya återbetalare som enbart läst på en utbildningsnivå var 149 900 kronor. Det är något lägre än den genomsnittliga skulden bland samtliga nya återbetalare, vilket förklaras av att de har använt färre veckor med studiemedel.

Diagram 5.22 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2021¹ som enbart läst på en utbildningsnivå
Fördelat efter nivå, studieplats², tusen kronor

¹Uppgifterna avser 54 700 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslån 2021 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå i Sverige eller utomlands.

² Personer som har studerat både i Sverige och utomlands är inte inkluderade i diagrammet. Det finns inga nya återbetalare som enbart har studerat på grundskolenivå utomlands.

Studerande som enbart har studerat utomlands har högre genomsnittliga skulder än studerande som bara har studerat i Sverige på samma nivå. De studerande som enbart studerat på gymnasienivå utomlands hade exempelvis en genomsnittlig skuld på 87 900 kronor. Det kan jämföras med de studerande som enbart har studerat på gymnasienivå i Sverige, där snittskulden var på 62 100 kronor. Det beror på att personer som studerar utomlands ofta tar merkostnadslån.

Bortsett från dem som enbart har studerat på eftergymnasial nivå utomlands har kvinnor högre genomsnittliga skulder än män. Bland dem som enbart studerade på eftergymnasial nivå utomlands har istället män något högre genomsnittsskulder än kvinnor. En förklaring till kvinnors högre skuldsättning är att kvinnorna i genomsnitt använder fler studiemedelsveckor än männen.¹⁰¹

¹⁰⁰ Det finns inga nya återbetalare som enbart har studerat på grundskolenivå utomlands.

¹⁰¹ Se avsnitt 5.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

5.5. Inkomster under studietiden

5.5.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger den så kallade fribeloppsgränsen. Syftet med fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet beräknas utifrån prisbasbeloppet och bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Fribeloppsgränsen har höjts vid flera tillfällen. Den senaste ordinarie höjningen genomfördes 2014. Under 2019 var fribeloppet 90 075 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. En studerande som hade studiemedel i 40 veckor kunde då tjäna 180 150 kronor utan att studiemedlen reducerades. Under 2020 slopades fribeloppsgränsen tillfälligt med anledning av covid-19-pandemin. Det innebär således att det inte fanns någon begränsning avseende inkomstens storlek under 2020 för en studerande med studiemedel.

5.5.2. Reducering av studiemedel på grund av inkomst

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidragsdelen och på en eventuell lånedel.

Eftersom fribeloppsgränsen var tillfälligt avskaffad var det ingen som fick reducerade studiemedel på grund av hög inkomst under 2020.¹⁰² År 2019, vid tillämpning av ordinarie regler, var det 18 400 personer som anmälde inkomster över fribeloppsgränsen och de utbetalda studiemedlen reducerades med motsvarande 173 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält.

5.5.3. Återkrav av studiemedel på grund av inkomst

CSN kontrollerar alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslutet om slutlig skatt för året. Denna kontroll genomförs när den slutliga skatten är fastställd, det vill säga två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta, eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats. Under 2020 efterkontrollerade CSN inkomsterna för 2018. Antalet personer som fick återkrav i efterkontrollen av inkomst för 2018 ökade med 5 procent, 600 personer, jämfört med antalet som fick återkrav av samma anledning för 2017.

¹⁰² I början av året, innan det var klart att fribeloppsgränsen skulle avskaffas, fattades beslut om reduktion av studiemedel på grund av hög inkomst enligt ordinarie regler för inkomstprövningen. Dessa beslut har senare ändrats.

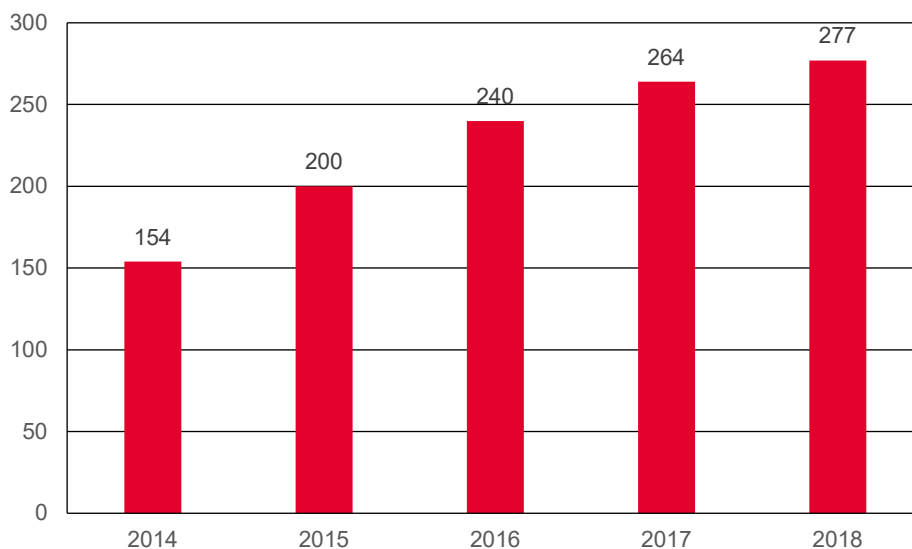
Tabell 5.13 Antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst 2014–2018

Fördelade efter kön, studie- och inkomstår

Inkomstår	Kvinnor	Män	Totalt
2014	5 464	3 683	9 147
2015	6 496	4 030	10 526
2016	7 399	4 852	12 251
2017	7 661	5 082	12 743
2018	7 833	5 506	13 339

Av samtliga som under 2020 fick ett beslut om återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst var 59 procent kvinnor.

Diagram 5.23 Återkrävda belopp¹ med anledning av efterkontrollerad inkomst 2014–2018
Miljoner kronor

¹ I uppgifterna ingår samtliga typer av bidrag och lån som återkravsbesluten omfattar.

Under 2020 återkrävdes studiemedel motsvarande 277 miljoner kronor i samband med efterkontrollen av inkomsterna för 2018. Det är en ökning med 13 miljoner kronor eller 5 procent jämfört med efterkontrollen för inkomståret 2017.

Om den studerande anmäler en inkomst först efter att samtliga utbetalningar är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som hen inte har rätt till. En sådan anmälan måste i så fall ske innan efterkontrollen av inkomsten görs. För studier under 2018 fick 1 400 personer återkrav på grund av en anmäld inkomstökning efter studieperiodens slut, men innan efterkontrollen genomfördes under 2020 för inkomståret 2018. Det återkrävda beloppet var 16 miljoner kronor.

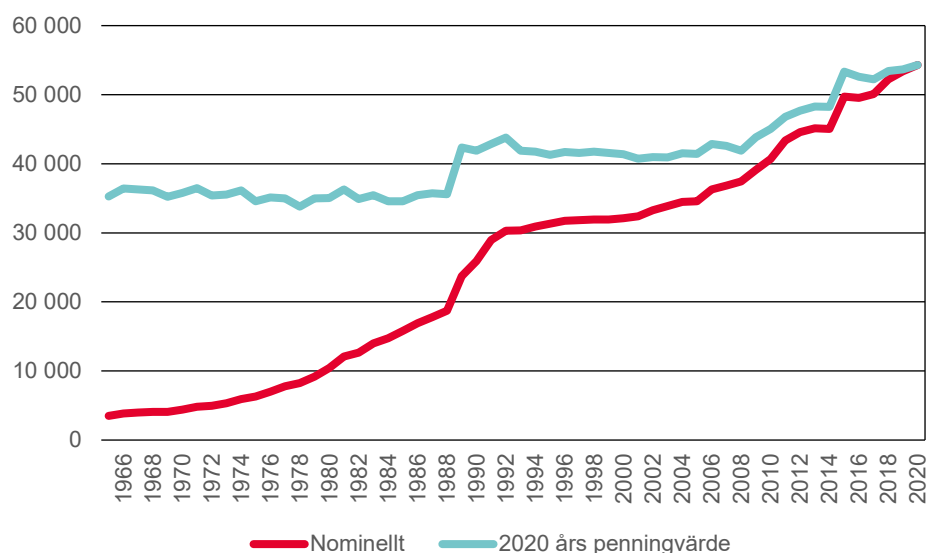
5.6. Studiemedlens köpkraft

5.6.1. Studiemedlens köpkraft i förhållande till konsumentprisindex

CSN redovisar här uppgifter om studiemedlens köpkraft i förhållande till konsumentprisindex (KPI).

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet, som beräknas med utgångspunkt i KPI. Detta innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det betyder att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen. En sådan förändring genomfördes senast den 1 juli 2018 då totalbeloppet i studiemedlen höjdes som andel av prisbasbeloppet. Det var enbart studiemedlens bidragsdel som höjdes.

Diagram 5.24 Studiemedlens utveckling 1965–2020¹
Fördelat på nominella belopp och i 2020 års penningvärde, kronor per kalenderhalvår

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2020 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Statistiska centralbyrån, www.scb.se, (2021-02-14).

En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2020 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, precis som många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör boendekostnaden en större del av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.¹⁰³

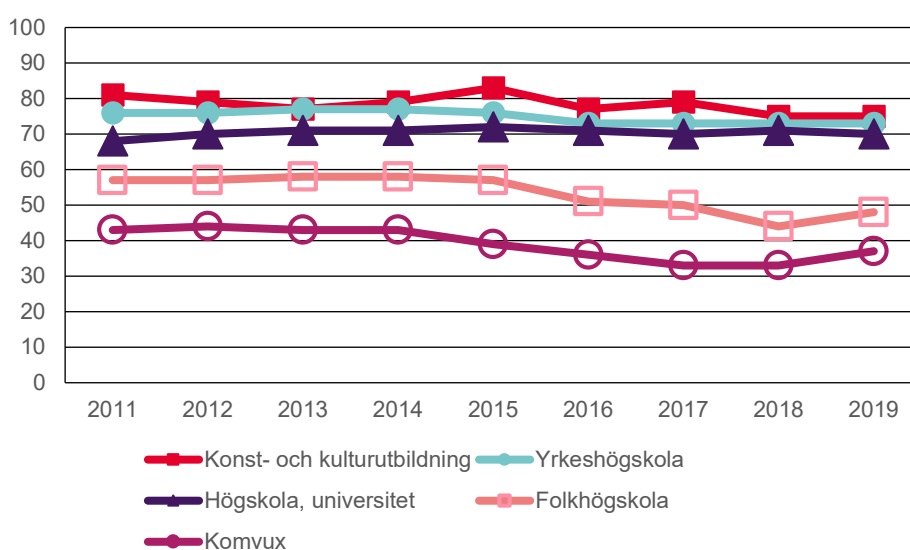
¹⁰³ CSN (2018a) och CSN (2021b).

5.7. Nyttjande av studiemedel

5.7.1. Andel studerande som har studiemedel

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel, till exempel med hänsyn till sin ålder eller på grund av att deras tidigare studieresultat inte är tillräckliga. CSN följer hur stor andel av de studerande som har studiemedel. De senaste uppgifterna som finns tillgängliga är från 2019. Uppgifter för 2020 publiceras den 20 augusti 2021.¹⁰⁴

Diagram 5.25 Studerande med studiemedel, andra halvåret 2011-2019
Fördelade efter utbildningsform¹, andelar i procent av samtliga studerande

¹ I tidsserien för konst- och kulturutbildning ingår även kompletterande utbildningar.

Utifrån uppgifter om andel studerande med studiemedel från tidigare år kan vi se att andelen inom komvux och folkhögskola minskade under flera år, för att sedan öka under 2019. Inom övriga skolformer har andelen som studerar med studiemedel varit relativt oförändrad. En bidragande orsak till att andelen som använder studiemedel ökade 2019 bland studerande vid komvux och folkhögskola, kan vara att de ensamkommande barn som kom under perioden 2015-2016 nu har gått över från gymnasiestudier med studiehjälp till studier med studiemedel på grundläggande- och gymnasial nivå.

De som studerar vid konst-och kulturutbildningar är de som i högst utsträckning använder studiemedel, medan de som studerar vid komvux använder studiemedel i lägst utsträckning. En anledning till att en låg andel av dem som studerar vid komvux använder studiemedel är att majoriteten studerar på deltid. Inom samtliga skolformer är andelen med studiemedel högre bland dem som studerar på heltid jämfört med dem som studerar på deltid.

¹⁰⁴ Kommande publikation med diarienummer ADM/2021:49.

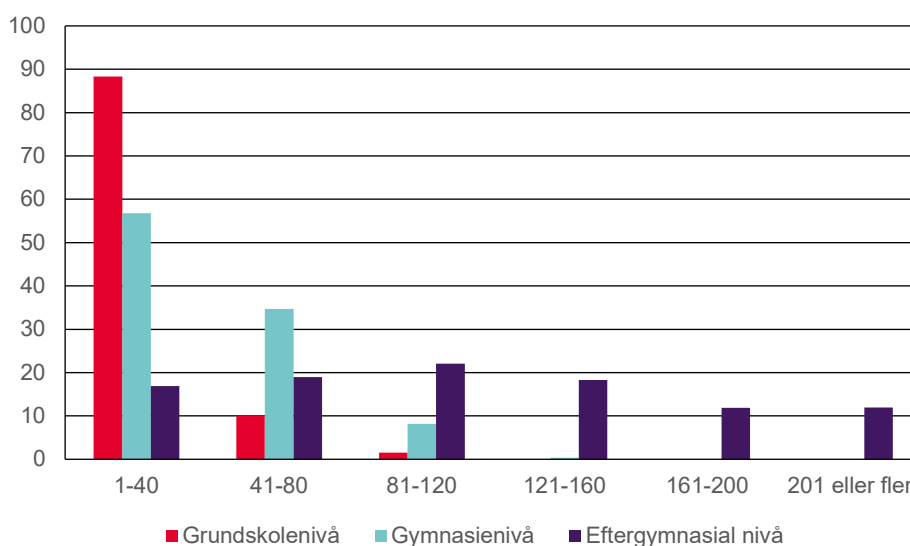
5.7.2. Antal veckor med studiemedel i olika grupper

Det finns ingen statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att det är vanligt att studerande läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt och att de växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör det svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan och vem som inte gör det.

För att ändå ge en bild över hur länge de studerande använder studiemedel har vi tagit fram uppgifter över antalet veckor med studiemedel för studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studie-stöd. Många som blir återbetalningsskyldiga har sannolikt studerat färdigt, vilket innebär att antalet studiemedelsveckor i dessa fall bör ge en indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av samtliga som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2021 hade 7 300 personer använt studiemedelsveckor på grundskolenivå, 36 100 personer hade använt veckor på gymnasienivå och 56 600 personer hade använt veckor på eftergymnasial nivå. Av de som blev återbetalningsskyldiga 2021 hade 23 procent haft studiemedel i högst 40 veckor. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre utbildningsnivåer än vad det är vid studier på eftergymnasial nivå. Detta hänger både samman med att rätten till studiemedel är mer begränsad och med att utbildningstiden normalt är kortare på de lägre nivåerna.

Diagram 5.26 Använda veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2021
Fördelade efter utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor per utbildningsnivå, andelar i procent

Det är vanligt att studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen nedan redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de studerande har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 5.14 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2021
Fördelade efter utbildningsnivå¹

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå
Antal veckor på aktuell nivå	27	44	117
Antal veckor på samtliga nivåer ²	75	92	128

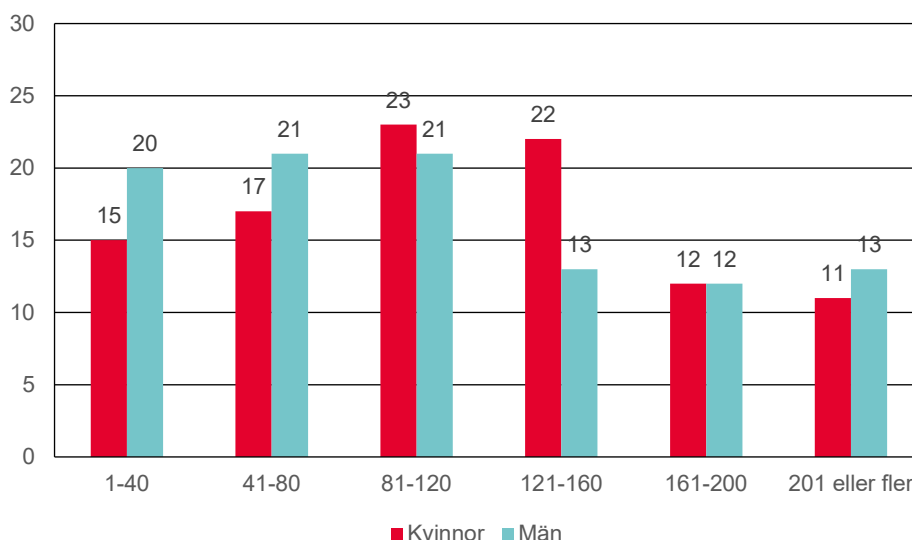
¹ Gäller använda veckor för både utlandsstudier och studier i Sverige.

² Gäller genomsnittligt antal veckor totalt, inklusive veckor den studerande läst på andra utbildningsnivåer.

Det genomsnittliga antalet veckor på aktuell nivå har minskat med 1 procentenhet på grundskolenivå och eftergymnasial nivå och är oförändrat på gymnasienivå.

En närmare granskning av dem som studerat på eftergymnasial nivå visar att det finns vissa skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel.

Diagram 5.27 Använda veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2021
Fördelat efter kön och veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå, andelar i procent¹

¹ Andelarna beräknas per kön. Här ingår endast studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 32 800 kvinnor och 23 800 män.

Jämfört med kvinnorna studerar en högre andel av männen antingen kort eller lång tid med studiemedel på eftergymnasial nivå. Andelen av de studerande som använt färre än 81 veckor är 41 procent av männen och 32 procent av kvinnorna. Bland kvinnorna har 23 procent haft studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 25 procent av männen. Män är också något överrepresenterade när det gäller att använda samtliga studiemedelsveckor på eftergymnasial nivå.¹⁰⁵

Kvinnor studerar oftare på medellånga utbildningar, vilket innebär att de har studiemedel för studier motsvarande 2–4 år på heltid. Den här fördelningen har varit relativt

¹⁰⁵ CSN (2020b).

stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar är medellånga, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Av dem som blev nya återbetalare 2021 och som har studerat på eftergymnasial nivå var det 47 600 personer som studerade på eftergymnasial nivå enbart i Sverige. Drygt 2 000 personer genomförde sina eftergymnasiala studier enbart utomlands och 7 000 personer studerade både i Sverige och utomlands. Det finns vissa skillnader mellan hur många studiemedelsveckor de tre grupperna har använt.

Tabell 5.15 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2017–2021
Fördelade efter studier i Sverige och utomlands¹

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2017	112	102	163	116
Återbetalningsskyldiga 2018	112	106	164	119
Återbetalningsskyldiga 2019	112	113	165	119
Återbetalningsskyldiga 2020	111	111	164	118
Återbetalningsskyldiga 2021	111	105	166	117

¹ Enbart eftergymnasiala utbildningar ingår. Från och med dem som blev återbetalningsskyldiga 2017 redovisas inte så kallade förberedande språkkurser utomlands i tabellen.

Det använda antalet veckor är i genomsnitt högst bland dem som har läst både i Sverige och utomlands. Många av dem som har studerat på eftergymnasial nivå både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Antalet använda veckor har ökat något i denna grupp de senaste fem åren och är nu i genomsnitt 166 använda veckor per person.

Antalet använda veckor bland dem som har läst på eftergymnasial nivå i Sverige har endast förändrats marginellt sedan 2017. Däremot har antalet använda veckor varierat mer under åren bland dem som läst på eftergymnasial nivå utomlands. Det senaste året har den genomsnittliga förbrukningen av veckor minskat i denna grupp, från 111 veckor bland de som blev återbetalningsskyldiga 2020 till 105 veckor bland dem som blev det 2021.

5.8. Veckobegränsning

5.8.1. Regler och syfte

Studiemedel lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att slutföra sina studier och ska dessutom uppmuntra snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå, som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som har en treårig gymnasieutbildning, eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, få studiemedel i högst 80 veckor. Den som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 120 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier på heltid under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Studerande över 40 år kan dessutom få studiemedel utöver tidsgränserna, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan i dessa fall exempelvis vara arbetsmarknadsskäl.

5.8.2. Prövning av veckobegränsningen

Den som väljer att ansöka om studiemedel trots att hen har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger, får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att ansöka, ger antalet avslag inte en fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid.

Under 2020 fick 17 800 personer helt eller delvis avslag på grund av att de hade använt samtliga veckor med studiemedel på en viss utbildningsnivå. Det motsvarar 3 procent av samtliga som ansökte om studiemedel under 2020.

Tabell 5.16 Avslag¹ på grund av veckobegränsningen 2020
Fördelat på helt och delvis avslag, samt på utbildningsnivå och utlandsstudier.
Antal personer och andelar i procent

	Helt avslag		Delvis avslag	
	Antal personer	Andel	Antal personer	Andel
Grundskolenivå	837	2,1	2 650	6,7
Gymnasienivå	1 234	0,7	5 003	2,8
Eftergymnasial nivå	1 304	0,3	6 124	1,4
Utlandsstudier	62	0,2	614	2,3

¹Antalet avslag baseras på statistik för studiestödsperioder som påbörjas eller avslutas under 2020.

Studerande på grundskolenivå får oftare avslag på grund av att veckorna är slut, jämfört med studerande på andra nivåer. Under 2020 fick 9 procent av dem som ansökte om studiemedel på grundskolenivå helt eller delvis avslag. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019.

5.9. Åldersgränser

5.9.1. Regler och syfte

Det finns ett antal åldersgränser som påverkar rätten till studiemedel och studielån. Den nedre åldersgränsen innebär att studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan

få studiemedel från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.¹⁰⁶ För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

De övre åldersgränserna ska tillgodose äldre personers behov av utbildning samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere. Det finns två övre åldersgränser, den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas längst till och med det kalenderår en studerande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskas enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor per år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån kan minska möjligheten att ta lån.

5.9.2. Prövningen av åldersgränser

Under 2020 fick 18 800 studerande som var 47 år eller äldre studiemedel, varav 73 procent var kvinnor. Bland de studerande med generellt bidrag var det 50 procent som även hade lån, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2019. Samtidigt studerade 930 personer i åldern 56 år med studiemedel. Det är en ökning med 40 procent jämfört med 2019. Bland de studerande som var 56 år hade 41 procent även lån. En förklaring till att fler äldre använde studiemedel är att fribeloppsgränsen tillfälligt avskaffades och att det därför var möjligt att få studiemedel för studier som bedrevs vid sidan av ett arbete.

Av dem som ansökte om studiemedel, och var 47 år eller äldre, fick 700 personer helt avslag på sin ansökan om studielån. Det var 610 personer som kunde beviljas lån för en del av studietiden. Det var 2 000 personer som var 56 år eller äldre som ansökte om studiemedel under 2020.¹⁰⁷ Av dem fick 620 personer delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen. Samtidigt fick 640 personer helt avslag på sin ansökan eftersom de var äldre än 56 år.

5.10. Studieresultat

5.10.1. Regler och syfte

För att en studerande som tidigare haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel krävs att hen har uppnått tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att nå god studieeffektivitet och att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå tillräckliga studieresultat. För att fortsatta studiemedel ska beviljas måste studierna ha bedrivits i normal takt. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel och därefter 75 procent av studieåtagandet.

¹⁰⁶ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande utbildningar vid statliga universitet och högskolor, vilka finns uppräknade i bilagan till studiestödsförordningen (SFS 2000:655).

¹⁰⁷ En del personer som är 56 år eller äldre avstår troligen från att söka då de känner till den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel.

Reglerna om krav på studieresultat ändrades för studerande på komvux i juli 2020. För studerande på komvux gällde tidigare att den studerande skulle klara minst hälften av sitt studieåtagande under den senaste studieperioden och samtidigt inte ligga efter med mer än 200 poäng under den totala studietiden. Från och med den 16 juli 2020 beräknas kravet på studieresultat endast utifrån den studerandes senaste period med studiestöd. Kravet är att en komvuxstuderande ska klara 75 procent av de poäng denne senast fick studiestöd för.

För studier på övriga utbildningar ska den studerande följa studieplanen för att anses ha bedrivit studierna i normal takt

Om studieresultaten inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl. Om studierna bedrevs för mer än 10 år sedan kan CSN bortse från bristande studieresultat.

5.10.2. Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts, varav samtliga införts vid halvårsskiftet. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat därför per läsår i stället för per kalenderår.

Av dem som ansökte om studiemedel under läsåret 2019/20 fick 9 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, vilket är en minskning med knappt 1 procentenhet jämfört med läsåret 2018/19.

Tabell 5.17 Avslag¹ på grund av bristande studieresultat 2015/16–2019/20
Fördelade efter utbildningsnivå², antal studerande och andelar i procent av totalt antal sökande

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Totalt ³	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2015/16	1 665	6,7	12 320	10,6	30 974	9,4	44 640	9,8
2016/17	1 686	6,9	12 493	10,6	29 994	9,2	43 811	9,6
2017/18	2 133	8,6	12 929	11,0	30 150	9,2	44 768	9,8
2018/19	2 227	7,7	12 993	10,4	29 776	9,0	44 430	9,5
2019/20	2 477	6,8	13 605	9,5	27 779	8,0	43 181	8,5

¹ Från och med årets publikation baseras antalet avslag på statistik för studiestödsperioder som påbörjas eller avslutas under respektive läsår. Uppgifter för tidigare läsår har tagits ut på nytt och uppdaterats.

² Studerande utomlands ingår på den nivå de studerar. Under 2019/20 fick 1 100 personer avslag på sin ansökan om studiemedel för studier utomlands på grund av bristande studieresultat.

³ Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga en person förekommer bara en gång. Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat är högst bland studerande på gymnasienivå och lägst bland studerande på grundskolenivå. Andelen som fick avslag på grund av bristande studieresultat minskade med cirka 1 procentenhet inom alla utbildningsnivåer under läsåret 2019/20.

Av samtliga män som ansökte om studiemedel fick 10 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel bland kvinnorna var 8 procent.

Få redogör för skäl till bristande studieresultat

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultaten.

Tabell 5.18 Bifall¹ trots bristande studieresultat 2015/16–2019/20
Fördelade efter kön², antal personer

	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Antal studerande	3 198	3 464	3 627	3 860	4 080
-Varav andel kvinnor	66	67	66	66	67
-Varav andel män	34	33	34	34	33

¹ Från och med årets publikation baseras antalet avslag på statistik för studiestödsperioder som påbörjas eller avslutas under respektive läsår. Uppgifter för tidigare läsår har tagits ut på nytt och uppdaterats.

² Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Totalt prövades ansökningar från 46 700 personer som hade bristande studieresultat läsåret 2019/20. Av dem fick 9 procent, eller 4 100 personer, bifall med hänsyn till särskilda skäl. Det är vanligare att kvinnor kan uppvisa skäl som leder till att de beviljas studiemedel trots bristande studieresultat än att män kan det. Under läsåret 2019/20 fick 11 procent av kvinnorna och 6 procent av männen med otillräckliga studieresultat bifall med hänsyn till särskilda skäl.

CSN:s tidigare uppföljning av studieresultatsprövningen visade bland annat att kvinnor och män i huvudsak anför likartade skäl till bristande studieresultat och egen sjukdom är det vanligaste skälet.¹⁰⁸ Dock avstår hela 80 procent av dem som får avslag på sin ansökan från att anföra några skäl till att de inte har lyckats nå tillräckliga studieresultat.

Andelen som återkvalificerar sig är hög på eftergymnasial nivå

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för nya studiemedel genom att klara de poäng som saknas. För att kunna redovisa och analysera detta behöver vi utgå från avslagen några år tillbaka i tiden.

Av de studerande på eftergymnasial nivå, som fick avslag på grund av bristande studieresultat under andra halvåret 2018, hade 78 procent återkvalificerat sig tre läsår senare (till och med den 1 mars 2021) och 43 procent återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslagsbeslutet. Motsvarande andelar bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 62 respektive 28 procent. Bland dem som ansökte om studiemedel för studier på grundskolenivå hade 56 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, och 19 procent gjorde det redan samma halvår som avslaget gavs.

Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på grundskole- och gymnasienivå än på eftergymnasial nivå. Andelen som återkvalificerar sig under samma halvår som de fick avslag har minskat inom alla utbildningsnivåer jämfört med

¹⁰⁸ CSN (2015).

föregående år. Störst var minskningen inom grundskolenivå, medan minskningen var marginell inom eftergymnasial nivå.

5.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående

5.11.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär att en studerande som blir sjuk och är helt, eller under vissa förutsättningar delvis, oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden. Sjukförsäkringen innebär också att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när hen vårdar barn eller närstående. Den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar kan även få avskrivning av sina lån på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. En studerande som studerar med studiemedel och är förälder har också rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karenperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till, och prövas av, CSN.

5.11.2. Egen sjukdom

Under 2020 hade 7 600 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,4 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 6 200 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,1 procent av samtliga studiemedelstagare. Tillsammans fick dessa personer 28 200 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom, vilket innebär att varje person i genomsnitt fick fem veckor borträknade under året.

Att mindre än 2 procent av studiemedelstagarna anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan. En tänkbar orsak skulle kunna vara att regelverket inte är helt känt bland studiemedelstagarna. CSN:s undersökningar visar att många studiemedelstagare som varit sjuka inte känner till att de kunde anmäla frånvaron till Försäkringskassan. Av dem som kände till

möjligheten var det många som inte såg någon anledning till att anmäla sin sjukdom.¹⁰⁹

5.11.3. Vård av barn eller närstående

Under 2020 fick 1 600 personer behålla sina studiemedel vid vård av barn, medan elva personer fick behålla studiemedlen vid vård av närstående.¹¹⁰ Av dem som vårdade barn hade 820 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade anhörig var tio personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 1 700 veckor borträknade vilket motsvarar i genomsnitt två veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt tre veckor bort per person.

5.11.4. Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar därför uppgifter om skuldavskrivning för kalenderåret 2019 eftersom uppgifterna för 2020 ännu inte är fullständiga.

Tabell 5.19 Skuldavskrivning på grund av sjukdom
Fördelade efter kön, antal personer, antal dagar och miljoner kronor

	Antal personer	Genomsnittligt antal dagar	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2017			
Kvinnor	1 801	59	27,2
Män	517	61	7,9
Samtliga	2 318	60	35,1
2018			
Kvinnor	1 413	49	17,9
Män	458	50	6,0
Samtliga	1 871	49	24,0
2019			
Kvinnor	1 466	50	19,4
Män	476	50	6,4
Samtliga	1 942	50	25,8

Antalet studerande som fick en minskning av sin studieskuld för att de varit helt oförmögna att studera ökade under 2019 jämfört med 2018. Ökningen av antalet som fick delar av sin studieskuld avskriven skedde efter att antalet minskat relativt mycket mellan år 2017 och 2018. Minskningen berodde på att CSN hade gjort en översyn av hanteringen i syfte att säkerställa att myndigheten följer gällande regelverk.

¹⁰⁹ CSN (2018a) och CSN (2021b).

¹¹⁰ Färre än tre personer fick behålla studiemedlen på grund av barns bortgång. Antalet kan inte preciseras på grund av statistiksekretess.

Sammanlagt avskrevs 26 miljoner kronor under 2019, vilket motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 13 300 kronor per person. Det är en ökning med 500 kronor per person jämfört med 2018.

Det genomsnittliga antalet sjukdagar per person för de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom ökade med en dag från 49 dagar 2018 till 50 dagar 2019. Det innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom var sjukskrivna i genomsnitt 80 dagar när karenstiden räknas in. Både kvinnor och män hade lika många sjukdagar per person under 2019. Kvinnor är däremot överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Av dem som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom under 2019 var 75 procent kvinnor, medan andelen kvinnliga studerande som tog lån var 58 procent.

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerande med lån på respektive nivå. Under 2019 var det avskrivna beloppet på eftergymnasial nivå i genomsnitt 13 900 kronor, på gymnasienivå 11 100 kronor och på grundskolenivå 6 800 kronor per studerande.

Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Att studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre beror i sin tur på att de i högre utsträckning har studiemedel med det högre bidraget.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2019 var 40 procent 30 år eller äldre, men bara 24 procent av samtliga studerande med lån tillhör den åldersgruppen. Detta kan tyda på att äldre låntagare oftare är sjuka, har längre sjukdomsperioder eller att de har mer kunskap om regelverket än yngre studerande. Det kan också finnas skillnader i benägenheten att anmäla sjukdom i de olika åldersgrupperna. Äldre kan ha större kunskaper om sjuk-anmälan i arbetslivet, vilket även kan få genomslag på benägenheten att anmäla sjukdom till Försäkringskassan även bland studerande.

5.11.5. Skuldavskrivning på grund av vård av barn eller närstående

Under 2019 hade 30 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick sin studieskuld minskad. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 331 800 kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Det genomsnittliga avskrivna beloppet var 11 100 kronor per person.

5.12. Utvecklingen för indikatorerna inom studiemedelsområdet

5.12.1. Indikatorer för rekryterande effekt

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. För att se hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet redovisar vi nedan

utvecklingen för de indikatorer inom studiemedelsområdet som kan användas för att mäta studiestödets rekryterande effekt.

Andel vuxna studerande på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå med studiemedel

För att mäta studiestödets rekryterande effekt hos vuxna som har studiemedel används bland annat indikatorerna andelen vuxna studerande på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå med studiemedel, av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön. CSN har ännu inte tillgång till de uppgifter som behövs för att kunna bedöma utvecklingen för indikatorn för 2020. Uppgifter fördelade efter kön och skolform för 2020 publiceras den 20 augusti 2021.

Andelen studerande som använder studiemedel är högre på eftergymnasial nivå än på grundläggande och gymnasial nivå. Det tyder på att studiestödets rekryterande effekt är högre på eftergymnasial nivå än på lägre nivåer.

Andel studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Som indikator för att mäta den rekryterande effekten av studier utomlands används andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial- och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2020 var det 5 procent som studerade utomlands, oavsett kön. Det motsvarar en minskning av andelen studerande utomlands på eftergymnasial nivå med 2 procentenheter jämfört med 2019. Bland kvinnorna var minskningen 2 procentenheter och bland män 3 procentenheter.

Av samtliga som studerade med studiemedel på gymnasienivå under 2020 var det 1 procent som studerade utomlands. Det gäller för både kvinnor och män. Andelen utlandsstuderande på gymnasienivå minskade med 1 procentenheter jämfört med 2019.

Det är svårt att göra en bedömning av studiemedlets rekryterande effekt till utlandsstudier under 2020, eftersom covid-19-pandemin gjorde utlandsstudier mindre attraktivt för många. Den lägre andelen studerande utomlands beror troligen inte på någon förändring i studiestödets rekryterande effekt, utan på den osäkra situation som pandemin förde med sig. Trots minskningen av andelen utlandsstuderande är därför CSN:s bedömning att studiestödet bidrar till att personer studerar utomlands.

Lånebenägenhet på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

En indikator som används för att mäta den rekryterande effekten av studiestödet är att se hur stor andel av de studerande som tar studielån, så kallad lånebenägenhet, på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.

På grundläggande nivå har lånebenägenheten ökat med 4 procentenheter till 40 procent sedan 2019. Bland kvinnor på den nivån är lånebenägenheten 32 procent, vilket är en ökning med 3 procentenheter sedan 2019 och bland män är ökningen 6 procentenheter till 55 procent.

På gymnasienivå är andelen som tar lån 55 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter sedan 2019. Lånebenägenheten är oförändrad bland kvinnor (51 procent), men har ökat med 6 procentenheter till 61 procent bland män.

På eftergymnasial nivå har lånebenägenheten minskat med 1 procentenhet till 79 procent. Bland kvinnor har lånebenägenheten minskat med 1 procentenhet under 2020 till 78 procent och bland män är den oförändrad (81 procent).

Ytterligare en indikator som används för att mäta den rekryterande effekten är andelen studerande med tilläggsån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

På grundläggande nivå är andelen studerande med studiemedel som tar tilläggsån 2 procent, vilket är oförändrat sedan 2019. Andelen studerande på gymnasienivå som tar tilläggsån är 8 procent under 2020, vilket är en ökning med 1 procentenhet från föregående år. På eftergymnasial nivå är det 12 procent av de studerande som har tilläggsån, vilket är en ökning med 2 procentenheter sedan 2019.

En sammantagen bedömning är att betydelsen av studielånet, och därmed även studiestödets rekryterande effekt, har ökat något under 2020. Det gäller framförallt bland studerande på grundskolenivå och på gymnasial nivå. Ökningen i lånebenägenhet är större bland män än bland kvinnor som studerar på dessa nivåer. Att den andel av studerande på gymnasial och eftergymnasial nivå som valde att ta tilläggsån ökade något under 2020 kan också tyda på att studiestödets rekryterande effekt har ökat.

Studiemedlens köpkraft

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist kan ha en rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier.

Den indikator om studieekonomi som används för att mäta den rekryterande effekten är studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex, men detta är inte helt representativt för den kostnadsutveckling som studerande har. Under 2020 var studiemedlens allmänna köpkraft högre än något tidigare år sedan det moderna studiestödet infördes 1965. Det bör därför betyda att fler studerande än tidigare kan leva på studiemedlen och att fler därmed rekryteras till studier genom studiemedelssystemet. Det bör även betyda att studiestödet uppfattas som både omfattande och rättvist.

5.12.2. Indikatorer för utjämnande effekt

Ett av målen för studiestödet är att det ska ha en utjämnande effekt, det vill säga, att det ska vara utformat på ett sådant sätt att det specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper för studier. Nedan redovisar vi utvecklingen för de indikatorer inom studiemedel som kan användas för att mäta studiestödets utjämnande effekt.

Andel som får studiemedlens högre bidrag

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stort utbildningsbehov. Bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande.

Indikatorn utgörs av andelen studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande- och gymnasial nivå. Andelen med högre bidrag förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper, som kan ha en annan livssituation än ungdomsstuderande.

På grundskolenivå fick 55 procent av de studerande med studiemedel den högre bidragsnivån under 2020, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2019. Andelen kvinnor var 58 procent, en minskning med 4 procentenheter jämfört med 2019. Andelen män var 52 procent, vilket är en minskning med 6 procent jämfört med 2019.

På gymnasienivå fick 31 procent av de studerande med studiemedel det högre bidraget. Det motsvarar en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2019. Av kvinnorna fick 32 procent högre bidrag och av männen 30 procent. Bland både kvinnor och män med det högre bidraget har andelen minskat med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Att andelen studerande med högre bidrag minskade under 2020 beror till stor del på att så många fler studerade med generellt bidrag under året. Antalet studerande med det högre bidraget ökade jämfört med tidigare år. CSN:s bedömning är därför att det högre bidraget fungerar utjämnande och att den utjämnande effekten i stort är oförändrad.

Andel som får tilläggsbidrag

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför anses ha en utjämnande, det vill säga selektivt rekryterande, effekt på målgruppen. Indikatorn är andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer. Detta används till att mäta den utjämnande effekten.

Av samtliga studerande på grundskolenivå hade 48 procent tilläggsbidrag, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Andelen studerande med tilläggsbidrag på gymnasial nivå var 27 procent, vilket är oförändrat sedan föregående år. På eftergymnasial nivå var andelen 16 procent, vilket motsvarar en ökning med 1 procentenhet.

CSN:s bedömning är att den utjämnande effekten av tilläggsbidraget är fortsatt hög.

6. Studiestartsstöd

6.1. Studiestartsstöd

Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017 i syfte att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov. Detta för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Det är dock frivilligt för en kommun att ansluta sig till studiestartsstödet. Om en kommun väljer att använda sig av stödet ska kommunen i nära samarbete med bland annat Arbetsförmedlingen ta fram riktlinjer för hur stödet ska användas. Kommunen fattar beslut om vilka personer som uppfyller vissa av villkoren för stödet och CSN fattar beslut om övriga förutsättningar och betalar ut stödet. Varje kommun som anmält intresse för att använda sig av stödet får en årlig resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

Studiestartsstöd lämnas till personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får inte lämnas till den som har fått studiestöd de senaste tre åren. Den sökande ska, under de senaste tolv månaderna i anslutning till studiestart, sammanlagt ha varit arbetslös eller inskriven hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader.¹¹¹ På grund av covid-19-pandemin gjordes ett undantag från ovanstående regler om arbetslöshet. Undantaget innebär att för studier som påbörjas mellan 1 juli och 31 december 2020 kan en person som varit arbetslös under kortare tid än 6 månader under det senaste året anses uppfylla arbetslöshetsvillkoret.

Studiestartsstöd kan vid studier på heltid ges i högst 50 veckor och består enbart av bidrag. Den som studerar på heltid kan under 2020 få studiestartsstöd med 2 246 kronor i veckan, och den som har barn kan även få tilläggsbidrag.

Inledningsvis avsattes 410 miljoner kronor i budgetmedel för studiestartsstöd. Det var en minskning jämfört med 2019, då det avsattes 440 miljoner kronor. På grund av covid-19-pandemin ökades budgeten för 2020 i juli 2020 med ett tilläggsanslag på 142 miljoner kronor till sammanlagt 552 miljoner kronor. Under 2021 är budgeten för studiestartsstödet 542 miljoner kronor.

6.2. Kommuner och medelstildelning

Under 2020 var 285 av Sveriges 290 kommuner anslutna till studiestartsstödet. Av anslaget på 552 miljoner kronor var det 53 procent, 294 miljoner kronor som betalades ut. Det kan jämföras med år 2019 då anslaget var 440 miljoner kronor och

¹¹¹ Mellan 1 juli 2017 och 28 februari 2019 gällde att den sökande skulle ha varit arbetslös på heltid och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen i sex sammanhängande månader i anslutning till studiestart.

325 miljoner kronor, det vill säga 74 procent, användes. Under 2018 betalades 28 procent av anslaget ut.

CSN gör årligen en omfördelning av medel mellan kommunerna då vissa kommuner bedömer att de inte kommer att kunna använda hela eller delar av sin tilldelade budget. Precis som vid fördelningen av den årliga budgeten baseras omfördelningen på kommunens andel av antalet personer i landet som uppfyller kraven för rätt till studiestartsstöd.

Den genomsnittliga budgetanvändningen för de kommuner som deltog i satsningen var 53 procent, men det skiljer sig mycket åt mellan olika kommuner. De kommuner som använde störst andel av sin budget var Torsby, Tranemo, Skellefteå, Emmaboda och Strömstad.

Tabell 6.1 De tio kommuner som använde störst andel av sin budget för studiestartsstöd 2020
Andelar i procent

Kommun	Utnyttjad andel av kommunens budget ¹
Torsby	117
Tranemo	108
Skellefteå	107
Emmaboda	107
Strömstad	103
Nybro	103
Karlstad	103
Gislaved	102
Strömsund	101
Klippan	101

¹ Andelarna överstiger 100 procent om kommunen använt hela sin budget och därefter utnyttjat omfördelat belopp.

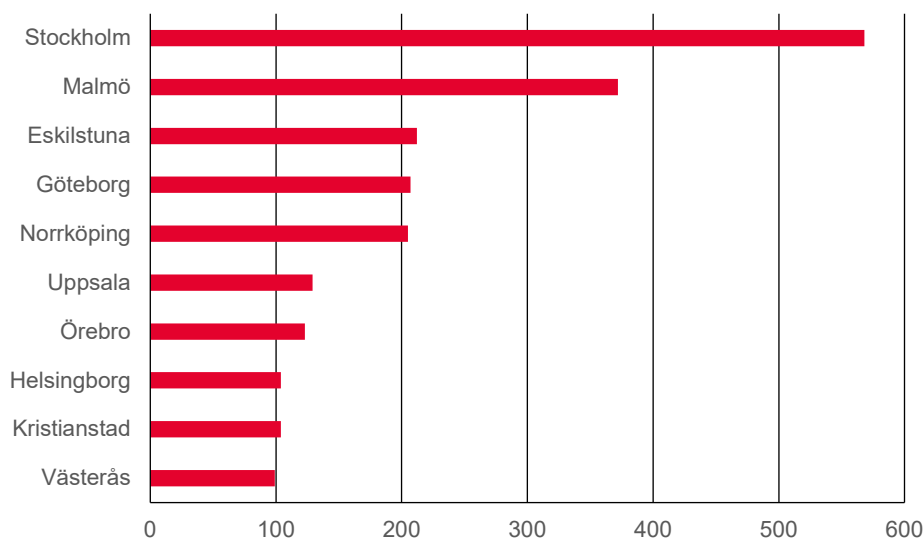
Under 2020 var det 53 kommuner som blev tilldelade mer pengar i omfördelningen av budgeten och 11 kommuner som avstod hela eller en del av sin budget. Det kan jämföras med att 54 kommuner blev tilldelade mer pengar i omfördelningen 2019 och att 25 kommuner avstod en del av sin budget då.

Räknat i kronor använde Stockholms kommun mest, med 27,7 miljoner kronor. Därefter följde Malmö (18,3 mnkr), Eskilstuna (12,2 mnkr), Norrköping (12,2 mnkr), Göteborg (9,9 mnkr) och Uppsala (6,4 mnkr). Under 2020 var Stockholm även den kommun som hade flest studerande med studiestartsstöd, följt av Malmö.

Stockholm, Södertälje, Uppsala och Kristianstad var de kommuner som under 2020 tilldelades störst summa i omfördelningen, medan Ronneby, Hultsfred och Ystad lämnade ifrån sig mest. Totalt tilldelades 2,8 miljoner kronor till kommuner med behov av mer pengar, jämfört med drygt 18 miljoner kronor under 2019. Att färre kommuner lämnade ifrån sig pengar och att en lägre summa omfördelades under 2020 kan bero på att en del kommuner ville vara säkra på att ha medel kvar, ifall antalet i målgruppen skulle öka kraftigt på grund av covid-19-pandemin.

Av samtliga studerande med studiestartsstöd studerade 10 procent i Stockholm.

Diagram 6.1 Antal studerande med studiestartsstöd 2020
Fördelade efter de tio kommuner med flest studerande

6.3. De studerande

Under 2020 fick 5 900 personer studiestartsstöd utbetalt, vilket innebär att antalet studerande minskade med 400 personer, eller 7 procent, jämfört med 2019. Det är första gången sedan stödets införande som antalet studerande blev färre. Det var endast antalet män med studiestartsstöd som minskade, då det var 650 färre män som studerade med studiestartsstöd under 2020. Antalet kvinnor ökade däremot med 240 personer. Detta gav att andelen kvinnor ökade med 8 procentenheter och utgjorde 68 procent av de studerande.

Att antalet studerande minskade under 2020 beror sannolikt främst på att det länge var oklart om studiestartsstödet skulle finnas kvar. När riksdagen hade fattat beslut om budgeten för 2020 var rekryteringen av nya studerande pausad i flera kommuner och behövde startas upp igen. Dessutom hade vissa studerande som sökt studiestartsstöd valt att istället påbörja studier med studiemedel. Ytterligare en förklaring till minskningen är att den studerande ska göra sin ansökan om studiestartsstöd tillsammans med kommunens handläggare, något som i vissa kommuner försvårades på grund av restriktioner i samband med pandemin.

Tabell 6.2 Antal studerande med studiestartsstöd 2017–2020
Fördelade efter kön

	Kvinnor		Män		Totalt Antal
	Antal	Andel	Antal	Andel	
2017 ¹	458	57	346	43	804
2018	2 858	58	2 054	42	4 912
2019	3 771	60	2 496	40	6 267
2020	4 006	68	1 850	32	5 856

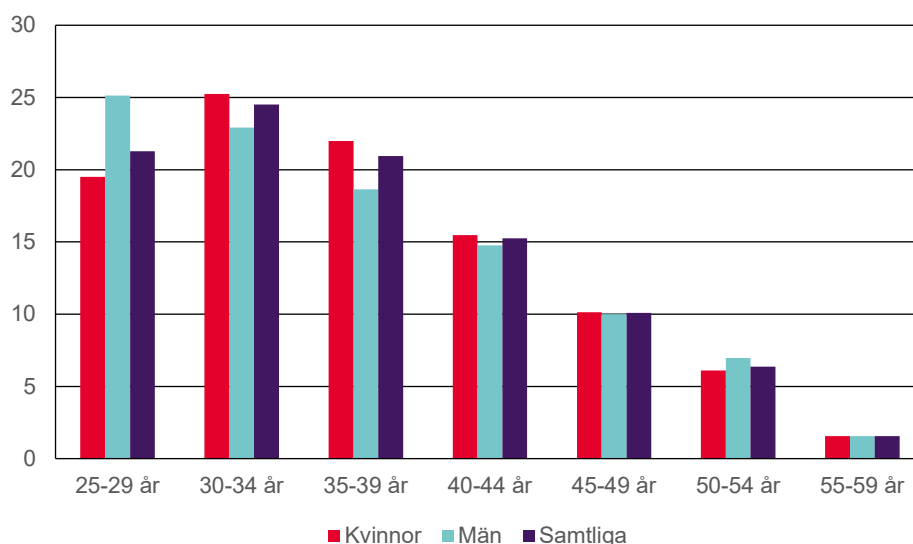
¹ Andra halvåret 2017.

Den stora ökningen av andelen kvinnor under 2020 kan tyda på en förändring av vilka som rekryteras till studiestartsstödet. I början av satsningen rekryterade kommunerna många studerande bland dem som avslutade etableringsprogrammet.¹¹² Sedan 2016 har antalet asylsökande, som i högre utsträckning är män, minskat.¹¹³

Trots att antalet asylsökande minskat utgjorde utländska medborgare under 2020 en tydlig majoritet, 71 procent, av de studerande. Andelen utländska medborgare minskade med 3 procentenheter jämfört med 2019.¹¹⁴ De fem vanligaste medborgarskapsländerna bland studerande med studiestartsstöd under 2020 var Syrien, Sverige, Eritrea, Afghanistan och Somalia.¹¹⁵

Totalt betalades det ut 272 miljoner kronor i studiestartsstöd under 2020 och 21 miljoner kronor i tilläggsbidrag till de studerande. I genomsnitt fick varje studerande 46 500 kronor utbetalt i studiestartsstöd (exklusive tilläggsbidrag) under 2020. Beloppet motsvarar 21 veckors heltidsstudier.

Diagram 6.2 Studerande med studiestartsstöd 2020
Fördelade efter kön och ålder, andelar i procent

Åldersfördelningen bland kvinnor och män har jämnats ut under 2020. Tidigare var kvinnorna som studerade med studiestartsstöd äldre än männen, men under 2020 var 33 procent av samtliga studerande, oavsett kön, äldre än 40 år. Det var dock fortfarande en högre andel som var yngre än 30 år bland männen än bland kvinnorna.

När den studerande skickar in sin ansökan om studiestartsstöd till CSN lämnar kommunen även in en uppgift om den sökandes utbildningsbakgrund.

De flesta studerande med studiestartsstöd har kort tidigare utbildning. Av samtliga studerande under 2020 hade 65 procent högst grundskoleutbildning eller okänd

¹¹² CSN (2019b)

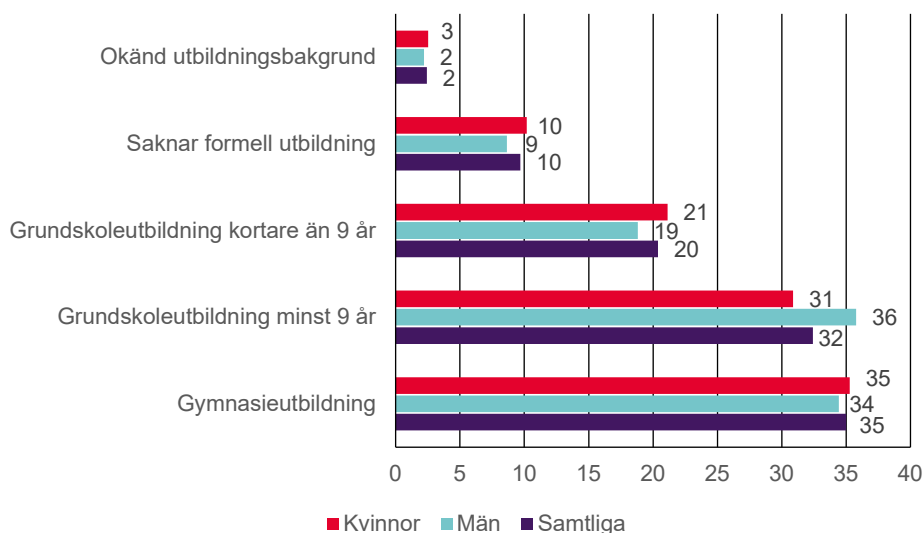
¹¹³ Migrationsverket, tabell: *Beviljade uppehållstillstånd efter grund 2000-2020*.

¹¹⁴ På grund av ett fel i beräkningen uppgavs att 70 procent var utländska medborgare 2019 i rapporten Studiestödet 2019. Rätt siffra är 74 procent.

¹¹⁵ 297 personer, 5 procent av de studerande, saknar medborgarskap vid ansökanstillfället, vilket oftast beror på att deras medborgarskap är under utredning hos Skatteverket.

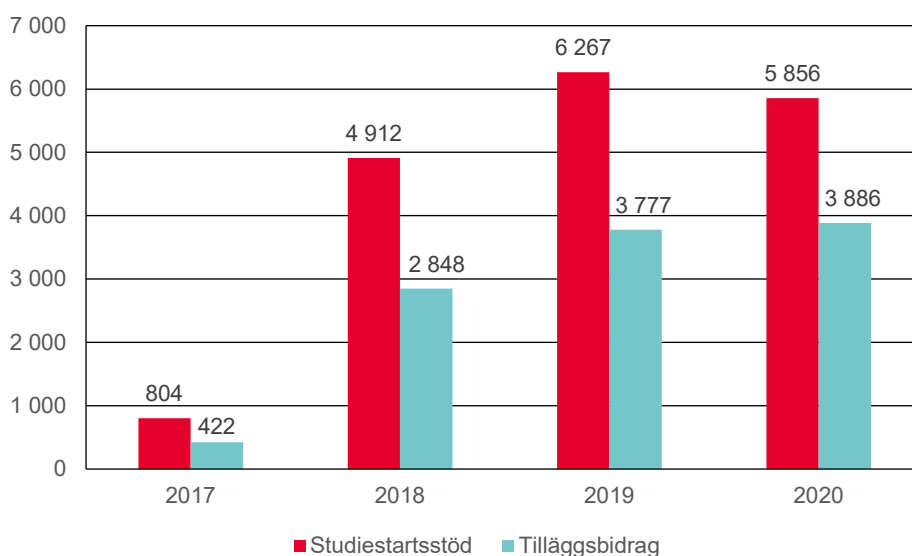
utbildningsbakgrund. Andelen med högst grundskoleutbildning eller okänd utbildningsbakgrund var 2 procentenheter högre under 2020 jämfört med 2019.

Diagram 6.3 Antal studerande med studiestartsstöd 2020
Fördelade efter utbildningsbakgrund och kön, andelar i procent

Skillnaden i utbildningsbakgrund mellan kvinnor och män är små. Det är något vanligare att kvinnor saknar formell utbildning, har okänd utbildningsbakgrund eller har en grundskoleutbildning som är kortare än 9 år. Män har oftare än kvinnor en nioårig grundskoleutbildning och har även lite oftare en gymnasieutbildning sedan tidigare.

Diagram 6.4 Antal studerande med studiestartsstöd 2017–2020
Fördelade efter studerande med studiestartsstöd och tilläggsbidrag

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och kan därmed få tilläggsbidrag utbetalt. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 3 900 personer som även fick tilläggsbidrag under 2020. Det motsvarar 66 procent av de

studerande. Andelen med tilläggsbidrag ökade med 6 procentenheter jämfört med 2019. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som får tilläggsbidrag och 79 procent av dem som fick tilläggsbidrag var kvinnor. Andelen kvinnor som får tilläggsbidrag är lika hög bland dem som studerar med studiestartsstöd som bland studiemedelstagarna.

6.4. Studierna

De flesta som studerar med studiestartsstöd studerar på komvux. Sedan införandet av studiestartsstödet under 2017 har 90 procent av de studerande samtliga år läst vid komvux. Under 2020 var det 11 procent av de studerande som studerade vid en folkhögskola.¹¹⁶

Många som studerar med studiestartsstöd läser kurser parallellt på grundskole- och gymnasienivå. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 52 procent som studerade på grundskolenivå och 67 procent som studerade på gymnasienivå. Utländska medborgare är överrepresenterade på grundskolenivå, där 84 procent av de studerande är utländska medborgare.

Tabell 6.3 **Antal studerande med studiestartsstöd 2020**
Fördelade efter studienivå¹, omfattning² och kön

	Grundskolenivå		Gymnasienivå	
	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid
Kvinnor	532	1 968	610	2 198
Män	168	731	223	1 225
Totalt	700	2 699	833	3 423

¹ En studerande kan läsa både på grundskole- och gymnasienivå under året och förekommer då i båda kategorierna.

² En studerande kan läsa både heltid och deltid under året och förekommer då i båda kategorierna.

Andelen som studerar vid en yrkesutbildning med studiestartsstöd har ökat sedan stödets införande. Under 2020 studerade 54 procent på en yrkesutbildning, jämfört med 50 procent 2018. Män studerar i högre utsträckning på en yrkesinriktad utbildning. Under 2020 var det 51 procent av kvinnorna och 59 procent av männen som studerade på en yrkesinriktad utbildning. Det motsvarar en ökning med 1 procentenhet bland kvinnorna och 2 procentenheter bland männen.

De vanligaste yrkesutbildningarna var inom områdena vård och omsorg (33 procent av de studerande på en yrkesutbildning), barn och fritid (28 procent) och restaurang och livsmedel (10 procent). Av samtliga studerande med studiestartsstöd läste 45 procent på en bristyrkesutbildning under 2020, att jämföras med 47 procent under 2019.

¹¹⁶ En person kan studera på komvux och folkhögskola parallellt. Därför överstiger en summering av andelarna 100 procent.

6.5. Studiemedel efter studierna med studiestartsstöd

Av samtliga som studerade med studiestartsstöd under 2017–2020 har 38 procent, 4 900 personer, fortsatt att studera med studiemedel.¹¹⁷ Det kan bero på att veckorna med studiestartsstöd har tagit slut. Det kan också bero på att personen valt att studera något som inte omfattas av rätten till studiestartsstöd, till exempel på eftergymnasial nivå. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera med studiemedel efter studierna med studiestartsstöd.

Tabell 6.4 Antal och andel studerande som haft studiemedel efter studierna med studiestartsstöd

Fördelade efter vilket år de hade studiestartsstöd¹

	Kvinnor		Män		Samtliga ²	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2017	277	60	180	52	457	57
2018	1 780	62	1 075	52	2 855	58
2019	2 392	63	1 332	53	3 724	59
2020 ³	699	17	294	16	993	17

¹ En person kan ha haft studiestartsstöd under flera år och förekommer då i flera kategorier.

² "Haft studiemedel efter" innebär halvåret efter studierna till och med andra halvåret 2020.

³ Eftersom uppgifterna om studier med studiemedel endast redovisas till och med andra halvåret 2020 är det relativt få av dem som studerade med studiestartsstöd under 2020 som har hunnit påbörja studier med studiemedel under samma år. Andelen som studerar vidare med studiemedel väntas öka.

Av dem som haft studiestartsstöd och därefter studerat med studiemedel läser 36 procent på grundskolenivå, 62 procent på gymnasienivå och 9 procent på eftergymnasial nivå.¹¹⁸

6.6. Avbrott i studierna

Under 2020 avbröt 4 procent av de studerande, 230 personer, sina studier med studiestartsstöd helt.¹¹⁹ Det är vanligare att män avbryter studierna än att kvinnor gör det. Av männen avbröt 6 procent sina studier med studiestartsstöd under 2020 jämfört med 3 procent av kvinnorna. Andelen avbrott bland studerande med studiestartsstöd är ungefär lika stor som bland dem med studiemedel. Av dem som hade studiemedel för studier vid komvux under 2020 avbröt 3 procent studierna helt. Av samtliga studerande med studiemedel avbröt 4 procent studierna.¹²⁰

En studerande som avbrutit sina studier utan att meddela CSN och fortsatt ta emot studiemedel kan få ett återkrav. Om den studerande har tagit emot en utbetalning utan att inse att den var felaktig saknas dock grund för återkrav. Av den anledningen är

¹¹⁷ De har studerat med studiemedel någon gång från och med halvåret efter studierna med studiestartsstöd till och med andra halvåret 2020.

¹¹⁸ En person kan studera på mer än en nivå. Andelarna överstiger därför 100 tillsammans.

¹¹⁹ Här redogörs för dem vars senaste beslut innehåller en textkod för beslutstexter som avser avbrott. Uppgifterna är därför inte helt fullständiga.

¹²⁰ Uppgifterna är inte helt fullständiga då antalet studerande som avbryter sina studier baseras på den textkod som finns knuten till beslutet. Sättet att söka fram uppgifterna är dock detsamma för studiemedel som studiestartsstöd.

antalet personer med återkrav på grund av avbrott, 150 stycken, färre än det antal personer som fått ett beslut om avbrutet studiestartsstöd. Vanligaste orsaken till återkrav under 2020 var minskad studieomfattning tätt följt av avbrott i studierna.

6.7. Antal med studiestartsstöd – utveckling av indikatorn

Den indikator som används för att mäta den utjämnande effekten är antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Under 2020 studerade 5 900 personer med studiestartsstöd, varav 68 procent var kvinnor och 32 procent var män. Antalet studerande minskade med 400 personer. Det var bara antalet män med studiestartsstöd som minskade, med 650 personer, medan antalet kvinnor ökade med 240 personer. Den kvinnliga övervikten bland de studerande har ökat med 8 procentenheter jämfört med 2019 och med 11 procentenheter sedan stödets införande 2017.

Det var 3 000 personer, 2 200 kvinnor och 800 män, som studerade med studiestartsstöd på grundskolenivå. På gymnasienivå studerade 3 900 personer, 2 560 kvinnor och 1 340 män. Antalet studerande på grundskolenivå minskade med 290 personer och antalet på gymnasienivå med 380 personer.

CSN:s sammantagna bedömning är att studiestartsstödet bidrar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Därmed bidrar studiestartsstödet till ökad social rättvisa. Den utjämnande effekten bedöms dock ha minskat något under 2020 eftersom antalet studerande minskade.

7. Studiestöd för utländska medborgare

7.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd

När en utländsk medborgare ansöker om svenskt studiestöd prövar CSN först om personen uppfyller villkoren för att få rätt till svenskt studiestöd. Utländska medborgare kan antingen beviljas rätt till svenskt studiestöd utifrån nationella bestämmelser eller utifrån EU-rätten. Villkoren som behöver uppfyllas beror bland annat på vilket studiestöd personen ansöker om och om personen ska studera i Sverige eller utomlands.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Utländska medborgare kan dock jämföras med svenska medborgare i de fall de uppfyller något villkor enligt EU-rätten. Utländska medborgare har då rätt till studiestöd för utlandsstudier enligt de villkor som gäller svenska medborgare. Utländska medborgare som uppfyller nationella bestämmelser kan också ha rätt till studiehjälp för utlandsstudier om studierna är förlagda i Norden. De kan också ha rätt till studiemedel för utlandsstudier om studierna utomlands är en del av ett utbytesprogram.

7.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd

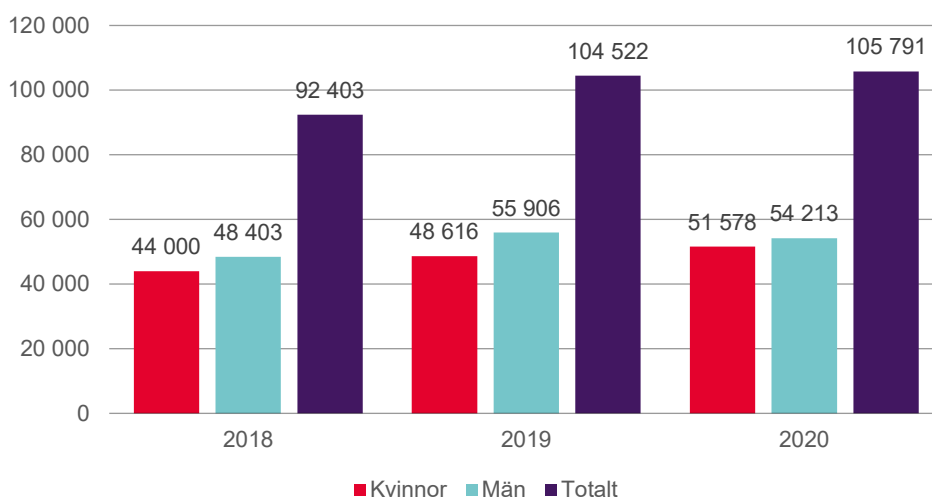
I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som har studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestödet men kan senare ha blivit svenska medborgare. Prövningen av rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till studier under de år som redovisas här, utan prövningen kan ha gjorts vid ett tidigare tillfälle.¹²¹

7.2.1. Fler utländska medborgare med svenskt studiestöd

Under 2020 fick 105 900 utländska medborgare svenskt studiestöd från CSN, vilket motsvarade 11 procent av samtliga som fick studiestöd. Det innebär att andelen utländska medborgare är oförändrad jämfört med 2019.

¹²¹ Utländska medborgare som fick beslut före 19 november 2016, och uppfyllde villkoren enligt nationella bestämmelser, fick vanligtvis tillsvidarebeslut av CSN gällande rätten till studiestöd.

Diagram 7.2 Antal utländska medborgare som beviljats svenskt studiestöd 2018-2020
Fördelade efter kön^{1, 2}

¹ En studerande kan få flera studiestöd under ett år. Det medför att antalet studerande i diagram över studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd blir högre än antalet som redovisas här.

² Uppgift om kön saknas för 92 personer för 2018 samt 85 personer under 2019 och 2020. Dessa ingår inte i diagrammet.

Sedan 2019 har antalet utländska kvinnor som studerar med svenskt studiestöd ökat med 6 procent och antalet män har minskat med 3 procent. År 2020 var andelen män bland de utländska medborgarna som studerade med svenskt studiestöd 51 procent. Det innebär att andelen män minskat med 2 procentenheter sedan 2019. För de utländska medborgare som fick studiestöd 2020 var vanligaste medborgarskapsland Afghanistan (20 procent), följt av Syrien (19 procent) och Eritrea (7 procent).¹²²

7.2.2. Färre utländska medborgare fick studiehjälp

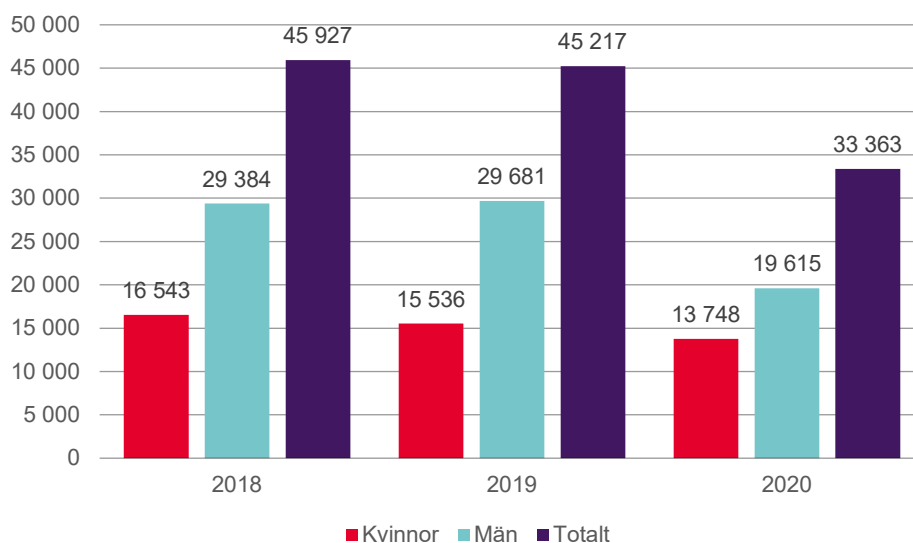
Under 2020 studerade 33 400 utländska medborgare med studiehjälp. Det var en minskning med 11 900 personer, motsvarande 26 procent, jämfört med 2019. Den enskilt viktigaste förklaringen till minskningen är åldersstrukturen bland de utländska medborgarna. Antalet utländska medborgare under 20 år har minskat, och färre är därmed berättigade till studiehjälp.

En majoritet av de utländska medborgare som studerade med studiehjälp var män. Under 2020 uppgick andelen män till 59 procent, vilket var en minskning med 7 procentenheter jämfört med 2019. För de utländska medborgare som studerade med studiehjälp under 2020 var vanligaste medborgarskapslandet Afghanistan (21 procent), Syrien (18 procent) och Somalia (8 procent).¹²³

¹²² Uppgift om medborgarskap saknas för 3 227 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

¹²³ Uppgift om medborgarskap saknas för 802 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

Diagram 7.2 Antal utländska medborgare med studiehjälp 2018-2020
Fördelade efter kön

Under 2020 minskade antalet utländska medborgare med extra tillägg med 10 300 personer, motsvarande 43 procent, jämfört med 2019. Antalet kvinnor minskade med 1 300 personer och antalet män minskade med 9 000 personer. Av de utländska medborgare som studerade med extra tillägg var 68 procent män. Det innebär att andelen män minskat med 8 procentenheter sedan 2019. Av samtliga utländska medborgare som studerade med studiehjälp under 2020 hade 41 procent extra tillägg, vilket var en minskning med 12 procentenheter jämfört med 2019. Den höga andelen utländska medborgare med extra tillägg visar att många av dem lever i hushåll med mycket låga inkomster. Det kan sannolikt bero på att en stor del av de barn och ungdomar som kommer till Sverige som asylsökande är ensamkommande. Majoriteten är också pojkar.¹²⁴

Mindre än 1 procent av samtliga utländska medborgare med studiehjälp hade inackorderingstillägg under 2020.

Under 2020 fick 1 300 personer lärlingsersättning, vilket motsvarar en minskning med 16 procent jämfört med föregående år. Antalet kvinnor ökade med 40 personer och antalet män minskade med 270 personer.

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2020 var det 160 personer som studerade utomlands, vilket var 10 personer fler än 2019.

Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland. Det var 460 utländska medborgare som fick studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan.

¹²⁴ Migrationsverket, tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2020*.

Tabell 7.1 **Antal utländska medborgare¹ med extra tillägg, inackorderingstillägg och lärlingsersättning 2018-2020**
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2018			
Extra tillägg	6 463	18 136	24 599
Inackorderingstillägg	80	113	193
Lärlingsersättning	316	719	1 035
2019			
Extra tillägg	5 634	18 236	23 870
Inackorderingstillägg	107	108	215
Lärlingsersättning	365	1 146	1 511
2020			
Extra tillägg	4 324	9 209	13 533
Inackorderingstillägg	92	70	162
Lärlingsersättning	401	874	1 275

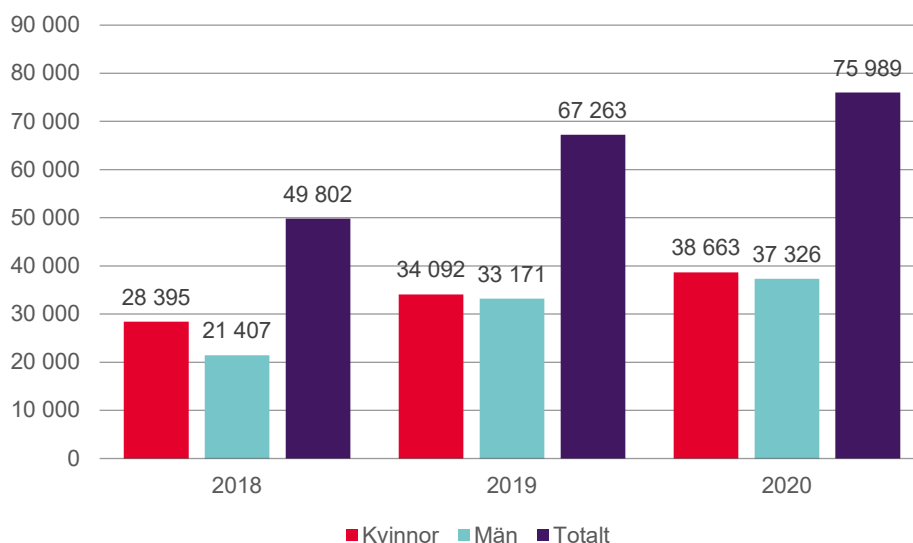
¹ Personer som var utländska medborgare när de ansökte om stödet. Vissa kan senare under året ha fått svenskt medborgarskap.

7.2.3. Fler utländska medborgare med studiemedel

Under 2020 studerade 76 000 utländska medborgare med studiemedel. Det är en ökning med 8 700 personer eller 13 procent jämfört med 2019. Både antalet män och kvinnor ökade med 13 procent. Den enskilt viktigaste förklaringen till ökningen är åldersstrukturen bland de utländska medborgarna. Antalet utländska medborgare som är över 20 år har ökat och fler har därmed möjlighet att få studiemedel. För de utländska medborgare som studerade med studiemedel 2020 var vanligaste medborgarskapsländerna Afghanistan (22 procent), Syrien (20 procent) och Eritrea (8 procent).¹²⁵

¹²⁵ Uppgift om medborgarskap saknas för 2 309 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

Diagram 7.3 Antal utländska medborgare med studiemedel 2018-2020
Fördelade efter kön.¹

¹ Uppgift om kön saknas för färre än 3 personer under 2019. Dessa ingår inte i diagrammet.

Bland de utländska medborgarna med studiemedel är det något fler kvinnor än män. Under 2020 uppgick andelen kvinnor till 51 procent, vilket är samma andel som under föregående år.

Tabell 7.2 Antal och andel utländska medborgare med studiemedel 2020.
Fördelade efter kön och utbildningsnivå, andelar i procent.^{1,2}

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Totalt ³
Kvinnor				
-Antal	13 555	21 065	11 474	34 092
-Andel	35	54	30	
Män				
-Antal	9 205	25 458	8 264	33 171
-Andel	25	68	22	

¹ Uppgift om kön saknas för färre än 3 personer under 2020. Dessa ingår inte i diagrammet.

² En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan av andelarna blir därför större än 100 procent.

³ Nettoräknat.

Studier på gymnasienivå är vanligast bland utländska medborgare med studiemedel. Under 2020 studerade 54 procent av kvinnorna och 68 procent av männen på gymnasienivå.

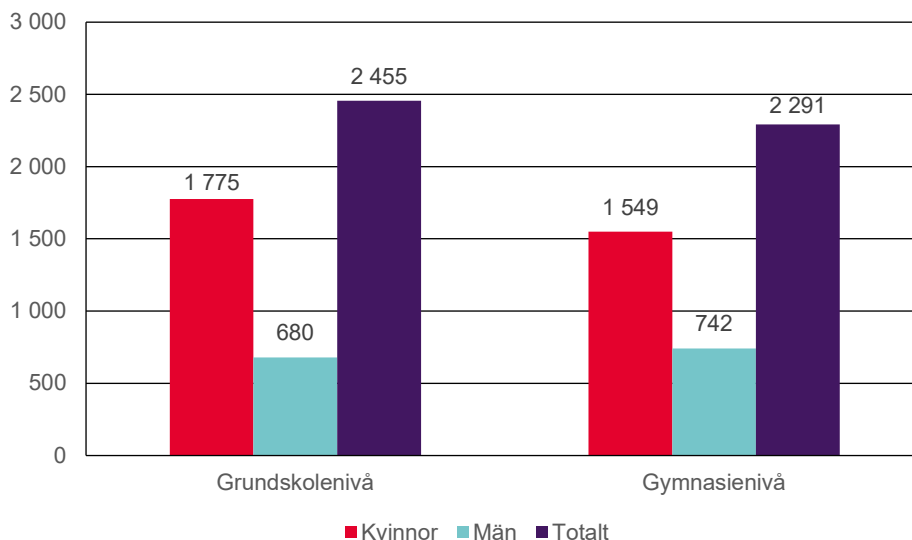
Av de utländska medborgarna med studiemedel var det 880 studerande som fick studiemedel för studier utomlands under 2020. Det var en ökning med 20 personer jämfört med 2019. För de utländska medborgare som studerade med studiemedel utomlands under 2020 var vanligaste medborgarskapsländerna Polen (21 procent) samt Storbritannien och Tyskland (8 procent vardera).¹²⁶

¹²⁶ Uppgift om medborgarskap saknas för 18 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

7.2.4. Färre utländska medborgare med studiestartsstöd

Under 2020 var det 3 900 utländska medborgare som fick studiestartsstöd vilket är en minskning med 500 personer eller 12 procent jämfört med 2019. Av de utländska medborgarna med studiestartsstöd studerade 52 procent på grundskolenivå.

Diagram 7.4 Antal utländska medborgare med studiestartsstöd 2020
Fördelat efter kön och utbildningsnivå¹

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan överstiger därför antalet utländska medborgare med studiestartsstöd under 2020.

Av de utländska medborgare som studerade med studiestartsstöd under 2020 hade de flesta medborgarskap i Syrien (52 procent), Eritrea (11 procent) och Afghanistan (7 procent).¹²⁷

7.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över prövningen av utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd under 2020.¹²⁸ Det innebär att vi redovisar siffror om de utländska medborgare som fått beslut, bifall eller avslag, om rätten till svenskt studiestöd enligt nationella bestämmelser eller enligt EU-rätten. De utländska medborgare som omfattas av särskilda skäl enligt de nationella bestämmelserna är exempelvis personer som har uppehållsrätt eller uppehållstillstånd grundat på familjeanknytning till en förälder. Även studerande som har en särskild förordnad vårdnadshavare eller som är placerad i familjehem eller på institution (exempelvis HVB-hem) omfattas av särskilda skäl till och med det år hen fyller 20 år.

¹²⁷ Uppgift om medborgarskap saknas för 261 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

¹²⁸ Alla utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även utländska medborgare som tidigare har haft svenskt studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut fattat före 2020 ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod och det därmed prövats på nytt om de har rätt till svenskt studiestöd. För ytterligare information om prövningen av de nationella bestämmelserna om rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7.

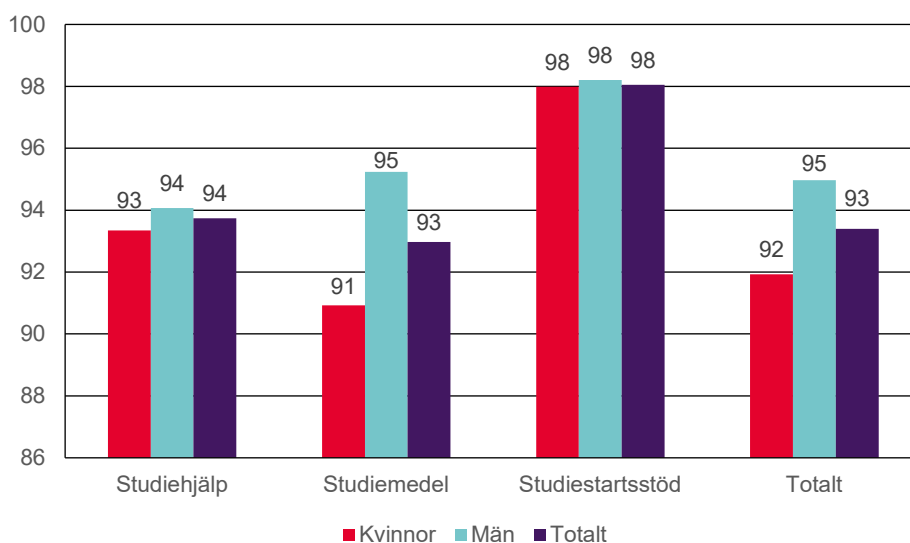
Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Detta leder till fler beslut på grund av att en person kan komma att prövas flera gånger under året.

7.3.1. Fler utländska medborgare prövas för rätt till svenskt studiestöd

Under 2020 prövade CSN 78 100 utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 6 procent eller 4 700 personer jämfört med 2019. Andelen kvinnor som prövades var 51 procent vilket var en ökning med 4 procentenheter jämfört med föregående år.

Totalt uppfyllde 93 procent av de sökande, 73 000 personer, villkoren för rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare under 2020. Av dessa var det 6 100 personer, motsvarande 8 procent, som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dem som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten var 64 procent kvinnor.

Diagram 7.5 Andel utländska medborgare som uppfyllt villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2020
Fördelat efter kön och typ av studiestöd. Andelar i procent.¹

¹ Observera att axeln är bruten och börjar vid 86.

Av alla som prövades ansökte 20 800 personer om studiehjälp, 54 400 personer om studiemedel och 3 500 personer om studiestartsstöd.¹²⁹ Antalet utländska medborgare som under 2020 ansökte om studiehjälp minskade med 5 000 personer medan antalet som ansökte om studiemedel respektive studiestartsstöd ökade med 9 200 respektive 360 personer jämfört med 2019.

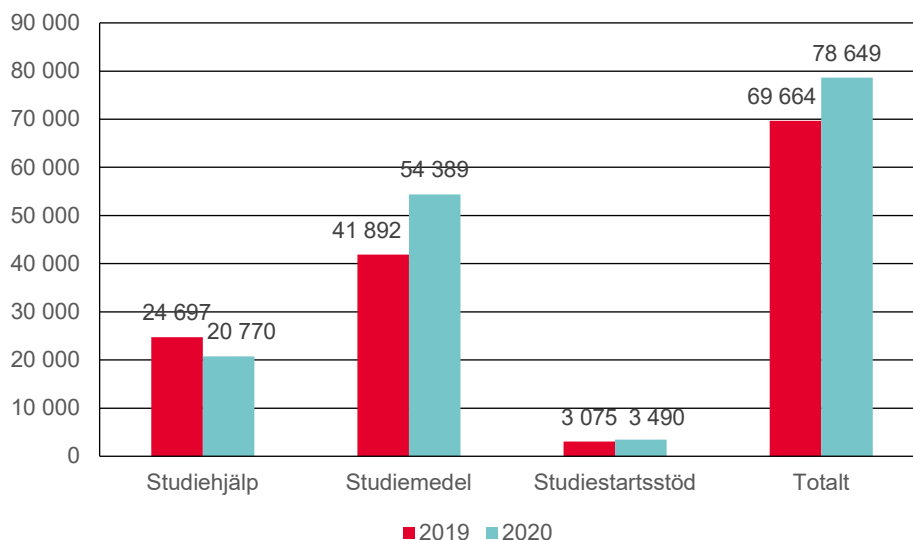
Av dem som ansökte om studiehjälp var 55 procent män och 45 procent var kvinnor. Andelen kvinnor ökade med 5 procentenheter jämfört med 2019. Av dem som ansökte om studiemedel var 53 procent kvinnor, vilket är en ökning med 2

¹²⁹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori.

procentenheter. Av dem som ansökte om studiestartsstöd var 71 procent kvinnor. Bland dessa sökande ökade andelen kvinnor med 11 procentenheter.

Studiestartsstödet står för den högsta andelen utländska medborgare som uppfyller villkoren för svenskt studiestöd, utifrån antalet prövade ärenden. Det beror sannolikt på att kommunerna rekryterar personer som de anser uppfyller kraven för stödet innan ansökan skickas in till CSN.

Diagram 7.6 Antal utländska medborgare som prövats och beviljats rätt till svenskt studiestöd, 2019-2020¹
Fördelade på typ av stöd

¹ En person kan komma att prövas flera gånger under året och därför förekomma fler än en gång i tabellen.

Personer med utländskt medborgarskap, som prövats för och befunnits ha rätt till svenskt studiestöd, har ökat de senaste åren. Den huvudsakliga anledningen till att fler prövas är att CSN från och med november 2016 endast fattar tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Ytterligare en anledning är den relativt stora invandringen till Sverige.

7.3.2. Rätten till svenskt studiestöd för utländska medborgare som ansökt om studiehjälp

Det finns vissa skillnader i regelverket för utländska medborgare beroende på vilket stöd den studerande ansöker om och hur gammal personen är. En person som var yngre än 20 år när hen invandrade till Sverige, och som har en föräldraanknytning hit, kan omfattas av fler villkor enligt de nationella bestämmelserna än en studerande som är äldre än 20 år. En person som ansöker om studiehjälp kan även omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel eller studiestartsstöd, exempelvis har barn till migrerande arbetstagare rätt till studiestöd.

Under 2020 var det 20 700 personer som ansökte om studiehjälp och prövades för rätten till svenskt studiestöd¹³⁰. Av de 19 400 utländska medborgare som uppfyllde villkoren för svenskt studiestöd var 55 procent män.

¹³⁰ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året.

Av de utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd prövades under 2020, var det 80 personer som ansökte om studiehjälp för studier utomlands. Av dem uppfyllde 70 personer villkoren för utländska medborgare.

Av de personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiehjälp som utländska medborgare, uppfyllde 7 procent dessa enligt de EU-rättsliga villkoren.

Tabell 7.3 Antal personer som ansökt om studiehjälp och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2020
Fördelade på kön och bifallsgrund.¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ²	3 710	4 875	8 585
Permanent uppehållstillstånd övriga ³	1 600	1 723	3 323
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁴	1 317	1 816	3 133
Familjeanknytning ⁵	1 265	1 344	2 609
Sysselsättning ⁶	0
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	165	163	328
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	588	610	1 197
Varaktigt bosatta	42	48	90
Associeringsavtal ⁷	44	37	81
Gästforskardirektiv	3	4	7
Arbetstagare	..	0	..
Anhörig till arbetstagare	28	34	62
Övriga ⁸	4	5	9

¹ Tabellen har sekretessgranskats och kolumner med färre antal än 3 har ersatts med ..

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁴ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 2, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

⁸ Gruppen innefattar familjemedlemmar till personer som har fått EU-blåkort, ICT- tillstånd eller ICT- tillstånd för rörlighet för längre vistelse.

Av de utländska medborgare som uppfyllde något nationellt villkor hade de flesta permanent uppehållstillstånd i Sverige och av dessa hade 72 procent uppehållstillstånd som flykting eller anhörig till flykting. Antalet studerande som fick studiehjälp baserat på permanent uppehållstillstånd minskade med 4 300 personer, eller 26 procent jämfört med 2019. Antalet studerande som fick studiehjälp baserat på familjeanknytning minskade med 430 personer, eller 14 procent jämfört med 2019.

Av dem som uppfyllde rätten till studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 83 procent permanent uppehållsrätt. En EU/EES-medborgare får vanligtvis permanent uppehållsrätt om hen vistats legalt i Sverige i fem år utan uppehåll.

7.3.3. Rätten till svenskt studiestöd för utländska medborgare som har ansökt om studiemedel

Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon föräldraanknytning i landet, omfattas av färre bestämmelser om svenskt studiestöd än yngre sökande. Det gör att personer som är över 20 år har färre möjligheter att uppfylla villkoren för att få rätt till studiestöd.

Under 2020 prövades rätten till svenskt studiestöd för 54 400 utländska medborgare som ansökte om studiemedel.¹³¹ Av dem som prövades uppfyllde 50 600 personer villkoren, varav andelen kvinnor var 51 procent. Andelen kvinnor som uppfyllde villkoren för rätten till svenskt studiestöd har ökat med 6 procentenheter sedan 2019.

Det var 990 utländska medborgare som under 2020 prövades för rätt till svenskt studiestöd för studier utomlands. Av dem uppfyllde 730 personer, 73 procent, villkoren för rätt till svenskt studiestöd. Antalet utländska medborgare som fick bifall för studier utomlands ökade med 80 personer, motsvarande 12 procent.

¹³¹ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året.

Tabell 7.4 Antal personer som ansökt om studiemedel och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2020.
Fördelade på kön och bifallsgrund¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ²	9 292	8 953	18 245
Permanent uppehållstillstånd övriga ³	7 955	2 588	10 887
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁴	2 802	10 664	13 466
Familjeanknytning ⁵	1 300	459	1 759
Sysselsättning ⁶	1 397	353	1 750
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	273	149	422
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	1 688	770	2 458
Varaktigt bosatta	118	75	193
Associeringsavtal ⁷	7	8	15
Arbetstagare	637	350	987
Anhörig till arbetstagare	731	256	987

¹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁴ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 2, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av samtliga med permanent uppehållstillstånd hade 63 procent, 18 200 personer, status som flykting eller anhörig till flykting. Det är en ökning med 3 000 personer jämfört med 2019.

Av dem som hade rätt till svenskt studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 53 procent permanent uppehållsrätt, 21 procent var migrerande arbetstagare i Sverige och 21 procent var anhöriga till en migrerande arbetstagare i Sverige.

7.3.4. Fler utländska medborgare har ansökt om studiestartsstöd

Under 2020 prövades 3 500 utländska medborgare för rätten till svenskt studiestöd då de ansökt om studiestartsstöd.¹³² Det är en ökning med 400 personer jämfört med 2019. Av dem som prövades var det 98 procent som uppfyllde villkoren. Bland dem som uppfyllde villkoren var andelen kvinnor 71 procent vilket är en ökning med 11 procentenheter jämfört med 2019.

De flesta som uppfyllde villkoren för rätt till studiestartsstöd som utländska medborgare under 2020, uppfyllde denna rätt enligt de nationella villkoren och hade permanent uppehållstillstånd. En klar majoritet av de med permanent uppehållstillstånd, 85 procent, hade i sin tur status som flykting eller anhörig till flykting.

Av de utländska medborgare som hade rätt till studiestartsstöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 81 procent permanent uppehållsrätt. Under 2020 var 82 procent av de utländska medborgare som uppfyllde de EU-rättsliga villkoren kvinnor.

¹³² En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året.

Tabell 7.5 **Antal personer som ansökt om studiestartstöd och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2020**
Fördelade på kön och bifallsgrund ^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ³	1 638	552	2 190
Permanent uppehållstillstånd Övriga ⁴	312	81	393
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁵	433	331	764
Familjeanknytning ⁶	7
Sysselsättning ⁷	19	5	24
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	9	6	15
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	19	7	26
Varaktigt bosatta	8
Arbetstagare	..	0	..
Anhörig till arbetstagare	4

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med ..

² En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁵ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 3, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

8. Återkrav

8.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än hen meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. CSN ska inte fatta beslut om återkrav om den studerande tagit emot pengarna i så kallad god tro, det vill säga om hen inte har förstått att utbetalningen var felaktig. Vid en inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. På återkrav av studiemedel utgår ränta från den dag pengarna betalas ut. Under 2020 var räntan på återkrav 2,16 procent. CSN medger betalningsplaner om det finns skäl för detta.

I vissa fall får ett beslut om studiemedel ändras så att felaktigt utbetalda belopp dras av från kommande utbetalningar. Redovisningen i detta kapitel omfattar inte sådana avräkningar.¹³³

Studerande på gymnasienivå kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir hen själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerat.

Ibland kan det finnas möjlighet att justera felaktigt utbetalad studiehjälp mot kommande utbetalningar inom samma läsår. Beslut om justeringar är inga återkrav och ingår inte heller i detta avsnitt.

8.2. Återkravsbeslut och orsaker

Under 2020 fattade CSN 65 000 beslut om återkrav, vilket är en minskning med 3 500 beslut eller med 5 procent, jämfört med 2019. Antalet beslut om återkrav har framförallt minskat inom stödformen studiehjälp. Detta beror främst på att andelen studerande som får sina utbetalningar stoppade på grund av ogiltig frånvaro minskat (se avsnitt 4.2.1). Inom stödformen studiemedel har antalet återkrav ökat något.

¹³³ Under 2020 avräknades på detta sätt 83 miljoner kronor för 18 400 studiemedelstagare.

Ökningen beror delvis på fler återkrav orsakade av inkomster över fribeloppsgränsen¹³⁴ (se även avsnitt 5.5.3).

Tabell 8.1 Antal beslut om återkrav, 2016–2020

Fördelat efter stödform

Beslutsår	Studiehjälp ¹	Studiemedel	Studiestartsstöd ²	Totalt
2016	16 690	38 288	-	54 978
2017	18 456	41 179	16	59 642
2018	20 373	44 161	375	64 748
2019	21 296	46 810	697	68 495
2020	16 476	48 270	534	65 043

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

² Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017.

Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017 och betalades ut till 5 900 personer under 2020. Eftersom stödet är relativt nytt är antalet beslut om återkrav av utbetalningar inom denna stödform fortfarande jämförelsevis lågt. Antalet beslut minskade också något under 2020.

Antalet personer som får ett beslut om återkrav är lägre än antalet beslut om återkrav. Även antalet personer som fick ett återkravsbeslut minskade under 2020 jämfört med 2019, med 4 000 personer för studiehjälp och med 150 personer för studiestartsstöd. Antalet studerande med studiemedel som fick ett beslut om återkrav under 2020 ökade med 730 personer. När det gäller återkrav av studiehjälp minskade antalet män som fick återkravsbeslut med 21 procent, medan antalet kvinnor minskade med 25 procent. För studiemedel ökade antalet män som fick återkravsbeslut med 7 procent, medan antalet kvinnor minskade med 2 procent.

Tabell 8.2 Antal studerande som fått återkravsbeslut, 2019-2020

Fördelat efter stödform och år

	2019			2020		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Studiehjälp¹						
-Antal personer med återkrav	6 508	11 235	17 743	4 883	8 839	13 722
Studiemedel						
-Antal personer med återkrav	21 034	15 121	36 155	20 659	16 223	36 882
Studiestartsstöd						
-Antal personer med återkrav	287	316	603	263	186	449

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

Totalt beslutades återkrav för 544 miljoner kronor under 2020. Det genomsnittligt återkrävda beloppet per återkravsbeslut, exklusive ränta, var 8 400 kronor. Det är en

¹³⁴ Efterkontrollen avser inkomstår 2018.

ökning med 600 kronor sedan 2019. För återkrav av studiehjälp var det genomsnittligt återkrävda beloppet 1 200 kronor, för återkrav av studiemedel 10 800 kronor och för studiestartsstöd 8 400 kronor.

Den vanligaste orsaken till ett beslut om återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med CSN:s efterkontroll av inkomster. Denna beslutsorsak gäller endast återkrav av studiemedel och studiestartsstöd¹³⁵. Inkomster över fribeloppsgränsen ger också de högsta genomsnittliga återkravsbeloppen.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt sett. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp. Eftersom studiehjälpsbeloppen är lägre än de belopp som beviljas i form av studiemedel eller studiestartsstöd är det genomsnittligt återkrävda beloppet betydligt lägre för återkrav på grund av ogiltig frånvaro jämfört med återkrav av andra orsaker.

Tabell 8.3 Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, 2020
Fördelat efter orsak, belopp i kronor

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst ^{1,2}	21 678	13 591
Ogiltig frånvaro ³	12 493	1 242
Minskad studieomfattning	11 559	8 484
Studieavbrott	11 709	7 317
Inkomständring	1 566	10 881
Övrigt	6 038	5 522
Totalt	65 043	8 368

¹ Varav 515 återkravsbeslut avser tilläggsån, då inkomsten vid efterkontrollen visat sig vara för låg för att ge rätt till tilläggsån. Efterkontrollen avser inkomstår 2018.

² Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

³ Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp.

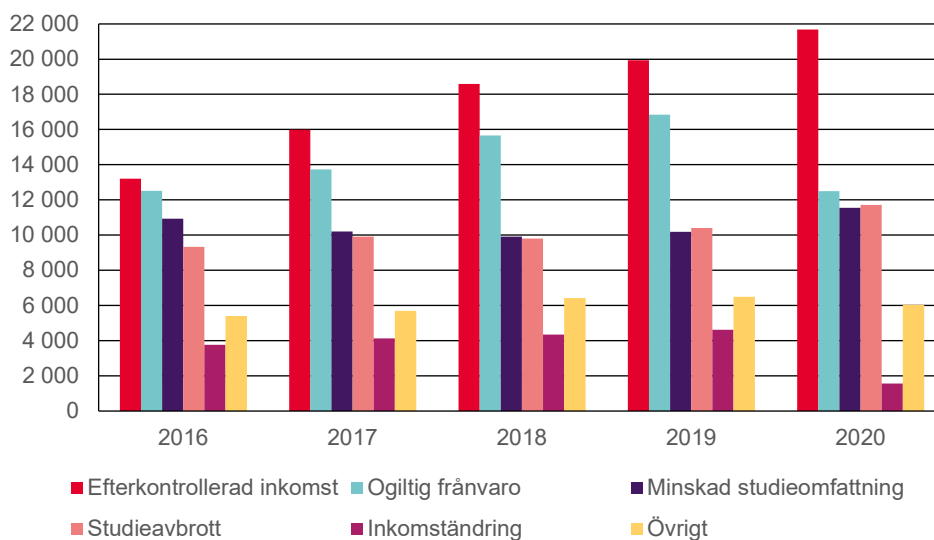
Antalet återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ökade med 9 procent under 2020. Av de återkrav som beslutades under året berodde 33 procent på efterkontrollerad inkomst.¹³⁶

Under 2016 minskade antalet återkravsbeslut som berodde på efterkontrollerad inkomst. Det berodde på att fribeloppet höjdes 2014, vilket var det inkomstår som efterkontrollerades under 2016. Antalet återkravsbeslut på grund av efterkontrollerad inkomst har sedan ökat igen, och överstiger nu åter antalet återkravsbeslut före den höjning av fribeloppet som gjordes 2014.

¹³⁵ Den första efterkontrollen av inkomst avseende studiestartsstöd gjordes under våren 2020.

¹³⁶ Efterkontrollen avser inkomstår 2018.

Diagram 8.1 Antal återkravsbeslut, 2016-2020
Fördelat efter orsak¹

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel och beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp.

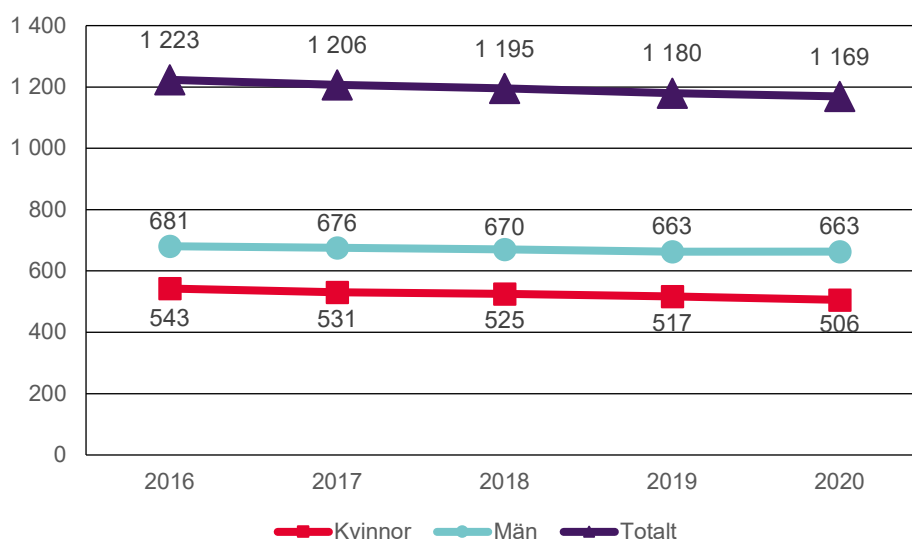
Antalet återkravsbeslut som beror på efterkontrollerad inkomst, minskad studieomfattning och studieavbrott har ökat. För övriga beslutsorsaker har antalet återkravsbeslut minskat. Antalet återkrav med anledning av ogiltig frånvaro minskade med 26 procent och antalet återkrav som berodde på inkomständring minskade med hela 66 procent.

8.3. Återkravsskulder

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2020. Fordran har minskat med 1 procent jämfört med 2019. Männens andel av återkravsfordran var 57 procent, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019.

Diagram 8.2 Återkravsfordran, 2016–2020

Fördelat efter kön och totalt, per den 31 december, miljoner kronor

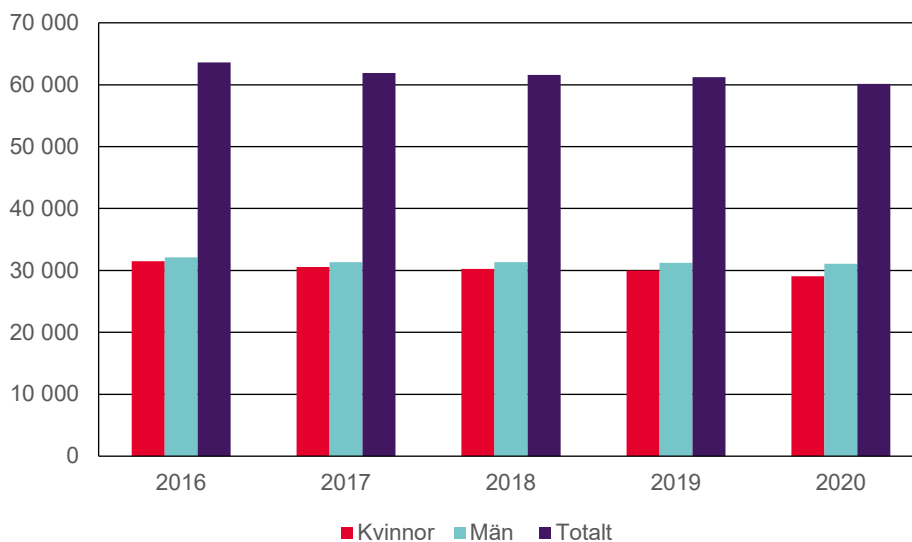

Vid utgången av 2020 fanns det 81 100 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 14 400 kronor. Genomsnittsbeloppet har ökat med 100 kronor sedan 2019.

Återkravsskulderna var fördelade på 60 100 personer, vilket är en minskning med 1 100 personer sedan 2019. Antalet personer med återkrav har minskat varje år de senaste fem åren. Av personerna som hade en återkravsskuld 2020 var 48 procent kvinnor och 52 procent män.

Diagram 8.3 Antal personer med en återkravsskuld, 2016-2020

Fördelat efter kön och totalt, per den 31 december

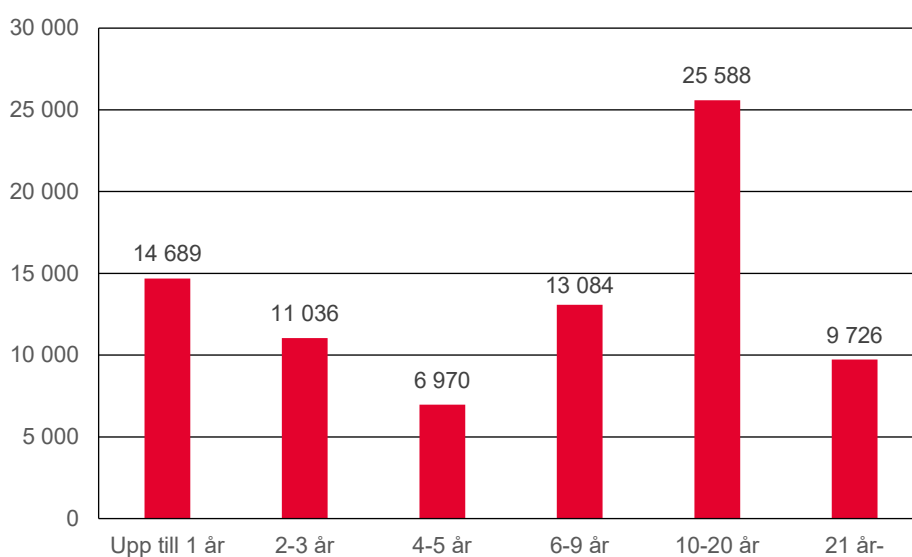

Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 19 400 kronor vid utgången av 2020, vilket var drygt 100 kronor mer än året innan. Återkravsskulderna är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som har beslutats. Detta beror dels på att

många återkravsskulder är gamla och på att ränta har tillkommit under många år, och dels på att lägre skulder oftare betalas omgående.

Vid utgången av 2020 var 44 procent av återkraven minst 10 år gamla. Gamla återkravsskulder är i genomsnitt högre än nya återkravsskulder. Den genomsnittliga återkravsskulden bland återkraven som är upp till ett år gamla är 11 800 kronor, medan den genomsnittliga skulden för återkrav som är 21 år eller äldre är 24 000 kronor.

Diagram 8.4 Antal återkravsskulder den 31 december 2020, Fördelat efter skuldernas ålder¹

¹ Återkravsskuldens ålder avser tid sedan skuldens uppläggningsdatum. I detta diagram redovisas återkravsskulderna som fanns den 31 december 2020, och deras ålder den 11 januari 2021. I publikationer av Studiestödet för år före 2018 har återkravens ålder avsett tid sedan det studiehalvår som återkravet gällde.

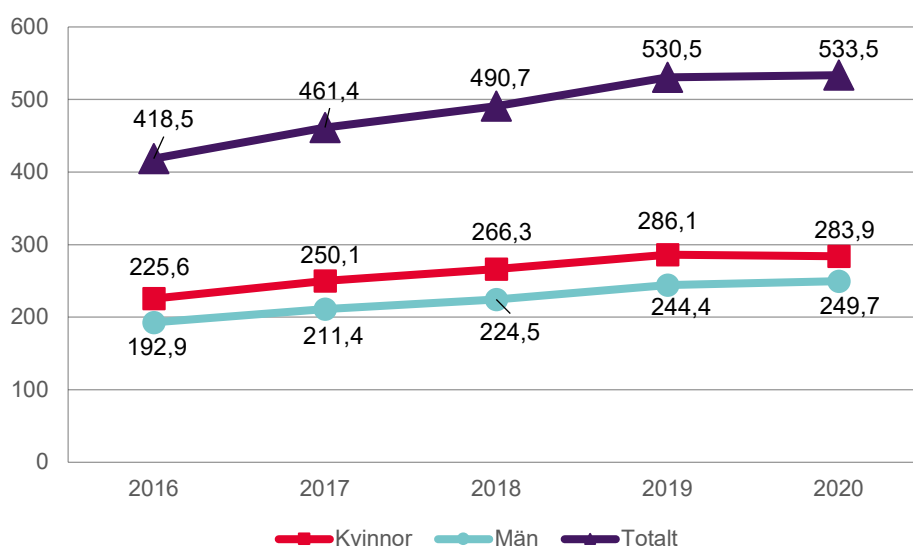
Ju äldre återkravsskulderna är, desto högre andel av skulderna utgörs av räntor och avgifter. Den del av återkravsfordran som är upp till ett år gammal utgörs till 3 procent av räntor och avgifter. Den del av fordran som är mellan 10 och 20 år gammal består till 38 procent av räntor och avgifter, och den del av fordran som är 21 år eller äldre utgörs till 59 procent av räntor och avgifter.

CSN beräknar årligen reserveringar för förluster för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar anslaget för konstaterade förluster för återkrav först det år då avskrivning av återkravet sker. Av den utestående fordran för återkrav har 658 miljoner kronor reserverats 2020, vilket är 20 miljoner kronor mindre jämfört med 2019. Det belopp som har reserverats utgör 58 procent av den totala fordran för återkrav, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2019.

8.4. Betalning av återkrav

Under 2020 betalade personer med återkrav in 534 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 3 miljoner kronor mer än under 2019.

Diagram 8.5 Inbetalt belopp på återkrav, 2016–2020
Fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor

Män betalar in ett lägre belopp än kvinnor, trots att männens andel av den totala återkravsfordran är högre än kvinnornas. Under 2020 stod män för 47 procent av inbetalningarna, medan deras andel av återkravsfordran vid årets slut var 57 procent.

Fördelningen av antalet återkrav per återkravsorsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2020 beror 31 procent, 24 800 återkrav, på studieavbrott. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 18 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd, inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta återkravet direkt.

Tabell 8.4 Andel av fattade beslut 2020 respektive återkravsskulder den 31 december
Fördelat efter återkravsorsak, andelar i procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna
Efterkontrollerad inkomst ¹	33	14
Ogiltig frånvaro ²	19	14
Minskad studieomfattning	18	23
Studieavbrott	18	31
Inkomständring	2	0,4
Övrigt	9	10
Uppgift saknas ³	-	9

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

² Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

³ För återkravsbeslut före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 84 procent slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2020. Andelen har ökat med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel under 2020 var det 77 procent som hade slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Andelen är i stort sett oförändrad jämfört med 2019. Andelen som hade slutreglerat sitt återkrav var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än bland män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora för de olika återkravsorsakerna. Av dem som fick ett återkrav på grund av anmäld inkomständering hade 92 procent slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Av dem som fick ett återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 82 procent slutreglerat sitt återkrav. De som i lägst utsträckning slutreglerar sina återkrav under samma år som återkravet uppkommer är de som avbryter sina studier eller minskar sin studieomfattning. Andelen slutreglerade återkrav var 67 procent för båda dessa återkravsorsaker under 2020.

Av återkravsskulderna den 31 december 2020 fanns 24 procent hos Kronofogden eller hos ett inkassoföretag. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med år 2019.

9. Återbetalning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Samtidigt slår målen för studiestödet fast att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid. För att målen ska uppnås är det alltså viktigt att den del av studiestödet som utgörs av lån återbetalas.

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och att återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlas i kapitel 8.

9.1. Återbetalningsregler

9.1.1. Tre lånetyper

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001)

Lånetypen studiemedel, som lämnades före 1989, är utformad som ett annuitetsliknande lån. Detta lån betalar låntagaren normalt tillbaka innan 50 års ålder.

Lånetypen studielån, som lämnades mellan 1989 och 2001, har en inkomstbaserad återbetalning. Det innebär att låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt det senaste beslutet om slutlig skatt.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som CSN betalar ut lånet. Räntan för annuitetslånet var 0,16 procent under 2020.¹³⁷ Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år, eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på:

- skuldens storlek
- räntan för året
- antalet år som återbetalningen beräknas pågå
- ett uppräkningsstal

Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

¹³⁷ Samma ränta gäller även för lånetypen studielån.

Samtliga lånetyper kan sägas upp till omedelbar betalning i de fall där låntagaren inte betalar på sitt lån, trots påminnelser och krav. Uppsagda lån redovisas under den lånetyp som har sagts upp.¹³⁸ Uppsagda lån ingår inte i uppgifter om årsbelopp, återbetalningsgrad eller nedsättning, eftersom låntagare med uppsagda lån inte debiteras något årsbelopp.

9.1.2. Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

Inom samtliga tre lånetyper finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som är återbetalningsskyldig för sitt lån kan få nedsättning av årsbeloppet om hen på nytt studerar med studiemedel, studiestartsstöd eller med utbildningsbidrag för doktorander.¹³⁹ Grundutbildning med värnplikt längre än 60 dagar, enligt lagen om totalförsvarsplikt, eller deltagande i en utbildning till reserv- eller yrkesofficer ger också rätt till nedsättning.

Låntagare med låga inkomster har möjlighet att ansöka om och få nedsättning med hänsyn till sin inkomst. För låntagare med annuitetslån kan till exempel årsbeloppet sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.¹⁴⁰ Den som vid en beräkning av inkomsten på detta sätt får ett årsbelopp som understiger det tidigare årsbeloppet med 1 419 kronor¹⁴¹ kan beviljas nedsättning med hänsyn till sin inkomst. En efterkontroll av inkomsten sker gentemot taxeringen för året.

Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd. CSN har från och med mars 2020 även ansett att det har funnits synnerliga skäl till nedsättning om låntagarens betalningsförmåga har påverkats av covid-19-pandemin. Årsbeloppet kan då sättas ned under den period som låntagarens ekonomi påverkas av pandemin.

I vissa fall kan en studieskuld skrivas av helt eller delvis. En avskrivning av annuitetslån kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivningen vid 65 års ålder eller om låntagaren avlider. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivna med högst hälften om hen fortsätter sina studier på högskolan.¹⁴² En avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

¹³⁸ Uppsagda lån har inkluderats i siffrorna som redovisas sedan Studiestödet 2018, i tidigare publikationer redovisades uppsagda lån separat.

¹³⁹ Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander upphörde att gälla 2017. De som har fått beslut om utbildningsbidrag för doktorander före 1 juli 2017 har dock även fortsättningsvis rätt till nedsättning till 30 juni 2022.

¹⁴⁰ Till och med det år låntagaren fyller 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. Från och med det år låntagaren fyller 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

¹⁴¹ 3 procent av prisbasbeloppet för 2020.

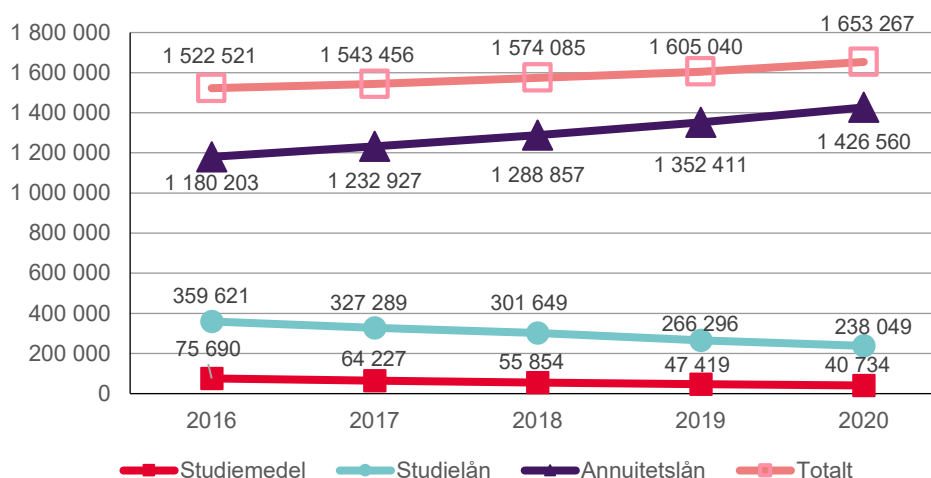
¹⁴² Rätten till avskrivning av lån för behörighetsgivande studier upphörde den 1 januari 2018 men gäller fortfarande de som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå före 2018.

9.2. Låntagare och fordran

9.2.1. Antal låntagare och lån

Den 31 december 2020 fanns det 1 653 300 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 48 200 personer under 2020. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att de nya låntagarna har varit fler än de låntagare som har slutreglerat sina lån. Det totala antalet lån var 1 705 300 stycken.

Diagram 9.1 Antal personer med studieskuld, 2016–2020¹
Fördelat efter lånetyp² och totalt³

¹ Den 31 december respektive år.

² Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån. Nettoräknat antal.

³ Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

Antalet låntagare minskar naturligt nog för de båda äldre lånetyperna, medan de ökar för den nuvarande lånetypen annuitetslån. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 74 100 personer under 2020, trots att 40 700 låntagare slutreglerade sina annuitetslån under året.

Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Andelen kvinnor var högst inom lånetypen studielån (61 procent kvinnor och 39 procent män). Andelen kvinnor var lägst inom lånetypen annuitetslån, där 58 procent av låntagarna var kvinnor och 42 procent var män.

Könsfördelningen bland låntagarna med annuitetslån har varit oförändrad de senaste åren. Inom lånetypen studielån har det successivt skett en svag minskning av andelen män de senaste tio åren. Det beror på att män med lånetypen studielån har högre genomsnittliga årsbelopp¹⁴³ och därmed slutreglerar sina lån i något snabbare takt än kvinnor. Andelen kvinnor inom den äldsta lånetypen studiemedel ökade under många år, men sedan 2016 har andelen kvinnor inom denna lånetyp istället minskat något.

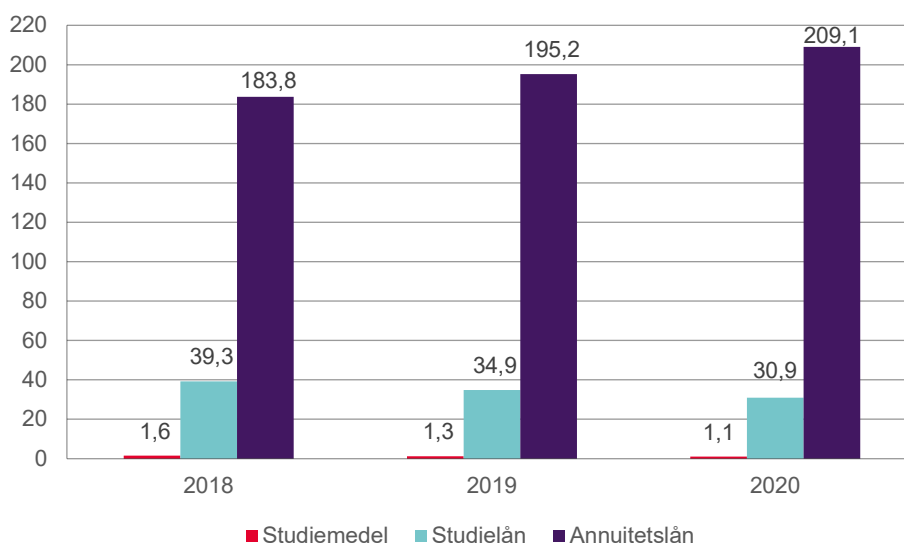
¹⁴³ Att män har högre genomsnittligt årsbelopp än kvinnor inom lånetypen studielån beror på att de har högre genomsnittlig inkomst än kvinnor (se avsnitt 9.3.2 om årsbelopp och 9.4 om låntagares inkomster).

De flesta låntagare har bara en lånetyp. Antalet låntagare som bara har ett lån ökar i takt med antalet nya studiemedelstagare med annuitetslån, samtidigt som låntagare med flera lånetyper slutreglerar sina lån. Vid ingången av 2021 hade 97 procent av låntagarna endast en lånetyp, varav fyra av fem hade lånetypen annuitetslån. Ungefär 50 700 personer hade två lånetyper, vilket är en minskning med 15 procent jämfört med januari 2020. Den vanligaste kombinationen var lånetyperna annuitetslån och studielån. Antalet låntagare med tre lånetyper uppgick till knappt 700 personer.

9.2.2. Fordran på lån

Den utestående fordran var 241,1 miljarder kronor¹⁴⁴ för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån den 31 december 2020, inklusive uppsagda lån och avgifter. Kvinnors andel av den totala fordran för lån är 59 procent.

Diagram 9.2 Utestående fordran¹ av lån för studier, 2018–2020²
Fördelat efter lånetyp³, miljarder kronor

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Den 31 december respektive år.

³ Uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas uppsagda annuitetslån samman med lånetypen annuitetslån.

Fordran ökade med 9,7 miljarder kronor under 2020, vilket är en ökning med 4 procent från föregående år.

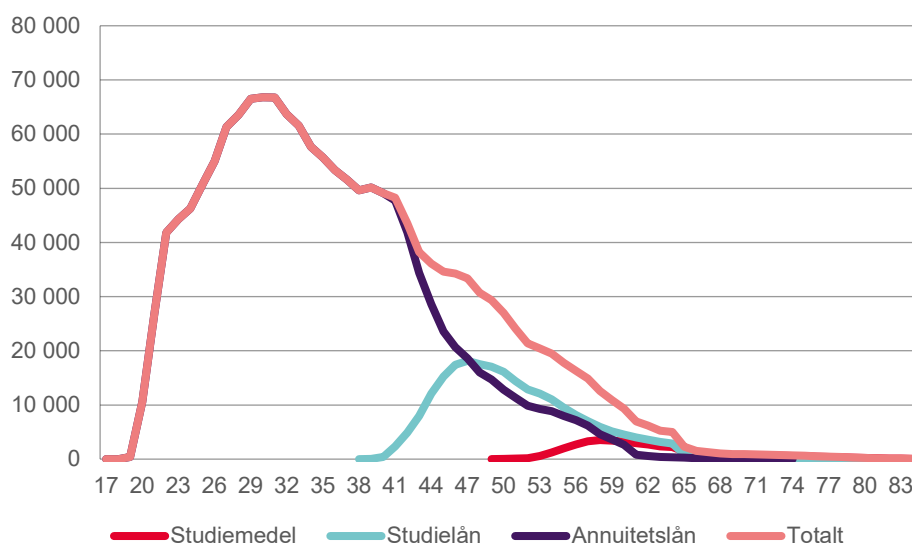
Fordran ökar inom lånetypen annuitetslån, medan den minskar inom de två äldre lånetyperna. Det beror på att det endast är annuitetslånet som fortfarande betalas ut.

Den främsta orsaken till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån är större än inbetalningarna. Under 2020 betalade CSN ut 23,2 miljarder kronor i form av lån medan inbetalningarna av lån var 13,4 miljarder kronor.

¹⁴⁴ Inklusive kapitaliserad ränta. Den totala utestående lånefordran var 241,7 miljarder kronor. I detta belopp ingår lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, uppsagda lån, studielån enligt studiehjälpsreglementet (beviljade 1964-1973) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

Jämfört med utgången av 2019 har den utestående fordran för avgifter inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹⁴⁵ ökat med 4 procent till 1,9 miljarder kronor. Att fordran för avgifter ökar beror på att många av dem som debiteras påminnelseavgifter ofta redan har betalningssvårigheter. Därför ligger påminnelseavgifterna, som uppgår till 450 kronor styck, ofta obetalda under en lång tid.

Diagram 9.3 Antal låntagare, 2020
Fördelat efter lånetyp¹, totalt² och ålder

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

Låntagarnas ålder skiljer sig åt mellan de tre lånetyperna. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Ålderskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomster och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, reserveringar för låneförluster och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

9.2.3. Skuldsättning

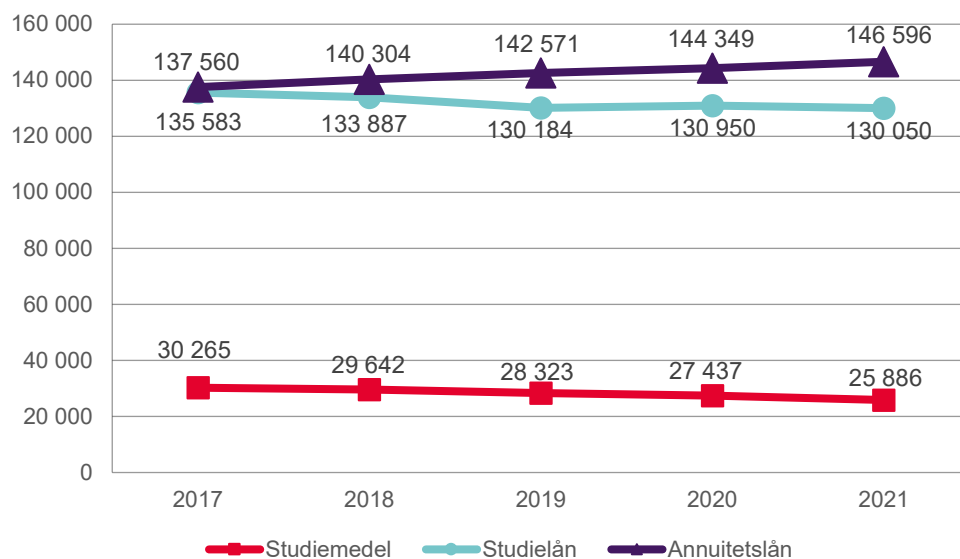
Den 1 januari 2021 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 145 900 kronor, vilket är 1 700 kronor högre än året innan. Den genomsnittliga studieskulden varierar dock mellan lånetyperna. Lägst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studiemedel. Sedan 2017 är det låntagarna med lånetypen annuitetslån som har högst genomsnittlig skuld.

Den främsta orsaken till skillnaderna i genomsnittliga skulder mellan lånetyperna är att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån.¹⁴⁶ De allra flesta med de båda äldre lånetyperna har lämnat studierna bakom sig och betalar i stället av på sina studieskulder.

¹⁴⁵ Inklusivt uppsagda lån.

¹⁴⁶ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 9.2.2.

Diagram 9.4 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, 2017–2021
Fördelat efter lånetyp, belopp i kronor

¹ Den 1 januari respektive år.

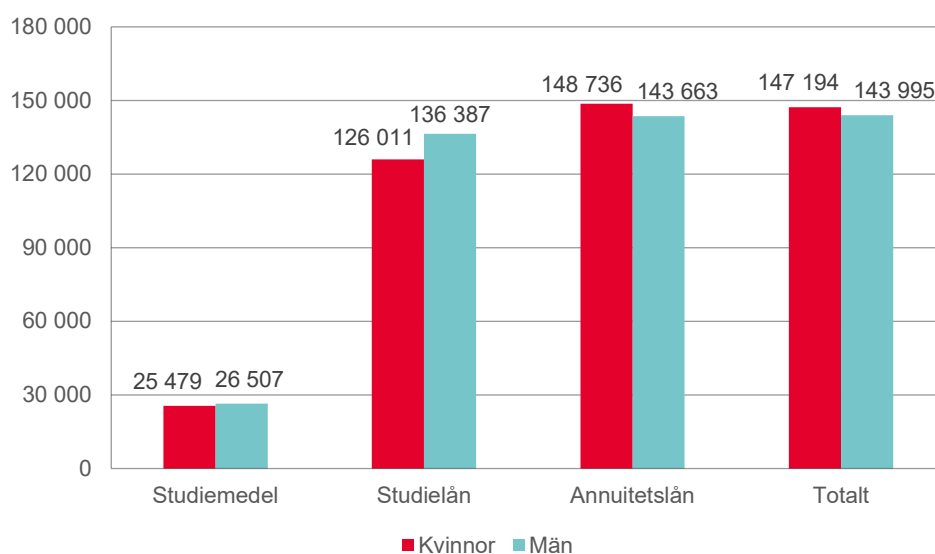
² Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2020, och uppgick till 146 600 kronor vid ingången av 2021.¹⁴⁷

Genomsnittsskulden för studielån minskade åter under 2020 efter att ha ökat något under 2019. Genomsnittsskulden för lånetypen studiemedel fortsatte att minska. För studielån var den genomsnittliga skulden 130 100 kronor vid ingången av 2021, och för lånetypen studiemedel var den 25 900 kronor.

¹⁴⁷ Att den genomsnittliga skulden inom annuitetslån är något högre än den totala genomsnittliga skulden beror på att den senare även innefattar låntagare som har mer än en lånetyp, exempelvis annuitetslån och studielån.

Diagram 9.5 Genomsnittlig skuld, 1 januari 2021
Fördelat efter kön, lånetyp¹ och totalt², belopp i kronor

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Kategorin inkluderar även låntagare med mer än ett lån.

Kvinnor har högre genomsnittlig skuld inom annuitetslån än män. Det beror på att kvinnor i genomsnitt tar lån under något längre tid än män. Den 1 januari 2021 var den genomsnittliga skulden för kvinnor med lånetypen annuitetslån 148 700 kronor och för män 143 700 kronor. Det är en ökning jämfört med året innan för både kvinnor och män, men ökningen är betydligt större bland kvinnor än bland män. Även bland nya återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån hade kvinnor högre genomsnittsskulder än män. Skillnaden vid ingången av 2021 var 15 700 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket de betalar på sina lån. Lånedelen har höjts flera gånger de senaste åren inom lånetypen annuitetslån, vilket leder till en ökad skuldsättning. För att ge en tydligare bild av hur mycket de studerande med lånetypen annuitetslån lånar under studietiden redovisar vi i avsnitt 5.4.4 uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, bland annat fördelat på utbildningsnivå.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel har män högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Detta beror på att lånetyperna är på väg att fasas ut och på att många låntagare med lägre kvarvarande skulder slutreglerar sina lån. Allt eftersom låntagare slutreglerar sina skulder utgörs dessutom de kvarvarande låntagarna i allt högre utsträckning av låntagare som inte betalar enligt betalningsplan. Männen är över-representerade bland dessa. Under 2020 betalade kvinnor och män in ungefär lika stora genomsnittliga belopp, men för samtliga lånetyper betalade kvinnor en större andel i förhållande till den skuld de har, jämfört med män.

9.3. Debitering och inbetalning

9.3.1. Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2020 var det 1 376 500 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 13 600 personer jämfört med 2019. Av de återbetalningsskyldiga låntagarna var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Antalet återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen annuitetslån ökade med 46 300 personer, medan antalet återbetalningsskyldiga med lånetyperna studiemedel och studielån fortsatte att minska. Totalt var 86 procent av alla låntagare återbetalningsskyldiga under 2020.

Den 1 januari 2020 utgjorde återbetalningsskyldiga låntagare 83 procent av alla låntagare med annuitetslån, medan deras andel av fordran var 85 procent av den totala fordran på annuitetslånet. Året innan utgjorde de återbetalningsskyldiga låntagarna 84 procent av alla låntagare inom lånetypen. Många nya studerande tillkom under 2020, vilket innebar en ökad andel låntagare som inte är återbetalningsskyldiga.

Inom de två äldre lånetyperna studiemedel och studielån är alla låntagare återbetalningsskyldiga. Av alla återbetalningsskyldiga låntagare 2020 hade 2 400 personer enbart administrativa avgifter kvar att betala.

9.3.2. Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 14,0 miljarder kronor i årsbelopp för betalningsåret 2020. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades vid utgången av 2020 totalt 12,4 miljarder kronor, det vill säga 1,6 miljarder kronor lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2019. Det innebär att det debiterade beloppet minskade med 12 procent under året.

Den främsta orsaken till att ett årsbelopp ändras är nedsättning (se avsnitt 9.5), medan omprövning av årsbelopp, samordnad betalning och uppsägning av lån endast stod för 47 miljoner kronor av den minskade debiteringen under 2020.

Av alla återbetalningsskyldiga med lånetypen annuitetslån debiterades 54 procent ett årsbelopp i intervallet 7 000–7 999 kronor vid ingången av 2020. Anledningen till att många låntagare har ett årsbelopp i detta intervall är att nya återbetalningsskyldiga låntagare vars återbetalningstid beräknas till mindre än 25 år debiteras ett årsbelopp som är 15 procent av prisbasbeloppet. Det motsvarade 7 095 kronor under 2020. Därefter räknas årsbeloppet upp med 2 procent per år.

Fördelningen mellan årsbeloppsintervallen har förändrats jämfört med 2019. Det året motsvarade 15 procent av prisbasbeloppet 6 975 kronor. Det gjorde att totalt 41 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån hamnade i intervallet 6 000–6 999 kronor, jämfört med bara drygt en halv procent 2020.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel är det vanligast att vi debiterar ett årsbelopp i intervallet 15 000–19 999 kronor respektive 4 000–4 999 kronor.

Tabell 9.1 Årsbelopp för återbetalningsskyldiga med annuitetslån 2020
Antal personer och andelar i procent, fördelat efter kön och ursprungligt årsbelopp¹ (per den 1 januari), kronor

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	5 977	6 227	12 204	1,1
1– 1 999	5 553	5 214	10 767	1,0
2 000– 2 999	2 360	1 976	4 336	0,4
3 000– 3 999	4 743	3 779	8 522	0,8
4 000– 4 999	2 364	2 089	4 453	0,4
5 000– 5 999	2 373	2 272	4 645	0,4
6 000– 6 999	3 368	3 600	6 968	0,6
7 000– 7 999	353 672	256 018	609 690	54,3
8 000– 8 999	63 732	40 620	104 352	9,3
9 000– 9 999	49 085	33 513	82 598	7,4
10 000–14 999	119 611	87 459	207 070	18,5
15 000–19 999	21 909	13 655	35 564	3,2
20 000–	18 338	12 303	30 641	2,7
Totalt	653 085	468 725	1 121 810	100

¹ Med ursprungligt årsbelopp menas det årsbelopp som debiteras den 1 januari för aktuellt betalningsår. Årsbeloppet kan sedan ändras, främst till följd av nedsättningar.

En del låntagare debiteras inget årsbelopp. Det kan bero på att de endast har avgifter kvar att betala eller på att hela skulden redan är utdebiterad för tidigare år, men fortfarande är obetald. Eftersom män är överrepresenterade bland dem som inte betalar enligt betalningsplanen är män även överrepresenterade bland dem som inte debiteras något årsbelopp för sitt annuitetslån. I andra fall handlar det om låntagare vars sista betalningsår är året innan, men att den sista inbetalningen kommer in till CSN under de första dagarna i januari. Dessa låntagare finns då kvar i återbetalningssystemet vid ingången av det nya året men de debiteras inget årsbelopp.¹⁴⁸

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med lånetypen annuitetslån debiterades 6 procent ett årsbelopp på 15 000 kronor eller högre. Motsvarande andel var 42 procent bland låntagarna med lånetypen studielån och 1 procent bland låntagarna med lånetypen studiemedel.

Tabell 9.2 Genomsnittligt ursprungligt årsbelopp 2020
Kronor, fördelat efter kön och lånetyp

	Kvinnor	Män	Totalt
Studiemedel	5 093	3 962	4 660
Studielån	13 433	13 420	13 428
Annuitetslån	9 178	9 027	9 115

¹⁴⁸ Inom lånetypen studielån kan nolldebitering även bero på att låntagaren har haft inkomst under en viss gräns. Om 4 procent av den senast taxerade inkomsten är lägre än 3 procent av prisbasbeloppet debiteras låntagaren inget årsbelopp.

Det genomsnittliga årsbeloppet är högst inom lånetypen studielån. Män hade fram till och med 2019 högre genomsnittligt ursprungligt årsbelopp än kvinnor. Vid ingången av 2020 skedde dock ett trendbrott där kvinnor nu har något högre genomsnittligt årsbelopp än män. Eftersom årsbeloppet utgör 4 procent av den senast taxerade inkomsten återspeglar årsbeloppet främst inkomstnivån bland låntagare med lånetypen studielån. Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat i takt med att män med höga inkomster slutreglerar sina lån.

Under många år var skillnaderna i årsbelopp mellan kvinnor och män störst inom lånetypen studielån, men från och med 2018 är skillnaderna störst inom lånetypen studiemedel. Under 2020 hade kvinnor med lånetypen studiemedel 1 100 kronor högre ursprungligt årsbelopp än män.

Vid ingången av 2020 har kvinnor ett högre genomsnittligt ursprungligt årsbelopp inom alla tre lånetyper. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp är minst inom lånetypen studielån. Återbetalningsskyldiga kvinnor med lånetypen annuitetslån debiteras ett genomsnittligt årsbelopp som är cirka 150 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder än män.

9.3.3. Inbetalningar

Under 2020 gjordes inbetalningar på 13,4 miljarder kronor¹⁴⁹ för lånetyperna studiemedel, studielån, annuitetslån. Det är en minskning med 162 miljoner kronor jämfört med 2019. Vid en jämförelse med 2019 bör det beaktas att 184 miljoner kronor i försenade autogirodragningar i december 2018 bokfördes under 2019, vilket innebär att det inbetalade beloppet för 2019 blev högre än det skulle ha blivit annars. De förtida inbetalningarna minskade med 50 miljoner kronor under 2020.¹⁵⁰

I det inbetalda beloppet ingår kapital, ränta och avgifter (inklusive uppläggningsavgifter för annuitetslån). För annuitetslånet betalades det in 9,6 miljarder kronor under 2020. Motsvarande siffra för studielånet var 3,6 miljarder kronor. För lånetypen studiemedel betalades det in 178 miljoner kronor under 2020.

Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för lånetyperna studielån och studiemedel. Det beror på att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet. Inom lånetyperna studielån och studiemedel blir låntagarna färre i takt med att lånen slutregleras.

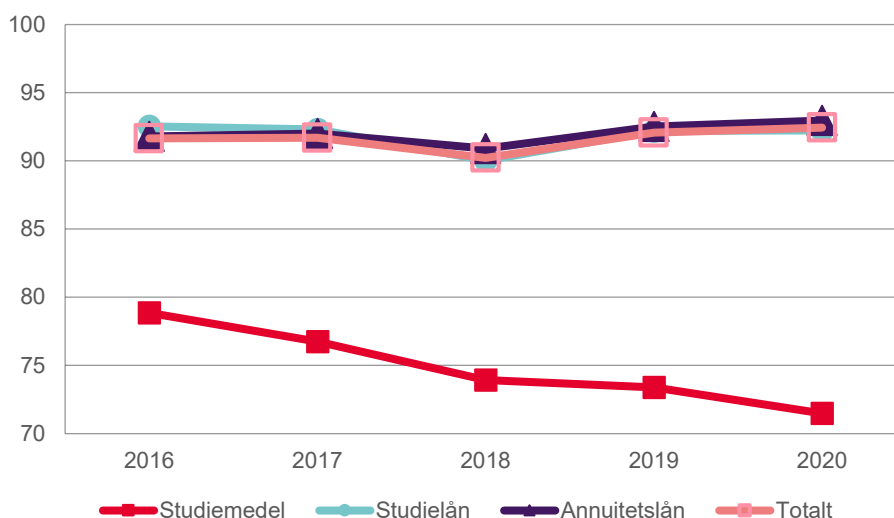
Av de debiterade årsbeloppen för 2020 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor exklusive avgifter.

Totalt betalade låntagarna in 92,4 procent av det debiterade årsbeloppet under 2020, vilket är en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med 2019.

¹⁴⁹ Här ingår inbetalningar av årsbelopp för 2020, inbetalningar av tidigare årsbelopp, förtida inbetalningar, avgifter och inbetalningar på uppsagda lån.

¹⁵⁰ Läs mer om förtida inbetalningar längre ned i avsnitt 9.3.3.

Diagram 9.6 Inbetalt¹ av debiterat årsbelopp 2016–2020
Andel i procent², fördelat efter betalningsår och lånetyp

¹ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelarna blir lägre för betalningsåret 2018 än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp per lånetyp och totalt i stället följande: Studiemedel: 74,7, procent, studielån: 92,0 procent, annuitetslån 92,1 procent. Totalt: 91,7 procent (2018).

² Observera att skalan i diagrammet är bruten.

Under 2020 betalade låntagare med lånetypen annuitetslån in högst andel av det debiterade årsbeloppet med 93,0 procent, följt av låntagare med lånetypen studielån som betalade in knappt 1 procentenhet lägre andel. Andelen inbetalt belopp är betydligt lägre inom lånetypen studiemedel. Det beror på att många av de låntagare som har betalat tillbaka enligt sina ordinarie betalningsplaner har slutreglerat sina skulder. Det innebär att många av de kvarvarande låntagarna har någon form av betalningsproblem.

Andelen inbetalt belopp ökade inom lånetypen annuitetslån, medan den minskade inom lånetypen studiemedel. Inom lånetypen studielån låg andelen inbetalt belopp på samma nivå som 2019.

Tabell 9.3 Inbetalt¹ av debiterat årsbelopp 2020
Andel i procent, fördelat på betalningsår, lånetyp och kön

	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	93,9	91,6	93,0
Studielån	93,9	89,6	92,2
Studiemedel	80,5	51,7	71,5
Totalt	93,7	90,6	92,4

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuella debiterade beloppet per den 31 december 2020.

Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet inom alla tre lånetyperna. Betalningsgraden är högst bland kvinnor med lånetyperna studielån och annuitetslån, medan män med den äldsta lånetypen studiemedel betalar in lägst andel av det debiterade årsbeloppet.

Inom lånetypen studiemedel skiljer det nära 30 procentenheter i betalningsgrad mellan kvinnor och män. De som betalat enligt plan har slutreglerat sina skulder och låntagarna som återstår utgörs i hög grad av personer som har eller har haft betalningsproblem. Män är överrepresenterade bland dessa.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. Under betalningsåret 2020 var betalningsgraden 16 procentenheter högre för låntagare som var bosatta i Sverige jämfört med låntagare som var bosatta utomlands.

Andelen inbetalt av debiterat årsbelopp under 2020 har främst ökat bland låntagare bosatta utomlands. Sedan 2013 har betalningsgraden under betalningsåret ökat med hela 10,2 procentenheter för bosatta utomlands, medan betalningsgraden för bosatta i Sverige har ökat med 0,9 procentenheter under samma period.

Låntagare som CSN saknade adress till betalade in 3,5 procent av de debiterade årsbeloppen under 2020.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt betalningsår. Under 2020 betalade låntagarna in totalt 705 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år. Det beror på att årsbeloppet debiteras i tre år efter betalningsåret. Därefter återförs beloppet till låntagarens skuld, om det fortfarande är obetalt.

Bosatta i Sverige hade betalat in 93,8 procent av det debiterade beloppet under betalningsåret 2017 och 97,4 procent tre år efter betalningsåret, det vill säga 2020. Bosatta utomlands hade betalat in 83,1 procent av det debiterade beloppet tre år efter betalningsåret, jämfört med 71,2 procent under betalningsåret. Det innebär att bosatta utomlands betalar in en relativt stor andel av det debiterade beloppet efter betalningsåret.

Totalt, oavsett bosättning, hade alla låntagare betalat in totalt 95,8 procent av det debiterade årsbeloppet tre år efter betalningsåret 2017.

Tabell 9.4 Ackumulerade inbetalningar av debiterade årsbelopp 2017–2020
Andel i procent^{1,2}, fördelat på alla lånetyper, betalningsår och bosättning

		Betalningsår			
		2017	2018	2019	2020
Betalnings- året	Totalt oavsett bosättning	91,7	90,2	92,1	92,4
	- Bosatta i Sverige	93,8	92,2	94,0	94,3
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	60,6	61,3	63,5	64,8
	- Bosatta utomlands	71,2	72,2	75,2	78,2
	- Okänd bosättning	4,5	3,6	3,8	3,5
Betalnings- året +1	Totalt oavsett bosättning	94,0	94,2	94,3	
	- Bosatta i Sverige	95,9	96,0	96,0	
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	65,7	67,2	68,6	
	- Bosatta utomlands	76,7	78,6	80,9	
	- Okänd bosättning	7,1	6,4	5,9	
Betalnings- året +2	Totalt oavsett bosättning	94,9	95,0		
	- Bosatta i Sverige	96,6	96,7		
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	69,1	70,2		
	- Bosatta utomlands	79,9	81,5		
	- Okänd bosättning	10,3	9,1		
Betalnings- året +3	Totalt oavsett bosättning	95,8			
	- Bosatta i Sverige	97,4			
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	72,4			
	- Bosatta utomlands	83,1			
	- Okänd bosättning	13,6			

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december respektive år. För det tredje året efter betalningsåret har inbetalningarna ställts i relation till det aktuellt debiterade beloppet per den 30 november samma år.

² Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelarna blir lägre än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp enligt följande: Totalt oavsett bosättning: 91,7 procent. Bosatta i Sverige: 93,7 procent. Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning: 61,6 procent. Bosatta utomlands: 72,6 procent. Okänd bosättning: 3,6 procent.

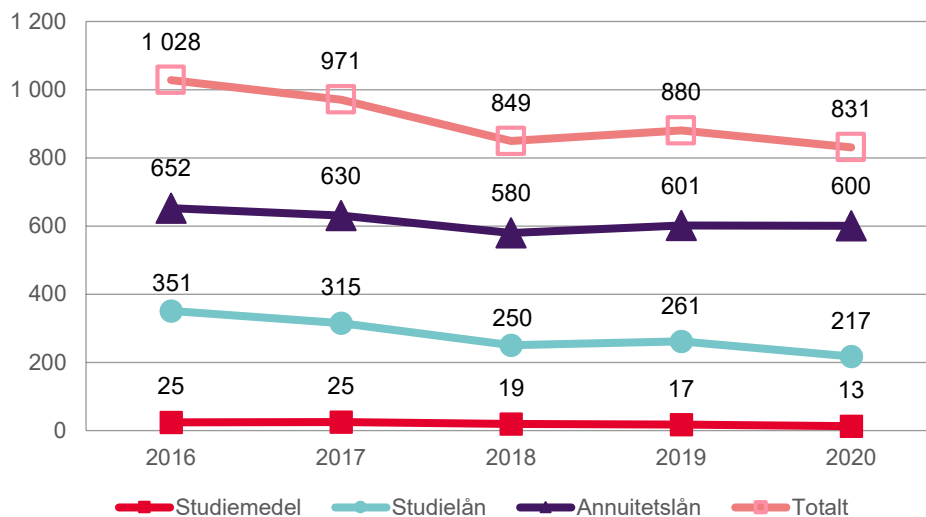
Andelsberäkningarna påverkas inte för betalningsåret 2018+1 och +2 eftersom alla inbetalningar ackumuleras.

³ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Minskning av förtida inbetalningar

Under 2020 minskade de förtida inbetalningarna med 50 miljoner kronor till 831 miljoner kronor, vilket är den lägsta nivån av förtida inbetalningar sedan 2003.

Diagram 9.7 Förtida inbetalningar¹ 2016–2020
Miljoner kronor, fördelat efter lånetyp och totalt

¹ På grund av försenade autogirodragningar i december 2018 kom det in 65 000 kronor i förtida inbetalningar den 2 januari 2019 som borde ha bokförts under kalenderåret 2018.

De förtida inbetalningarna minskade knappt inom lånetypen annuitetslån, medan de minskade stort inom framför allt lånetypen studielån.

De förtida inbetalningarna utgjorde 7 procent av de totala inbetalningarna under 2020.¹⁵¹ Det var en högre andel kvinnor än män som gjorde en förtida inbetalning.

Högst andel förtida inbetalningar gjordes av låntagare med den äldsta lånetypen studiemedel. Knappt hälften av de med lånetypen studiemedel som gjorde en förtida inbetalning under 2020 slutreglerade även sin skuld. De som slutreglerade sin skuld betalade totalt in 11,3 miljoner kronor i förtida inbetalningar, vilket motsvarar nästan 90 procent av de förtida inbetalningarna under året inom lånetypen.

Inom lånetypen annuitetslån minskade summan av det förtida inbetalda beloppet åter, efter en tillfällig ökning 2019. Samtidigt ökade antalet låntagare som gjorde en förtida inbetalning med 2 000 personer till 85 300 personer. Skillnaderna i antalsuppgifter mellan olika år bör dock tolkas försiktigt eftersom många förtida inbetalningar, särskilt när det gäller mindre belopp, beror på rättelser och misstag.

Under 2020 slutreglerade 11 200 personer sina annuitetslån genom en förtida inbetalning, vilket är en liten ökning jämfört med 2019.

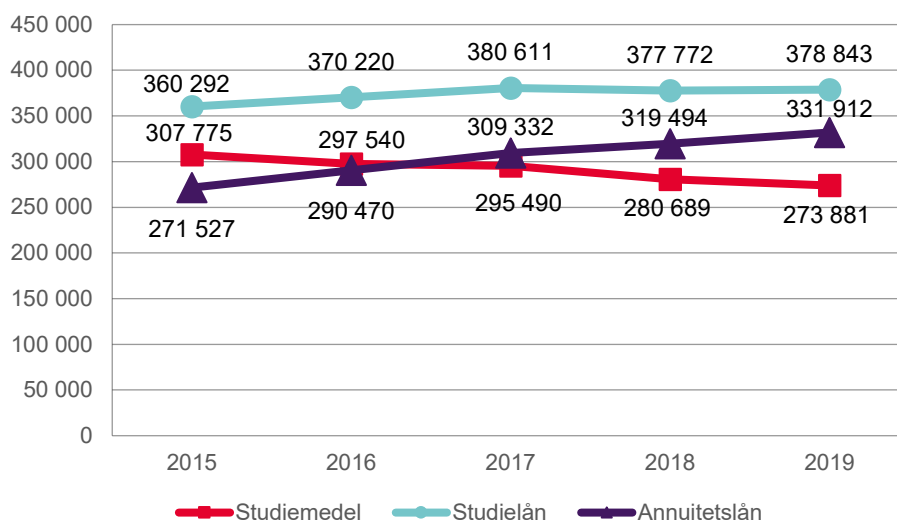
¹⁵¹ Totala inbetalningar utan avgifter och utan hänsyn till att de försenade autogirodragningarna i december 2018 bokfördes i januari 2019.

9.4. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

CSN får automatiskt uppgifter om låntagarnas inkomster från Skatteverket, när slutlig skatt har beslutats. Under inkomståret 2019 hade återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån högre genomsnittliga inkomster än de låntagare som hade lånetyperna studiemedel och annuitetslån. Låntagare med lånetypen studielån är äldre och har arbetat fler år än de med lånetypen annuitetslån, som inte är lika etablerade på arbetsmarknaden.

Den genomsnittliga inkomsten för återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån ökade med 1 100 kronor till 378 800 kronor under inkomståret 2019. Den genomsnittliga inkomsten ökade för kvinnor, medan den minskade för män. Minskningen beror på att män med högre inkomster löpande slutreglerar sina lån.

Diagram 9.8 Genomsnittliga inkomster¹ 2015–2019
Kronor, fördelat på återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, inkomståret och lånetyp

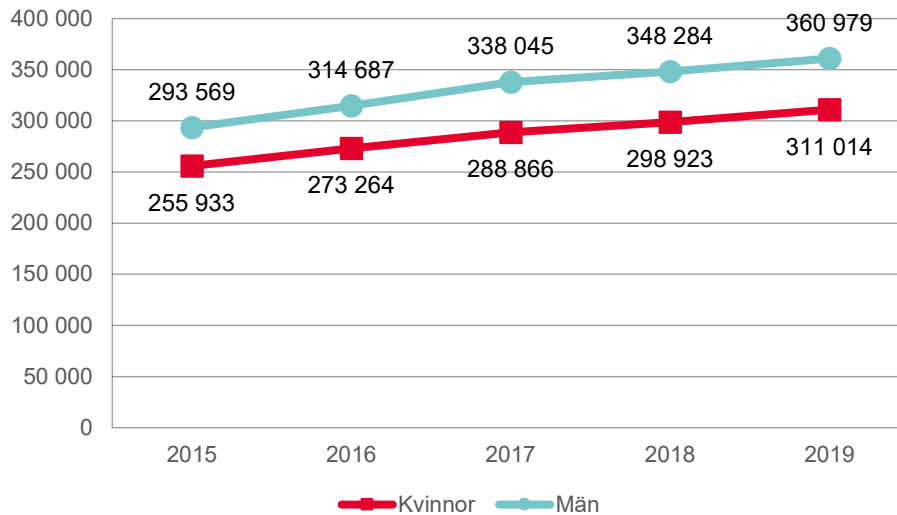

¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Under inkomståret 2019 fortsatte genomsnittsinkomsten att minska för återbetalningsskyldiga låntagare med studiemedel och uppgick till 273 900 kronor. Dessa låntagare har nu de lägsta genomsnittliga inkomsterna. Minskningen beror främst på att många med höga inkomster har slutreglerat sina lån.

Inom lånetypen annuitetslån ökade den genomsnittliga inkomsten för återbetalningsskyldiga låntagare under inkomståret 2019 med 12 400 kronor till 331 900 kronor.

Diagram 9.9 Genomsnittliga inkomster¹ 2015–2019
Kronor, fördelat på återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån folkbokförda i Sverige, inkomstår och kön

¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Den genomsnittliga inkomsten ökade för både återbetalningsskyldiga kvinnor och män med lånetypen annuitetslån. Ökningen var något större för männen. Kvinnor hade en genomsnittlig inkomst som var 86 procent av männens genomsnittliga inkomst.

9.5. Nedsatta årsbelopp

Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst, om låntagaren börjar studera med studiestöd igen eller om det finns synnerliga skäl. Vid utgången av 2020 hade 185 100 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2020. Det är en ökning med 20 900 personer, eller 13 procent, jämfört med 2019. Den stora ökningen bedöms vara en effekt av covid-19-pandemin.

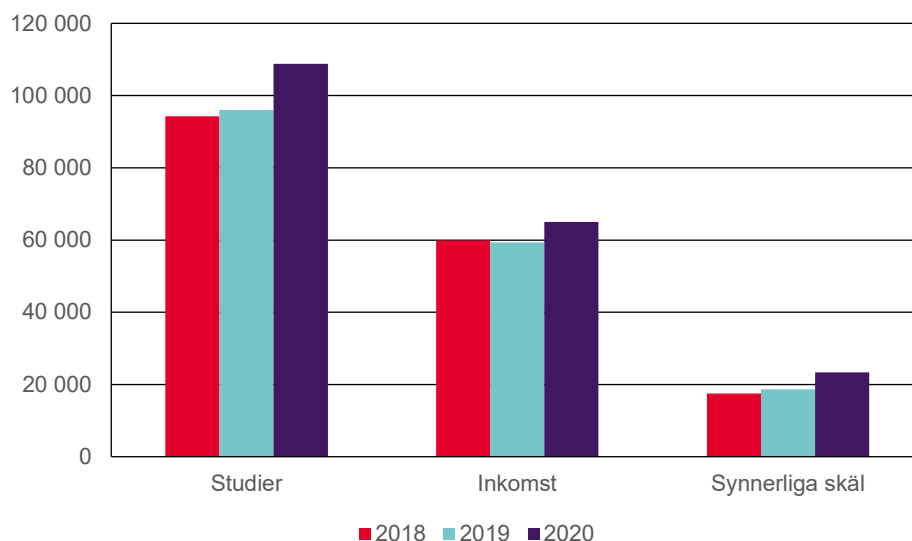
Andelen låntagare med nedsättning ökade från 12,0 procent 2019 till 13,5 procent 2020.

En stor del av förklaringen till ökningen är att fler personer studerade under 2020¹⁵², och därmed fick nedsättning med hänsyn till studier. Nedsättning med hänsyn till studier ökade med 13 procent under 2020 och är det klart vanligaste skälet till nedsättning.

Antalet låntagare som fick årsbeloppen nedsatta med hänsyn till sin inkomst ökade med 10 procent jämfört med 2019.

¹⁵² Ökningen av antalet studerande beror till stor del på covid-19-pandemin. Läs mer i avsnitt 5.2 om antal studiemedelstagare och utbetalda belopp.

Diagram 9.10 Antal låntagare med nedsättning av årsbeloppet fördelat efter skäl till nedsättning.¹
2018-2020, per den 31 december respektive år.

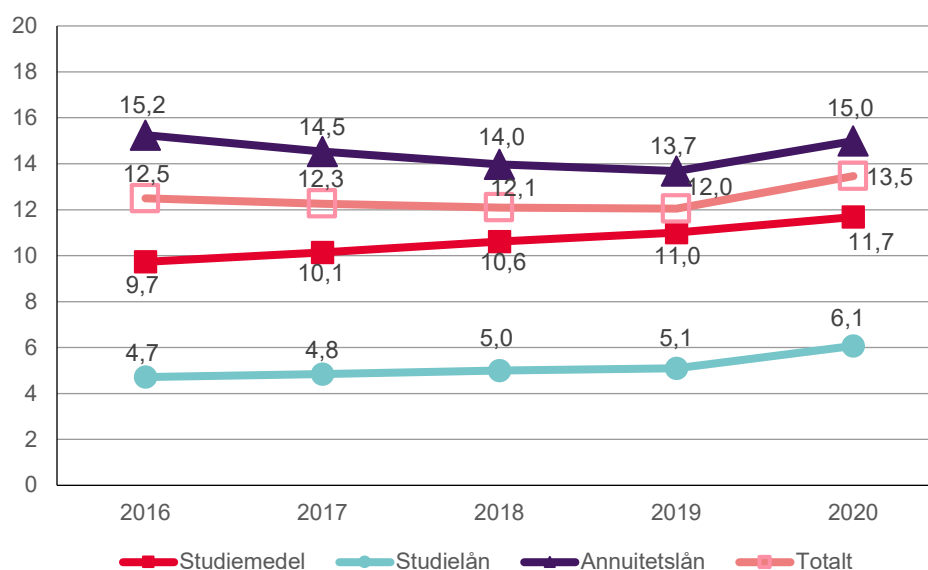

¹ Samma låntagare kan förekomma i flera kategorier eftersom låntagare kan beviljas nedsättning med hänsyn till mer än ett skäl.

Antalet låntagare som fick sina årsbelopp nedsatta med hänsyn till synnerliga skäl ökade med 25 procent, från 18 700 till 23 400 personer. Det beror främst på att låntagarnas betalningsförmåga under 2020 påverkades av covid-19-pandemin. En del av ökningen beror också på att fler personer fick nedsättning med hänsyn till skuldsanering. Nedsättning med hänsyn till skuldsanering har ökat under en längre tid.

Nedsättning av årsbelopp har ökat inom alla lånetyper. Högst andel låntagare med nedsättning vid utgången av 2020 fanns inom lånetypen annuitetslån. Det var 15 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån som hade nedsättning. Att nedsättning är vanligast för låntagare som har annuitetslån beror på att det är relativt många återbetalningsskyldiga låntagare med denna lånetyp som fortfarande studerar med studiemedel och därmed får nedsättning med hänsyn till studier.

Diagram 9.11 Andel av återbetalningsskyldiga låntagare med nedsättning av aktuellt årsbelopp, den 31 december 2016–2020
Fördelat efter lånetyp, andelar i procent.

Lånetypen studielån är den lånetyp där lägst andel av låntagarna har nedsättning. Det förklaras av att årsbeloppen för denna lånetyp som huvudregel redan är inkomst-baserade, vilket gör att nedsättning med hänsyn till låg inkomst är ovanligt.

För lånetypen studiemedel har det skett en successiv ökning av andelen låntagare som har nedsättning.¹⁵³ Ökningen var dock något större under 2020 än tidigare år. Studiemedel är också den lånetyp där högst andel låntagare har nedsättning med hänsyn till låg inkomst. Det beror sannolikt på en kombination av att nedsättningsreglerna för denna lånetyp är mer generösa än nedsättningsreglerna för de två nyare lånetyperna, samt på att låntagarna med lånetypen studiemedel i allt högre utsträckning utgörs av låntagare med låga inkomster.

Nedsättningarna har ökat i alla åldersgrupper. Andelen låntagare med nedsättning med hänsyn till studier och inkomst ökade dock mest bland låntagare som var 29 år eller yngre.

Ökningen av andelen låntagare som fick nedsättning under 2020 var ungefär lika stor bland kvinnor som bland män. Nedsättning med hänsyn till studier ökade något mer bland kvinnor.

Av alla låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet för 2020 var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Eftersom 59 procent av alla återbetalningsskyldiga är kvinnor innebär det att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp. Det beror på att det är en högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

¹⁵³ Andelen låntagare med lånetypen studiemedel som har nedsättning ökar, men antalet minskar.

Det nedsatta beloppet under 2020 ökade med 182 miljoner kronor, eller 13 procent, jämfört med 2019. Det nedsatta beloppet motsvarade 11 procent av det ursprungliga debiterade årsbeloppet, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Männens andel av det totalt nedsatta beloppet var 39 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2019.

Tabell 9.5 Nedsatt belopp, 2016–2020
Fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor, samt det totala nedsatta beloppet som andel av ursprungligt debiterat årsbelopp

	2016	2017	2018	2019	2020
Kvinnor	782	805	823	852	961
Män	516	526	533	551	624
Totalt	1 298	1 331	1 356	1 403	1 585
Andel av ursprungligt totalt debiterat årsbelopp	10 %	10 %	10 %	10 %	11 %

Annuitetslånen stod för 89 procent, studielånen för 9 procent och studiemedlen för 2 procent av det nedsatta beloppet.

9.5.1. Resterande slutliga årsbelopp

CSN gör en inkomstkontroll i efterhand för låntagare som har fått årsbeloppet nedsatt med hänsyn till sin inkomst. Om den faktiska inkomsten under betalningsåret var högre än den inkomst som låntagaren uppgav i ansökan om nedsättning, debiteras låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp samt en tilläggsavgift. Låntagaren får beslutet om resterande slutligt årsbelopp i januari andra året efter betalningsåret. Låntagare bosatta utomlands måste själva styrka sin inkomst i utlandet med beslut om slutlig skatt från det land hen var bosatt eller arbetade i under betalningsåret.

Vid ingången av 2020 debiterades 28 100 låntagare resterande slutliga årsbelopp för betalningsåret 2018. Det motsvarar 47 procent av de 59 400 låntagare som i samband med efterkontrollen hade nedsättning med hänsyn till sin inkomst för 2018. Av dem som fick ett resterande slutligt årsbelopp var 60 procent kvinnor.

Både antalet och andelen låntagare som debiteras resterande slutliga årsbelopp minskade något jämfört med 2019, då 48 procent av dem med nedsättning fick det.

Låntagare bosatta utomlands, eller som har inkomster i utlandet, är överrepresenterade bland dem som får resterande slutliga årsbelopp.¹⁵⁴ Det beror på att de själva måste styrka sin inkomst i utlandet inför efterkontrollen. Om de inte kan styrka sin inkomst i utlandet, eller avsaknad av inkomst, måste de betala hela det ursprungliga årsbeloppet.

De resterande slutliga årsbeloppen som debiterades i januari 2020 uppgick till totalt 145 miljoner kronor.

¹⁵⁴ CSN (2018c).

Ett resterande slutligt årsbelopp kan sättas ned om det finns synnerliga skäl. CSN omprövar även beslut om resterande slutliga årsbelopp för utlandsbosatta låntagare som styrker sin inkomst i utlandet i efterhand. Vid utgången av 2020 hade det totala resterande beloppet minskat med 21 miljoner kronor till 124 miljoner kronor.

9.6. Avskrivning av lån

Låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Låntyperna kan också skrivas av med hänsyn till synnerliga skäl, vilket främst gäller låntagare med sjukersättning och som har låga inkomster. För låntypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning. Lån kan även skrivas av vid sjukdom under studierna.¹⁵⁵

Våren 2020 beslutade riksdagen och regeringen att de låntagare som drabbats av att kurser eller delkurser ställts in på grund av covid-19-pandemin har möjlighet att få sina studielån avskrivna och få tillbaka sina studiemedelsveckor för den tid de inte kunnat studera. Under 2020 var det bara enstaka låntagare som fick sitt studielån avskrivet av denna orsak.¹⁵⁶ Antalet väntas öka under 2021.

Under 2020 skrev CSN av 778 miljoner kronor. I det avskrivna beloppet ingår kapital, ränta och avgifter för ordinarie och uppsagda lån samt äldre lån¹⁵⁷, skuldsanering¹⁵⁸ och uppläggningsavgifter.

Den 1 januari 2018 upphörde rätten till avskrivning för behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera på eftergymnasial nivå. Det innebär att den som ska studera på grundskole- eller gymnasienivå från och med den 1 januari 2018 och lånar till studierna inte längre kommer att kunna få delar av lånet avskrivet om de studerar vidare vid högskolan. Däremot kan låntagare som har tagit lån före den 1 januari 2018 fortfarande få avskrivning av sitt lån.

Under 2020 skrev vi av skulder helt eller delvis för 34 900 personer med låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹⁵⁹, vilket är en minskning med 4 procent jämfört med 2019. Av dem som fick avskrivning under 2020 var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

¹⁵⁵ Vid sjukdom under studierna skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 5.11.

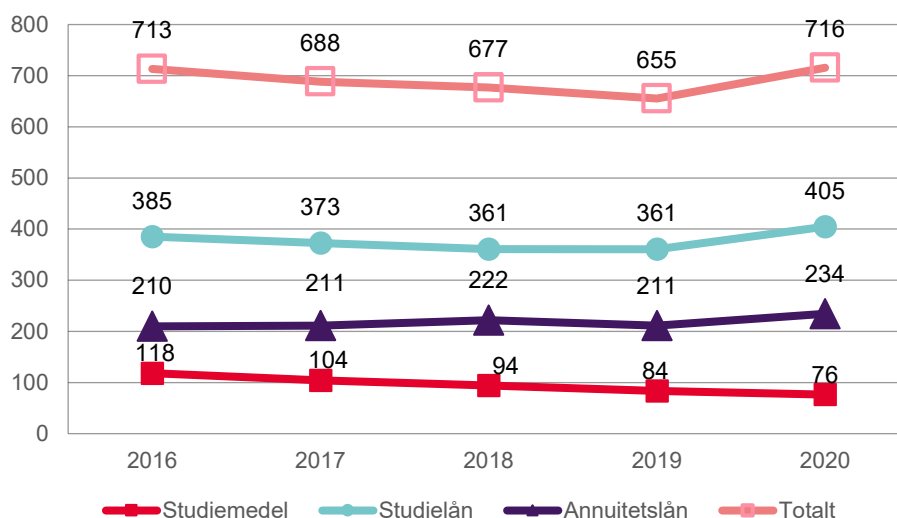
¹⁵⁶ De låntagare som fick sitt studielån avskrivet på grund av att kurser eller delkurser ställdes in på grund av covid-19 redovisas under ”Övrigt” i diagram 9.13 och tabell 9.6 nedan.

¹⁵⁷ Äldre lån är lån enligt studiehjälpsreglementet, beviljade 1964-1973 för studier på gymnasienivå.

¹⁵⁸ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹⁵⁹ Personer med uppsagda lån fördelas utifrån den låntyp som blivit uppsagd, exempelvis räknas personer med uppsagt annuitetslån samman med personer som har låntypen annuitetslån.

Diagram 9.12 Avskrivna belopp för kapital och ränta¹ 2016–2020
Miljoner kronor, fördelat efter lånetyp² och totalt

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

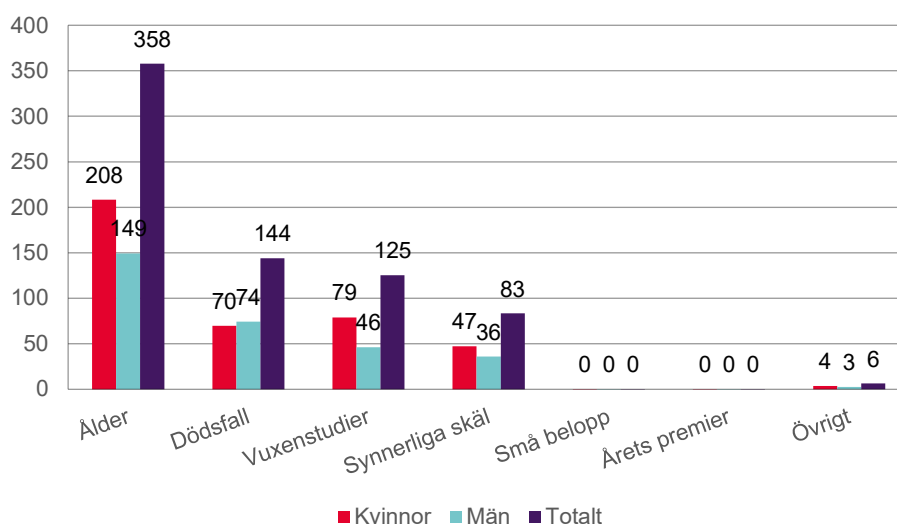
² Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

Det avskrivna beloppet för ordinarie och uppsagda lån ökade under 2020 med 60 miljoner kronor till 716 miljoner kronor exklusive administrativa avgifter. Avskrivningarna ökade inom lånetyperna studielån och annuitetslån, medan de minskade inom lånetypen studiemedel.

Ökningen av det avskrivna beloppet under 2020 beror till stor del på att regelverket för avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl har förändrats vid ingången av 2020, så att den som har hel sjukersättning och en inkomst som inte överstiger garantinivån nu har rätt att få avskrivning för lånetyperna studielån och annuitetslån.

Under 2019 minskade antalet avskrivningar på grund av synnerliga skäl kraftigt, till följd av att garantinivån för sjukersättning höjdes till 2,53 prisbasbelopp den 1 juli 2018. Det gjorde att låntagare med lånetyperna studielån och annuitetslån som hade hel sjukersättning med garantinivån inte längre hade rätt till avskrivning av sitt studielån.

Diagram 9.13 Avskrivna belopp för kapital och ränta^{1,2} 2020
Miljoner kronor, fördelat på lånetyperna³ studiemedel, studielån och annuitetslån, skäl⁴ och kön

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Korrigering av lån redovisas inte i diagrammet (korrigeringar ingår i diagram 9.12).

³ Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

⁴ Behörighetsgivande studier benämns vuxenstudier i diagrammet av utrymmesskäl.

Under 2020 skrev vi av 358 miljoner kronor på grund av låntagarnas ålder. Nästan hela detta belopp skrevs av inom de äldre lånetyperna studiemedel och studielån. Näst högst belopp, 144 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Avskrivningar på grund av små belopp utgör en relativt stor andel av de beviljade avskrivningsärendena, men en mycket liten andel av de avskrivna beloppen. Under 2020 skrev vi av 92 000 kronor i kapital och ränta på grund av att beloppen var små. Avskrivning av små belopp blir aktuellt om den resterande skulden understiger 101 kronor.

Avskrivningar med anledning av den premie¹⁶⁰ som kan ges vid förtida inbetalningar av den äldsta lånetypen studiemedel, fortsatte att minska under 2020 och uppgick till 80 000 kronor. Det förklaras av att premien minskar med stigande ålder och att antalet låntagare inom lånetypen blir färre, vilket innebär färre förtida inbetalningar.

Tabell 9.6 Antal beviljade avskrivningsärenden¹ 2020
Antal ärenden, fördelat på, skäl, kön och totalt

	Ålder	Dödsfall	Vuxenstudier	Synnerliga skäl	Små belopp	Årets premier	Övrigt	Totalt
Kvinnor	7 530	815	6 826	491	4 230	1 071	66	21 029
Män	6 150	1 039	4 391	368	3 227	210	33	15 418
Totalt	13 680	1 854	11 217	859	7 457	1 281	99	36 447

¹ Avskrivningar av lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån med kapital, ränta och avgifter ingår i tabellen. Låntagare som fått avskrivningar av uppsagda lån ingår också i tabellen.

¹⁶⁰ Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

Under 2020 minskade det totala antalet beviljade avskrivningsärenden. Antalet beviljade avskrivningar på grund av synnerliga skäl ökade stort till följd av att regelverket för den som har hel sjukersättning med garantnivån förändrades vid ingången av 2020.

Att det totala antalet avskrivningar minskar samtidigt som det totalt avskrivna beloppet ökar beror på ökningen av antalet avskrivningar på grund av synnerliga skäl. Det är den avskrivningsorsak som innebär de högsta genomsnittliga avskrivna beloppen.

Flest avskrivningar beviljades för att låntagaren uppnått den ålder som ger rätt till avskrivning. Därefter följde avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier (som i tabell 9.6 benämns som vuxenstudier).

9.7. Låntagare som inte betalar i tid

9.7.1. Påminnelseavgifter

Om en betalning uteblir eller kommer in till CSN mer än fem bankdagar efter förfalldatum skickar CSN en påminnelse till låntagaren och debiterar en påminnelseavgift på 450 kronor. Under 2020 debiterades 282 200 låntagare totalt 1,1 miljoner påminnelseavgifter. Det debiterade beloppet för påminnelseavgifter under 2020 var 462 miljoner kronor¹⁶¹. Antalet låntagare som debiterades påminnelseavgift minskade med 4 procent jämfört med 2019, medan antalet debiterade påminnelseavgifter minskade med 6 procent.

Antalet debiterade påminnelseavgifter har minskat kontinuerligt de senaste åren, trots att antalet återbetalningsskyldiga låntagare har ökat varje år. Minskningen har varit särskilt kraftig sedan 2015, då påminnelseavgiften höjdes till 450 kronor.

Enligt en rapport från CSN får yngre låntagare oftare enstaka påminnelseavgifter medan äldre får det vid upprepade tillfällen. Bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter är låntagare från 40 år och uppåt överrepresenterade. Män är överrepresenterade bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter.¹⁶²

9.7.2. Låntagare med krav överlämnade till Kronofogden

CSN överlämnar varje år krav på hela eller delar av obetalda årsbelopp till Kronofogden. De senaste åren har CSN överlämnat sådana krav för cirka 6 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2020 överlämnades obetalda belopp för 82 400 låntagare till Kronofogden, vilket är en minskning med 3 000 personer eller 4 procent jämfört med 2019.

¹⁶¹ Efter hänsyn till krediteringar i samband med nedsättningar av årsbelopp.

¹⁶² CSN (2017c).

Tabell 9.7 Krav som överlämnats till Kronofogden per år, 2016–2020

Antal personer, överlämnat kravbelopp och procentuell förändring jämfört med föregående år

	Antal låntagare med överlämnade krav	Procentuell förändring, antal låntagare med överlämnat krav	Överlämnat kravbelopp, mnkr	Procentuell förändring, överlämnat kravbelopp
2016	95 430	-2,0	960	15,4
2017	90 327	-5,3	940	-2,0
2018	88 120	-2,4	924	-1,7
2019	85 458	-3,0	911	-1,4
2020	82 441	-3,5	890	-2,4

De överlämnade kravbeloppen minskade med 21 miljoner kronor under 2020, vilket innebär en minskning med drygt 2 procent.

Den markanta ökningen av kravbeloppet mellan 2015 och 2016 berodde främst på att påminnelseavgiften höjdes från 200 kronor till 450 kronor vid ingången av 2015. Avgiftshöjningens effekt på överlämnade kravbelopp till Kronofogden sker med viss eftersläpning.

För många låntagare som får ett krav överlämnat till Kronofogden är det inte första gången detta sker. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp hos Kronofogden. Under 2020 överlämnade CSN krav för 9 900 låntagare som åtminstone inte haft något sådant krav sedan 2007.¹⁶³

Tabell 9.8 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogden, 2018–2020¹

Fördelat efter kön, antal och andel i procent

	2018	2019	2020
Kvinnor	40 760	39 532	36 733
Män	40 158	39 154	36 830
Totalt	80 918	78 686	73 563
Andel med krav ²	6,0	5,8	5,4

¹ Den 31 december respektive år.

² Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

En del av låntagarna reglerar sina betalningskrav relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året. Totalt hade 5 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna krav hos Kronofogden den 31 december 2020. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogden vid utgången av året har minskat mellan 2019 och 2020. Antalet låntagare med ett sådant krav minskade med 5 100 personer.

Män är överrepresenterade bland låntagare med kronofogdekrav. Det beror på att män överlag betalar in en lägre andel av de debiterade beloppen än vad kvinnor gör.

Annuitetslånet är den lånetyp där lägst andel av de återbetalningsskyldiga låntagarna, 5 procent, har krav hos Kronofogden. Av låntagarna med lånetypen studielån hade

¹⁶³ Uppgifter om låntagare som tidigare haft krav hos Kronofogden finns endast tillgängliga från 2007.

8 procent ett kronofogdekrav. Högst andel låntagare med kronofogdekrav finns inom länstypen studiemedel, 10 procent.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara högre för låntagare som har studerat på låg utbildningsnivå.¹⁶⁴

Låntagarnas skuld hos Kronofogden var 1,3 miljarder kronor vid utgången av 2020, en minskning med 55 miljoner kronor jämfört med 2019.

Under 2020 ökade låneinbetalningarna via Kronofogden från 395 miljoner kronor till 399 miljoner kronor.

9.7.3. Skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogden. Skuldsanering innebär att en person betalar en andel av sina skulder¹⁶⁵ under vanligtvis fem år och att skulderna som ingår i skuldsaneringen därefter skrivs av. För studielån som omfattas av skuldsanering ingår normalt sett endast obetalda belopp som är förfallna till betalning. Det huvudsakliga syftet med skuldsanering är att svårt skuldsatta personer ska få möjlighet att lösa sina ekonomiska problem och därigenom få en ny chans till ett drägligare och mer samhällsnyttigt liv.

Kronofogden har under 2020 fattat beslut i 6 100 skuldsaneringsärenden där CSN:s fordran ingår. Det är 600 fler beslut jämfört med 2019. Antalet personer med skuldsanering har ökat kraftigt de senaste åren. Detta beror bland annat på de regeländringar som trädde i kraft 2016, vilka gjort förfarandet enklare och att fler personer omfattas av rätten till skuldsanering.

Vid utgången av 2020 var det 14 100 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av låneskuld från CSN. Detta kan jämföras med år 2015, innan regeländringen trädde i kraft, då knappt 6 000 låntagare omfattades av skuldsanering.

Tabell 9.9 **Antal låntagare och total fordran som omfattas av skuldsanering, 2016–2020**
Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal låntagare	6 555	8 089	9 718	11 762	14 073
Fordran	194	258	334	424	517

Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 517 miljoner kronor, vilket är en ökning med 93 miljoner kronor jämfört med 2019.

¹⁶⁴ Se till exempel SOU 2013:20.

¹⁶⁵ Om en person saknar betalningsutrymme kan Kronofogden även besluta att hen inte behöver betala något på sina skulder under skuldsaneringen.

9.8. Reserveringar för låneförluster

Inom samtliga tre lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. Beräkningen sker i huvudsak utifrån en individbaserad modell och utgår från bland annat skuld, betalning och inkomst för varje låntagare. Den individuella beräkningsmodellen kompletteras med generella uppgifter om avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl. En generell beräkning görs också för den andel låntagare som nu befinner sig i studier och som i framtiden förväntas missköta sina betalningar eller kommer att omfattas av trygghetsregler.

Reserveringarna delas in i tre övergripande kategorier:

- **Betalningsbenägenhet.** För de låntagare som inte betalat alls eller betalat mycket små belopp under tre års tid beräknas att en del av skulden kommer att behöva skrivas av i framtiden. Hur stor andel av skulderna som omfattas beror på låntagarens ålder. För en yngre låntagare anses risken inte vara lika stor som för en låntagare som närmar sig åldern för rätt till avskrivning.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer. Deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern reserveras.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar görs simulerade betalningsplaner utifrån skuldstorlek, inkomst, årsbelopp och återstående återbetalningstid. Vid beräkningen tas hänsyn till de nedsättningsregler som finns inom respektive lånetyp. Låntagaren förutsätts få nedsättning av årsbeloppet om inkomsten medger det. Den skuld som beräknas finnas kvar när åldern för rätt till avskrivning nås, reserveras.

I årsbokslutet för 2020 är den totala utestående återkravs- och lånefordran 240,6 miljarder kronor¹⁶⁶. Av detta belopp har 24,4 miljarder kronor reserverats¹⁶⁷, vilket är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med 2019. Minskningen förklaras av att 8 500 färre låntagare beräknades hamna i någon av de tre kategorierna jämfört med 2019. Det minskade antalet beror främst på att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån slutbetalar sina lån eller når åldern för rätt till avskrivning. Räntan som ligger till grund för beräkningen av reservationen har sänkts från 0,40 procent vid beräkningen 2019 till 0,24 procent vid beräkningen 2020, vilket också innebär att reservationen minskar. En annan orsak till att det reserverade beloppet

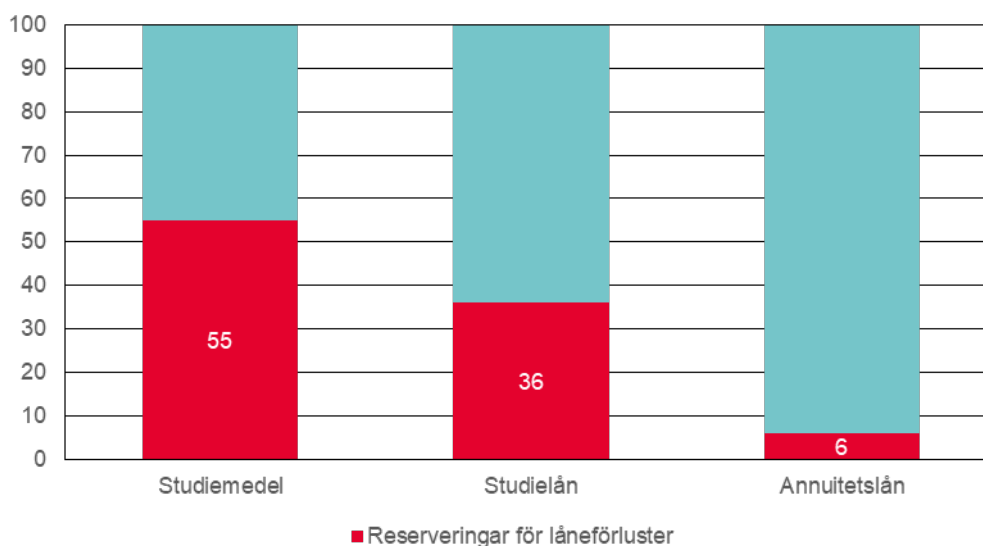
¹⁶⁶ Den 31 december 2020 för lånetyperna annuitetslån, studielån, studiemedel, uppsagda lån samt för återkrav. Avgiftsfordran för dessa lånetyper och återkrav uppgår till 1,7 miljarder kronor och ingår inte i beloppet.

¹⁶⁷ Därutöver finns reserveringar för avgifter som uppgår till 1,0 miljarder kronor.

minskar är att den generella reserveringen för låneförluster på grund av avskrivning för behörighetsgivande studier¹⁶⁸ har minskat med 0,1 miljarder kronor. Den som läst på grundskolenivå eller gymnasienivå från och med 2018 kan inte få dessa lån avskrivna.

Diagram 9.14 Andel av total fordran som reserveras för låneförluster den 31 december 2020

Andel i procent, per lånetyp

Hur stor andel av fordringarna som reserverats varierar mycket mellan de olika lånetyperna. För studiemedel har 55 procent av fordran reserverats, för studielån 36 procent och för annuitetslån har 6 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster. Andelen för annuitetslånet är oförändrad jämfört med föregående år. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden. För låntagare bosatta utomlands reserverades 25 procent av fordran för framtida låneförluster.

¹⁶⁸ Rätten att få lån avskrivna som tagits vid behörighetsgivande studier togs bort för studier fr.o.m. den 1 januari 2018.

Tabell 9.10 Andel reserveringar för låneförluster på annuitetslån 2018–2020
Fördelat på orsak, andelar i procent

	2018	2019	2020
Bristande betalning	37	36	35
Avskrivning vid dödsfall	13	13	13
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	3	3	2
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	7	7	8
Avskrivning inställda studier under covid-19-pandemin och sjukdom under studier	-	-	1
Nedsättning till 0 kronor	5	6	6
Obetalda belopp vid 68 års ålder ¹	34	35	35
Totalt	100	100	100

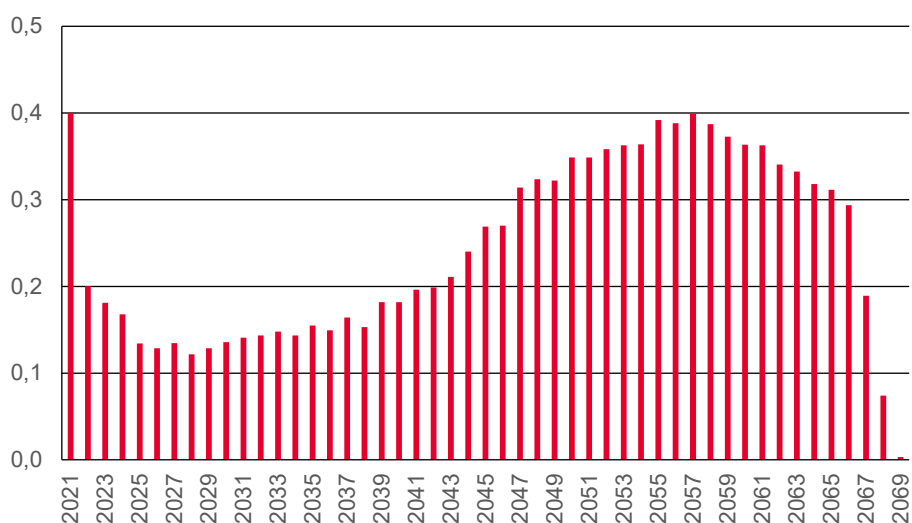
¹ Modellens beräkningar visar, vid bokföringstidpunkten, att lånet inte kommer hinna betalas klart innan låntagare når 68 års ålder. Beräkningarna utgår från bland annat låntagarens skuld, aktuell inkomstuppgift samt möjlighet till nedsättning av årsbeloppet.

Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 11,9 miljarder kronor beror 4,9 miljarder kronor på att möjligheten att få nedsättning medför att låntagare inte hinner slutbetala sin skuld. Vidare orsakas 4,2 miljarder kronor av att låntagare missköter sina lån och 1,6 miljarder kronor beror på framtida förväntade dödsfall. Resterande 1,3 miljarder kronor utgörs av förväntade framtida avskrivningar för synnerliga skäl, avskrivning på grund av inställda studier under covid-19-pandemin, sjukdom under studier och behörighetsgivande studier.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker dock inte om det. Det innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än vad som beräknas genom simuleringen.

Diagram 9.15 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån 2021–2069

Beräknad den 31 december 2020, miljarder kronor

Uppgifterna i diagram 9.15 visar när det beräknas ske avskrivningar av annuitetslån för den aktuella skuldstocken.¹⁶⁹ Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

Under 2021 beräknas det ske relativt stora avskrivningar. Inställda studier under covid-19-pandemin beräknas leda till att 70 miljoner kronor skrivs av. Regeringen har beslutat att studielån som tagits emot vid extraordinära händelser i fredstid under vissa förutsättningar helt eller delvis ska skrivas av. Utbrottet av covid-19-pandemin är en sådan extraordinär händelse i fredstid som den studerande inte själv kan råda över och som påverkat den studerandes möjligheter att studera. Om utbildningsanordnare ställt in utbildning som omfattar minst 50 procent under minst en kalendervecka ska låntagare få avskrivning av studielån för den aktuella perioden.

Under 2021 beräknas också 80 miljoner kronor skrivas av på grund av sjukdom under studier. Dessa avskrivningar omfattar lån för studieperioder från åren 2016 till 2020. Normalt sker avskrivningar för sjukdom under studier i nära anslutning till studieperioden.

De relativt stora avskrivningarna under perioden 2021-2024 förklaras också av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasiestudier följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas i mindre utsträckning även något längre fram i tiden. Avskrivning på grund av behörighetsgivande studier har tagits bort för lån som betalas ut från och med 2018. Denna regelförändring förväntas att få effekt från och med 2022.

¹⁶⁹ Skuldstocken per den 31 december 2020.

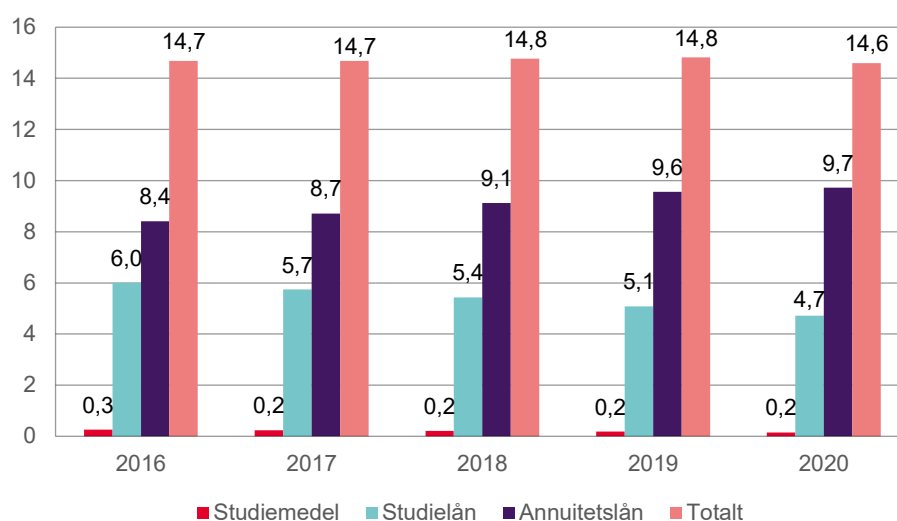
9.9. Låntagare bosatta utomlands

9.9.1. Fler låntagare bor utomlands

Under 2020 var 66 300 låntagare bosatta utomlands, vilket är en minskning med 1 procent jämfört med 2019. Av låntagarna bosatta utomlands var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Vid utgången av 2020 bodde flest låntagare i Storbritannien, följt av Norge, USA, Danmark och Tyskland. I alla dessa länder hade flest låntagare annuitetslån.

Diagram 9.16 Utestående fordran för bosatta utomlands 2016–2020¹
Miljarder kronor, fördelat efter lånetyp²

¹ Den 31 december respektive år.

² Fordran för uppsagda lån ingår och fördelas utifrån den lånetyp som har blivit uppsagd, t.ex. räknas fordran för uppsagt annuitetslån samman med fordran för lånetypen annuitetslån.

Vid utgången av 2020 hade låntagarna som var bosatta utomlands en total skuld på 14,6 miljarder kronor, vilket är 2 procent mindre än under 2019. Den totala skulden var högst inom lånetypen annuitetslån och lägst inom lånetypen studiemedel.

Tabell 9.11 Inbetalt årsbelopp¹ 2018–2020 och debiterat och inbetalt belopp 2020
Andel i procent och miljoner kronor, fördelat efter bosättning

Bosättning	Andel inbetalt 2018 (%) ²	Andel inbetalt 2019 (%)	Andel inbetalt 2020 (%)	Debiterat belopp per 31/12 2020	Inbetalt belopp 2020
Sverige	92,2	94,0	94,3	11 591	10 993
Utomlands och okänd bosättning ³	61,3	63,5	64,8	787	510
Utomlands	72,2	75,2	78,2	646	505
Okänd bosättning	3,6	3,8	3,5	142	5
Totalt	90,2	92,1	92,4	12 378	11 443

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats in under aktuellt betalningsår. Inbetalningar efter den 31 december respektive betalningsår redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

² Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir återbetalningsgraden oavsett bosättning 91,7 procent, för bosatta i Sverige 93,7 procent, för bosatta utomlands 72,6 procent och för låntagare med okänd bosättning 3,6 procent. Återbetalningsgraden totalt för bosatta utomlands och med okänd bosättning blir 61,6 procent.

³ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Låntagare bosatta utomlands debiterades 787 miljoner kronor i årsbelopp för 2020, efter att hänsyn tagits till nedsättning, omprövning av årsbelopp, samordnad betalning och uppsägning av lån.

Under 2020 betalade låntagare bosatta utomlands in 78,2 procent av det debiterade beloppet under betalningsåret. Det är en ökning med 3,1 procentenheter jämfört med betalningsåret 2019.

Många låntagare med okänd bosättning antas vara bosatta utomlands. Om låntagare med okänd bosättning räknas samman med låntagare som är bosatta utomlands blir andelen inbetalt av debiterat belopp 64,8 procent för denna grupp, vilket är en ökning jämfört med 2019.

Tabell 9.12 Återbetalningsgrad för bosatta utomlands 2020
 Antal personer och andel i procent, fördelat på de tio länderna med flest återbetalningsskyldiga låntagare

Land	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare 2020 ^{1, 2}	Andel inbetalt 2018 (%) ³	Andel inbetalt 2019 (%)	Andel inbetalt 2020 (%)
Storbritannien	10 549	72,5	75,5	79,2
Norge	10 047	86,4	87,8	88,8
USA	9 874	58,3	63,0	70,8
Danmark ⁴	4 576	86,8	89,0	90,3
Tyskland	3 144	89,1	90,9	91,6
Finland ⁵	2 488	61,2	63,4	65,6
Australien	2 266	81,2	81,7	82,4
Spanien	2 081	70,2	73,8	75,3
Schweiz	1 697	92,5	95,1	93,8
Frankrike	1 683	81,6	84,9	88,8
<i>Bosatta utomlands</i>	<i>64 205</i>	<i>72,2</i>	<i>75,2</i>	<i>78,2</i>
<i>Sverige</i>	<i>1 293 187</i>	<i>92,2</i>	<i>94,0</i>	<i>94,3</i>

¹ Per den 1 januari.

² Låntagare med uppsagda lån ingår i uppgift om antal återbetalningsskyldiga låntagare. De ingår dock inte i uppgiften om andel inbetalt av debiterat belopp eftersom de inte debiteras något årsbelopp.

³ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelen inbetalt av debiterat blir lägre än om inbetalningarna bokförts under 2018. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir återbetalningsgraden för bosatta i Sverige 93,7 procent och för bosatta utomlands 72,6 procent.

⁴ Danmark inklusive Färöarna och Grönland.

⁵ Finland inklusive Åland.

Bland återbetalningsskyldiga låntagare var Storbritannien det vanligaste bosättningslandet, följt av Norge och USA.

Låntagarna i Schweiz, Tyskland och Danmark betalar in mer än 90 procent av de debiterade beloppen, medan låntagarna i Finland bara betalar in knappt 66 procent av det belopp som har debiterats. Skillnaderna mellan olika länder kan ha flera orsaker, bland annat låntagarnas ålder, deras inkomster och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

Återbetalningsgraden har ökat i nio av de tio länder där CSN har flest återbetalningsskyldiga låntagare. I USA ökade återbetalningsgraden med nära 8 procentenheter jämfört med 2019.

9.9.2. Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån till omedelbar betalning. Hittills har regelverket bara tillämpats för indrivning av skulder för återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands.

Tabell 9.13 Uppsagt lån och utestående fordran 2018–2020¹
Antal personer och miljoner kronor, fördelat efter lånetyp, kön och totalt

	2018		2019		2020	
	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran
Studiemedel						
– Kvinnor	16	0,9	17	0,9	15	0,8
– Män	12	0,5	16	0,7	15	0,7
– Totalt	28	1,4	33	1,7	30	1,6
Studielån						
– Kvinnor	247	79,4	408	147,5	551	204,3
– Män	221	64,7	375	137,9	546	207,5
– Totalt	468	144,1	783	285,3	1 097	411,8
Annuitetslån						
– Kvinnor	405	111,5	566	176,2	699	222,3
– Män	317	87,6	458	142,4	563	170,9
– Totalt	722	199,1	1 024	318,6	1 262	393,2
Alla lånetyper²						
– Kvinnor	534	191,8	791	324,6	1 018	427,5
– Män	434	152,8	680	281,0	897	379,1
– Totalt	968	344,6	1 471	605,6	1 915	806,6

¹ Den 31 december respektive år.

² Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

CSN har under 2020 sagt upp 620 lån till omedelbar betalning för 490 personer.¹⁷⁰ Vid utgången av 2020 fanns det 1 900 låntagare med uppsagda lån som tillsammans hade en skuld på 807 miljoner kronor. Både antalet personer och skuldens storlek har ökat mellan 2019 och 2020. Det beror på att relativt få uppsagda lån har slutreglerats under tidsperioden.

I slutet av 2020 var 53 procent av alla låntagare med uppsagda lån kvinnor och 47 procent var män. Det är en lägre andel kvinnor än män som har fått sitt lån uppsagt, jämfört med fördelningen bland alla återbetalningsskyldiga låntagare. Det beror på att män generellt är sämre på att betala tillbaka sina studielån än kvinnor.

¹⁷⁰ CSN (2020c).

Tabell 9.14 Inbetalt belopp på uppsagda lån 2020
Antal personer och kronor, fördelat på alla uppsagda lån och slutreglerade lån

	Alla uppsagda lån		varav slutreglerade lån ¹	
	Antal personer	Inbetalt belopp	Antal personer	Inbetalt belopp
Studiemedel	5	129 794	4	122 134
Studielån	245	13 346 890	31	6 128 463
Annuitetslån	256	8 882 798	35	3 226 726
Totalt ²	480	22 359 482	48	9 477 323

¹ Här ingår inte uppsagda lån som skrivits av utan att det gjorts några inbetalningar under året.

² Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Under 2020 betalade 480 personer in 22,4 miljoner kronor på sina uppsagda lån. Av dessa slutreglerade 48 personer sin skuld. Inbetalningarna från de slutreglerade lånen uppgick till 9,5 miljoner kronor. Av statens fordran för uppsagda lån var det alltså en relativt liten andel som betalades in under 2020, ett mönster som är liknande jämfört med tidigare år (jämför med tabell 9.13). Arbetet med uppsagda lån har visat att det tar tid innan uppsägning ger effekt, i synnerhet i de fall CSN måste vidta rättsliga åtgärder utomlands.

Rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*¹⁷¹ visar att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp och att det verkar mer effektivt att utreda låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor). Rapporten visar också att det är relativt vanligt att det görs inbetalningar på skulden under utredningen, så att lånet inte behöver sägas upp.

9.9.3. Ärenden till inkasso

När en låntagare som bor utomlands inte betalat trots två påminnelser och ett betalningskrav skickas ärendet vidare till inkasso i utlandet. Under 2020 skickade CSN 10 300 ärenden till Svea Ekonomi AB till ett värde av 488 miljoner kronor. Totalt betalades 33 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2020. Av detta belopp kom 31 miljoner kronor via Svea Inkasso och 2 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

Jämfört med 2019 skickades 900 färre ärenden till inkasso, en minskning med 8 procent. Inbetalningarna efter inkassokrav minskade med 6 procent. Det inbetalda beloppet som andel av totalt skickat kravbelopp var 7 procent under 2020.

9.10. Saknade adresser

En låntagare är skyldig att meddela de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av återbetalningsreglerna till CSN. Det kan exempelvis gälla adressuppgifter för att CSN ska kunna hantera återbetalnings- och kravverksamheten. En låntagare som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen ska lämna uppgift om adressen till CSN.

¹⁷¹ CSN (2014).

Den 31 december 2020 saknade CSN en giltig adress¹⁷² för 19 500 låntagare, vilket är en ökning med 400 personer, eller 2 procent, jämfört med 2019. Män är kraftigt överrepresenterade bland låntagare med saknad giltig adress. Andelen män utgör 65 procent av dem med saknad adress, trots att de utgör 42 procent av samtliga låntagare.

Antalet låntagare som CSN saknar adress till motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Inom den äldsta lånetypen studiemedel saknas giltig adress till 17 procent av låntagarna. Motsvarande andelar inom lånetyperna studielån och annuitetslån är 3 respektive 0,5 procent.

Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress var 2,1 miljarder kronor vid utgången av 2020. Det är en ökning med 72 miljoner kronor, eller 3 procent, jämfört med 2019. Ökningen beror framförallt på att antalet låntagare som CSN saknar giltig adress till har ökat.

Antalet låntagare som CSN saknar adress till och deras totala fordran minskade något för lånetypen studiemedel, medan den ökade för studielån och annuitetslån. Bland låntagarna som CSN saknade adress till vid utgången av 2020 var det låntagare med lånetypen studielån som stod för den största andelen av fordran, 53 procent.

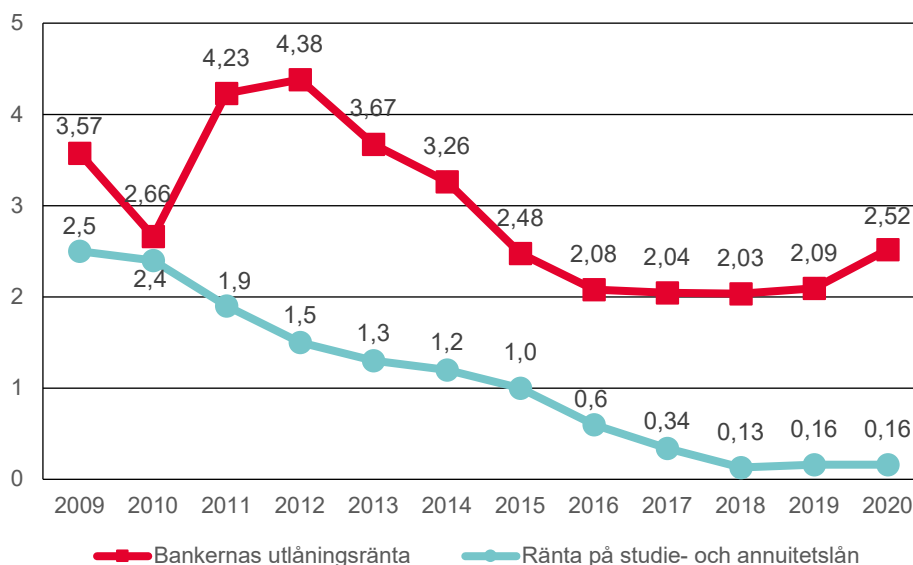
9.11. Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknadsmässigt lån för att på så sätt vara mer förutsägbar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

¹⁷² Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick myndigheten gör inte kommer i retur.

Diagram 9.17 Ränta på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹
Procent, 2009–2020

¹ Med bankernas utlåningsränta menas bankernas genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska hushåll i mars respektive år (utestående avtal). Källa: SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån och studielån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögrörlig än bankernas utlåningsränta¹⁷³. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var räntesatsen för ett genomsnittligt banklån ungefär densamma som på ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2020 skiljde det drygt 2 procentenheter mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

9.12. Utvecklingen för indikatorerna inom återbetalningsområdet

9.12.1. Indikatorer för att mäta god effekt på samhällsekonomin

För att mäta effekten på samhällsekonomin har indikatorerna sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv.

¹⁷³ Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid.*

Förväntade förluster

En indikator som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är andelen förväntade förluster av den totala studieskulden.

Av den totala återkravs- och lånefordran har 24,4 miljarder kronor reserverats¹⁷⁴, vilket är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med 2019. Reservationen för enbart låneskulder utgör 23,8 miljarder kronor och har minskat med 0,3 miljarder kronor. Indikatorn ger alltså vid handen att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats.

Andel inbetalt av debiterat belopp

Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet är uppfyllt.

Betalningsgraden har ökat under 2020. Betalningsgraden ökar både för låntagare som är bosatta i Sverige och utomlands. Allra mest ökar betalningsgraden bland låntagare som är bosatta utomlands, vilket till stor del bedöms bero på insatser från CSN för att öka inbetalningar från denna grupp.

Andel med nedsättning och nedsatt belopp

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid. Systemet ska vara hållbart ur både ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen är indikatorer som används i bedömningen av denna del av studiestödets måluppfyllelse.

Av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare hade 13,5 procent nedsättning av årsbeloppet vid utgången av 2020, vilket är en ökning med 1,5 procentenheter sedan 2019. Det är en stor ökning i detta sammanhang. Att antalet och andelen låntagare som har nedsättning av årsbeloppen har ökat kan anses vara negativt för både samhällsekonomin och för låntagarna. Det ökar risken för framtida avskrivningar av lån och ökar dessutom kostnaderna för enskilda låntagare. Det är dock positivt att låntagare som har haft betalningsproblem har ansökt om och fått nedsättning.

Det nedsatta beloppet har ökat med 182 miljoner kronor, eller med 13 procent. Att det nedsatta beloppet har ökat kan ses som negativt för samhällsekonomin. Det kan dock vara positivt för de enskilda låntagare som har betalningssvårigheter.

Även om det finns positiva aspekter med nedsättningar bedöms ändå de ökade nedsättningarnas sammantagna effekt på samhällsekonomin under 2020 vara negativ. Ökningen är dock sannolikt tillfällig eftersom den främst är en effekt av covid-19-pandemin.

¹⁷⁴ Därutöver finns reserveringar för avgifter som uppgår till 1,0 miljarder kronor.

Antal avskrivningar och avskrivna belopp

Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet har uppfyllts.

Antalet beviljade avskrivningsärenden minskade under 2020, vilket är positivt för samhällsekonomin. Antalet avskrivningar minskade för alla avskrivningsorsaker med undantag för avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl och årets premier.

Däremot ökade det avskrivna beloppet, vilket är negativt för samhällsekonomin. Ökningen av avskrivna belopp har dock bara skett för avskrivningsorsakerna synnerliga skäl och kategorin övrigt. Det ökade beloppet för avskrivningar beror på att det från och med den 1 januari 2020 är möjligt för CSN att skriva av lån för låntagare med hel sjukersättning som inte överstiger garantinivån. Ökningen var därmed väntad.

Eftersom antal avskrivna lån har minskat medan det avskrivna beloppet har ökat bedöms den sammantagna effekten på samhällsekonomin vara relativt oförändrad.

Total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster.

Den 31 december 2020 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,6 miljarder kronor. Av denna reserverades 3,7 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet svarar mot 25 procent av fordran. Den 31 december 2019 var fordran 14,8 miljarder och det reserverade beloppet 3,8 miljarder kronor. Det svarade mot 26 procent av fordran.

Fordran för låntagare bosatta utomlands har minskat med 0,2 miljarder kronor och del av fordran som reserverats för framtida förluster har minskat med 0,1 miljarder kronor mellan den 31 december 2019 och den 31 december 2020. CSN:s bedömning är därför att systemet blivit något mer hållbart.

Total fordran för låntagare med saknad adress är 2,1 miljarder kronor den 31 december 2020 vilket är oförändrat jämfört med 31 december 2019. CSN antar att en hög andel av de låntagare som CSN saknar adress till, befinner sig utomlands. Det är därför intressant att mäta utvecklingen i gruppen bosatta utomlands tillsammans med gruppen saknad adress. Den 31 december 2020 var total fordran för låntagare bosatta utomlands eller med saknad adress 16,7 miljarder kronor varav 5,5 miljarder kronor reserverades. Detta motsvarar 33 procent. Den 31 december 2019 var total fordran för denna grupp 16,9 miljarder kronor varav 5,5 miljarder kronor reserverades. Detta motsvarar 33 procent. Fordran för låntagare bosatta utomlands eller med saknad adress har minskat med 0,2 miljarder kronor, medan del av fordran som reserverats för framtida förluster har minskat med 0,1 miljarder kronor mellan den 31 december 2020 och den 31 december 2019. CSN:s bedömning – att systemet blivit något mer hållbart – gäller därmed också summan av låntagare bosatta utomlands och låntagare med saknad adress.

10. Studiestödets måluppfyllelse

10.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer

CSN har till uppgift att följa och analysera studiestödets utveckling och effekter. Denna uppföljning och analys ska bland annat öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet.

Regeringen har fastställt ett antal indikatorer som används för att dra slutsatser om studiestödets måluppfyllelse. Dessa indikatorer har vi i denna rapport använt som en guide för att bedöma studiestödets måluppfyllelse.

Indikatormåttan kan ge en vägledning för bedömningen av studiestödets måluppfyllelse. Indikatorerna är dock inte alltid entydiga. En indikator handlar exempelvis om andelen låntagare som får nedsättning. Andelen låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp, och värdet av nedsättningen, kan vara både positivt och negativt för samhällsekonomin. Att många ansöker om nedsättning är negativt eftersom det då tar längre tid för dem att betala tillbaka sina skulder. Det är dock positivt att personer som har betalningsproblem ansöker om nedsättning om de annars inte hade kunnat betala tillbaka årsbeloppet. Detsamma gäller indikatorn som handlar om det extra tilläggets betydelse för studiestödets utjämnande effekt. Om fler får extra tillägg kan studiestödets utjämnande effekt anses ha ökat. Samtidigt kan ett minskande behov av extra tillägg också ses som positivt eftersom det tyder på att antalet elever med studie-hjälp från hem med svag ekonomi minskar.

Några indikatorer ger oss en del av sanningen. Att en hög andel av de studerande väljer att använda studiemedlen när de studerar tyder på att studiestödet är rekryterande. Det finns dock även andra förklaringar till hur hög andelen som studerar med studiemedel är, till exempel arbetsmarknadsläget, andelen som studerar på deltidsutbildningar, andelen som studerar på distans, de studerandes ålderssammansättning, med flera.

Det resonemang vi för och den bedömning vi gör i detta avsnitt använder indikatorerna och indikatormåttan som grund. Vi väljer dock att vidga perspektivet och diskuterar även lite mer fritt om vad som är rekryterande, utjämnande respektive samhällsekonomiskt hållbart.

10.2. Studiestödet ska rekrytera till studier

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och ska därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning.

Som nämnts tidigare i rapporten har CSN ännu inte tillgång till uppgifter om andelen studerande som använde studiemedel under 2020.¹⁷⁵ Vi vet att det normalt sett är förhållandevis få av samtliga studerande på grundskole- och gymnasienivå som har studiemedel, och ännu färre som tar studiemedlens lånedel.

Inom de eftergymnasiala skolformerna i Sverige är andelen som har studiemedel vanligtvis hög. Det indikerar att studiestödet rekryterar till studier på eftergymnasial nivå. Även andra faktorer bidrar dock till hur stor andel som använder studiemedel, exempelvis konjunkturläget.¹⁷⁶

Andelen som studerar med studiemedel utomlands av samtliga studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå, minskade med 2 procentenheter under 2020. Andelen minskade för både kvinnor och män. Det är dock svårt att säga vad resultatet betyder eftersom pandemin i många fall gjorde utlandsstudier omöjliga att bedriva. Andelen som studerar utomlands minskade även före pandemin och de långsiktiga effekterna kan därför ändå tyda på att studiemedlens rekryterande effekt är avtagande för studier utomlands. Men det måste anses råda stor osäkerhet kring utvecklingen av studier utomlands.

Lånebenägenheten visar andelen av studiemedelstagarna som tar något lån. Andelen ökade både på grundskole- och på gymnasienivå under 2020. Både män och kvinnor ökade sin lånebenägenhet, men den ökade mer bland männen. På eftergymnasial nivå minskade lånebenägenheten marginellt, vilket bedöms ha med det minskande antalet utlandsstuderande att göra. Utlandsstuderande är de som tar lån i högst utsträckning och att antalet utlandsstuderande minskar påverkar därmed även lånebenägenheten. Den i övrigt höga och i vissa fall ökande lånebenägenheten visar att studiestöd är en betydelsefull försörjningskälla för de studerande. Även andelen som tar tilläggs lån ökar, vilket också tyder på att den rekryterande effekten ökar.

Studiemedlens köpkraft i förhållande till konsumentprisindex är ett någorlunda objektiva mått på hur studiemedlens värde står sig i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Detta indikatormått visar att studiemedlen, i fast penningvärde, är mer värda än någonsin tidigare sedan 1965. Studiemedlens köpkraft visar därmed att studiemedlens rekryterande effekt bör vara god.

Det som eventuellt kan tala emot detta är att hyrorna och bostadspriserna tycks ha ökat betydligt mer än konsumentprisindex. Låginkomsttagare, som studerande ofta är, kan därmed uppleva att studiemedlen inte har förbättrats på det sätt som studiemedlens köpkraft visar. Samtidigt har det inte gjorts någon inkomstprövning inom studiemedelssystemet under 2020 med anledning av den pågående pandemin. Detta ger studerande med studiemedel möjligheter att arbeta vid sidan av studierna utan att riskera att få reducerade studiemedel. Det ger också den som har ett arbete möjlighet att studera med studiemedel vid sidan av arbetet. Sammantaget bedömer CSN att studiemedlen står sig väl i förhållande till prisnivån i samhället.

¹⁷⁵ Se mer i avsnitt 5.7 och 5.12.1.

¹⁷⁶ CSN (2018b).

10.3. Studiestödet ska utjämna skillnader

Studiestödet ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Det kan röra sig om att individer av olika kön ska ha samma möjligheter att studera eller om att utjämna geografiska eller sociala skillnader.

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för att studera. Av samtliga som fick studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2020 hade knappt 2 procent inackorderingstillägg, vilket är en lika hög andel som under 2019. En lika stor del av de studerande använder därmed tillägget för att kunna läsa en utbildning på annan ort än hemorten. Av dem som fick inackorderingstillägg var 59 procent kvinnor, vilket tyder på att stödet är viktigare för kvinnor än för män. Studiestödets utjämnande effekt bedöms vara oförändrad mot bakgrund av antalet som studerar med inackorderingstillägg.

Det extra tillägget ska ha en utjämnande effekt genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2020 var andelen som hade extra tillägg, i förhållande till samtliga som fick studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands, 5 procent. Andelen minskade med 2 procentenheter jämfört med 2019. Därmed kan det extra tilläggets bidrag till studiestödets utjämnande effekt anses ha minskat. Ur det perspektivet ses det alltså som negativt att färre använder det extra tillägget och att det i mindre mån bidrar till att utjämna skillnader. Men det är samtidigt positivt att färre gymnasiestuderande behöver använda det.

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stora utbildningsbehov. Det högre bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande. Andelen som fick det högre bidraget minskade både på grundskolenivå och på gymnasienivå samt bland både kvinnor och män. Detta skulle kunna tyda på att det högre bidragets utjämnande effekt minskar. Samtidigt var det fler studerande som fick det högre bidraget under 2020 jämfört med under 2019. Att andelen minskade bedöms till stor del bero på den stora ökningen av antalet personer som fick studiemedel med generellt bidrag. Det högre bidraget bedöms därmed, trots de minskade andelarna, bidra till en utjämnande effekt.

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och därmed hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Om fler föräldrar väljer att studera med anledning av tilläggsbidraget är bidraget selektivt rekryterande. Dessa föräldrar bedömer att studier är möjliga, kanske tack vare tilläggsbidraget. Andelen som hade tilläggsbidrag ökade marginellt under 2020 på både grundskolenivå och eftergymnasial nivå, men var oförändrat på gymnasienivå. Detta tyder på att den utjämnande effekten av tilläggsbidraget ökade på grundskolenivå och eftergymnasial nivå, men var oförändrad på gymnasienivå. Även barnen till dem som får tilläggsbidrag kan antas gynnas av tilläggsbidraget. De får en förbättrad ekonomisk situation. Att kvinnliga föräldrar studerar i mycket högre utsträckning än manliga tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer studiehinder för kvinnliga föräldrar. Vidare följer tilläggsbidraget i stort sett av åldersstrukturen bland dem som studerar – blir de studerande äldre ökar andelen som har tilläggsbidrag och tvärtom.

Antalet kvinnor och män som studerar på grundskolenivå och gymnasienivå med studiestartsstöd ger en indikation på om studiestartsstödet fungerar utjämnande eftersom det riktar sig till personer som annars inte skulle välja att studera. Antalet studerande med studiestartsstöd minskade med 400 personer under 2020. Minskningen motsvarade 7 procent. Andelen kvinnor ökade från 60 till 68 procent. Vi bedömer att studiestartsstödet fortfarande bidrar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen, även om det minskande antalet personer och den större övervikten av kvinnor som använde studiestartsstödet, innebär att den utjämnande effekten avtog något. Att andelen kvinnor ökar kan dock ses positivt för jämställdheten i stort.

10.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning, är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet uppfylls, det vill säga om det har en god effekt för samhällsekonomin över tid eller inte. Betalningsgraden ökade något under 2020, precis som den gjorde under 2019. Betalningsgraden ökade både för låntagare som är bosatta i Sverige och utomlands, men mest ökade den bland låntagare bosatta utomlands. Att så var fallet bedöms till stor del bero på de insatser CSN har genomfört för att få fler som bor utomlands att betala på sina lån. Att betalningsgraden ökar är positivt för samhällsekonomin. Samtidigt minskade inbetalningarna av lån något.¹⁷⁷

Att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin kan sägas innebära att systemet ska vara hållbart både ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen, är andra indikatorer som används i bedömningen av studiestödets måluppfyllelse.

Av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare hade 13,5 procent nedsättning av årsbeloppet vid utgången av 2020, vilket är en ökning med 1,5 procentenheter sedan 2019. Ökningen måste betraktas som förhållandevis stor och bedöms i första hand bero på covid-19-pandemin och det allmänna konjunkturläget. Det nedsatta beloppet ökade med 182 miljoner kronor eller med 13 procent.

Att både det nedsatta beloppet, antalet och andelen låntagare som har nedsättning av årsbeloppen ökade under året kan anses vara negativt för både samhällsekonomin och för låntagarna. Det ökar risken för framtida avskrivningar av lån och ökar dessutom kostnaderna för enskilda låntagare. Det är dock positivt att låntagare som har haft betalningsproblem har ansökt om och beviljats nedsättning. Det är bättre att låntagarna tar ansvar för sin betalning och ansöker om nedsättning än att de låter bli att betala. Ytterligare en aspekt är att studier är det vanligaste skälet till nedsättning och att studier i förlängningen är att betrakta som positiva för samhällsekonomin. Trots detta måste nedsättningarnas sammantagna effekt på samhällsekonomin

¹⁷⁷ En försenad autogirodragning i januari 2019 påverkar dock det inbetalda beloppet för 2019.

bedömas vara negativ. Det är dock osäkert om ökningarna kommer att bestå när pandemin successivt klingar av.

Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp är en annan av de indikatorer som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet har uppfyllts. Indikatorn används för att mäta studiestödets effekt på samhällsekonomin.

Antalet beviljade avskrivningsärenden minskade under 2020. Däremot ökade det avskrivna beloppet. Att beloppet ökade beror på att det från och med den 1 januari 2020 blev möjligt för CSN att skriva av lån för låntagare med hel sjukersättning och en inkomst som inte överstiger garantinivån. Ökningen var därmed väntad. Eftersom antalet avskrivna lån minskade medan det avskrivna beloppet ökade, bedöms den sammantagna effekten på samhällsekonomin vara oförändrad.

Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden är också ett tecken på om studiestödet är samhällsekonomiskt hållbart eller inte. CSN beräknar varje år ett belopp som reserveras för att täcka framtida förluster. Av den totala återkravs- och lånefordran har CSN reserverat 24,4 miljarder kronor,¹⁷⁸ vilket är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med 2019. Reservationen för enbart låneskulder utgör 23,8 miljarder kronor och den har minskat med 0,3 miljarder kronor. Indikatorn ger alltså vid handen att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster. Den 31 december 2020 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,6 miljarder kronor. Av denna reserverades 3,7 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet motsvarar 25 procent av fordran. Detta kan jämföras med att fordran var 14,8 miljarder och det reserverade beloppet 3,8 miljarder kronor den 31 december 2019. Det motsvarade 26 procent av fordran. Den del av fordran som reserveras för framtida förluster minskade därmed mellan 2019 och 2020. Vår bedömning är därför att systemet blivit något mer samhällsekonomiskt hållbart.

¹⁷⁸ Därutöver finns reserveringar för avgifter som uppgår till 1,0 miljarder kronor.

Referenser

- Arbetsförmedlingen. (2020a). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020*. Solna: Arbetsförmedlingen, Af-2020/0027 1163
- Arbetsförmedlingen. (2020b). *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2020*. Solna: Arbetsförmedlingen, Af-2020/00 47 00 27
- CSN (2012). *Studierande med extra tillägg – En grupp i förändring*. CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.
- CSN (2014). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler*. CSN, rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.
- CSN (2015). *Förändrad studieresultatprövning. Effekter av ändrade regler för rätt till studiemedel*. CSN, rapport 2015:6. Dnr 2015-219-6296.
- CSN (2016). *Kostnadsersättning till lärlingar 2013/14–2015/16. Kommenterad statistik*. Dnr. 2015-100-9484.
- CSN (2017a). *Studiestöd bland flyktingar - Kommenterad statistik*. CSN, rapport 2017:6. Dnr 2017-219-6403.
- CSN (2017b). *Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel*. CSN, rapport 2017:4. Dnr.2017-219-5265.
- CSN (2017c). *Höjd påminnelseavgift 2015 – påverkan på låntagarna*. CSN, rapport 2017:8. Dnr 2017-219-8449.
- CSN (2018a). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451.
- CSN (2018b). *Vad påverkar andelen som använder studiemedel?* CSN, rapport 2018:10. Dnr 2018-213-15291.
- CSN (2018c). *Resterande slutliga årsbelopp – en genomlysning*. CSN, rapport 2018:5. Dnr 2018-213-4582.
- CSN (2019a). *Studiehjälp bland flyktingar – kommenterad statistik*. CSN, rapport 2019:4. Dnr ADM/2019:152.
- CSN (2019b). *Studiestartsstöd – slutrapport*. CSN, rapport 2019:1. Dnr 2018-100-9150.
- CSN (2020a). *Vilka studerar utan studiemedel?* CSN, rapport 2020:1. Dnr ADM/2020:16.
- CSN (2020b). *Att nå taket för studiestödet - Vilka använder alla veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå?* CSN, rapport 2020:4. Dnr ADM/2020:240.
- CSN (2020c). *Årsrapport 2020 – Aktiviteter för rättsliga gruppen i Umeå*. Intern rapport.
- CSN (2021a). *Årsredovisning 2020*. Dnr ADM/2021:39.
- CSN (2021b). *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*. CSN, rapport 2021:1. Dnr ADM/2020:630.

Dir. 2018:17. *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning*. Kommittédirektiv.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2021-03-06) Tabell: *Översikt över beviljade uppehållstillstånd 2009–2020*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2021-02-05) Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2020*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2021-02-08). Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2014-2020*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2021-02-08) Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn 2014-2019*

Proposition 2012/13:152. *Studiemedel i en globaliserad värld*.

Proposition 2020/21:1. *Budgetpropositionen för 2021*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Regeringskansliet. (2020). *Vad innebär utträdesavtalet?* Hämtad den 2021-03-16 från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/brexit-och-eus-framtida-relation-med-storbritannien/vad-innebar-ett-uttrade-enligt-avtalet/>

SFS 2000:655. *Studiestödsförordning*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/studiestodsforordning-2000655_sfs-2000-655

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*. Betänkande av GRUV-utredningen.

SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Statistiska centralbyrån, *Folkmängd efter ålder, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen). <http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/83916> (2021-03-08).

Statistiska centralbyrån, Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2019*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/befolkningens-studiedeltagande/> (2021-03-08).

Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se> (Hämtad 2017-11-27, 2021-02-11).

UHR. (2020x). *Sommarkurser i corona-tider Utvecklingen av sökande och antagna till högskoleutbildningar som ges under sommaren*. Stockholm: UHR, Dnr 1.1.1-00005-2020

UHR. (2020x). *Konsekvenser av covid-19. Redovisning från en mini-bearing inom Forum för internationalisering*. Stockholm: UHR, Dnr 00452-2020.

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.

Utbildningsdepartementet. (2020). *Budgetsatsningar inom utbildningsområdet för att möta det nya coronaviruset*. Hämtad 2021-03-08 från <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/03/satsningar-inom-utbildningsområdet/>

Vi gör studier möjligt.